

Eerlijke Bankwijzer 15^e beleidsupdate

The logo consists of a red, rounded, speech-bubble-like shape. Inside this shape, the text "Eerlijke Bankwijzer" is written in white. "Eerlijke" is in a regular sans-serif font, while "Bankwijzer" is in a bold sans-serif font. A small registered trademark symbol (®) is located at the end of the word "Bankwijzer".

Eerlijke**Bankwijzer**®

Een onderzoeksrapport voor:
Amnesty International, Dierenbescherming,
FNV, Milieudefensie, Oxfam Novib en PAX

Eerlijke Bankwijzer 15^e beleidsupdate

Een onderzoeksrapport voor:
Amnesty International, Dierenbescherming,
FNV, Milieudefensie, Oxfam Novib en PAX

Publicatiedatum: 29 september 2015

Onderzoek:
Anniek Herder
Michel Riemersma
Margreet Simons

Met medewerking van:
Hester Brink
Jan Willem van Gelder
Yasmin Joenje

Naritaweg 10
1043 BX Amsterdam
Tel: 020-8208320
E-mail: profundo@profundo.nl
Website: www.profundo.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	1
Hoofdstuk 1 Methodologie	2
1.1 Doelstelling	2
1.2 Selectie van bankgroepen	2
1.3 Welk beleid wordt beoordeeld?	3
1.3.1 Beleidsterreinen	3
1.3.2 Beleidsstukken	4
1.4 Methode voor de beoordeling van het beleid	5
1.4.1 Beoordeling van de inhoud van het beleid	5
1.4.2 Beoordeling van de reikwijdte van het beleid	5
1.4.3 Niet actief?	6
1.4.4 Internationale standaarden	7
1.5 Uitvoering onderzoek	7
1.6 Disclaimer	7
Hoofdstuk 2 Thema's	8
2.1 Arbeidsrechten	8
2.1.1 Wat staat er op het spel?	8
2.1.2 Overzicht elementen en scores	8
2.2 Belastingen en corruptie	10
2.2.1 Wat staat er op het spel?	10
2.2.2 Overzicht elementen en scores	10
2.3 Dierenwelzijn	13
2.3.1 Wat staat er op het spel?	13
2.3.2 Overzicht elementen en scores	13
2.4 Gezondheid	15
2.4.1 Wat staat er op het spel?	15
2.4.2 Overzicht elementen en scores	16
2.5 Klimaatverandering	19
2.5.1 Wat staat er op het spel?	19
2.5.2 Overzicht elementen en scores	19
2.6 Mensenrechten	21
2.6.1 Wat staat er op het spel?	21
2.6.2 Overzicht elementen en scores	22
2.7 Natuur	24
2.7.1 Wat staat er op het spel?	24
2.7.2 Overzicht elementen en scores	25
Hoofdstuk 3 Sector thema's	28
3.1 Bosbouw	28
3.1.1 Wat staat er op het spel?	28
3.1.2 Overzicht elementen en scores	28
3.2 Elektriciteitsproductie	30

3.2.1	Wat staat er op het spel?	30
3.2.2	Overzicht elementen en scores	31
3.3	Financiële sector	34
3.3.1	Wat staat er op het spel?	34
3.3.2	Overzicht elementen en scores	34
3.4	Maakindustrie	36
3.4.1	Wat staat er op het spel?	36
3.4.2	Overzicht elementen en scores	37
3.5	Mijnbouw	39
3.5.1	Wat staat er op het spel?	39
3.5.2	Overzicht elementen en scores	39
3.6	Olie en gas	43
3.6.1	Wat staat er op het spel?	43
3.6.2	Overzicht elementen en scores	43
3.7	Visserij	46
3.7.1	Wat staat er op het spel?	46
3.7.2	Overzicht elementen en scores	47
3.8	Voeding	49
3.8.1	Wat staat er op het spel?	49
3.8.2	Overzicht elementen en scores	50
3.9	Wapens	53
3.9.1	Wat staat er op het spel?	53
3.9.2	Overzicht elementen en scores	53
Hoofdstuk 4	Bedrijfsvoering	56
4.1	Bonussen	56
4.1.1	Wat staat er op het spel?	56
4.1.2	Overzicht elementen en scores	56
4.2	Transparantie en verantwoording	58
4.2.1	Wat staat er op het spel?	58
4.2.2	Overzicht elementen en scores	58
Hoofdstuk 5	Beoordeling per bankgroep	61
5.1	ABN Amro	61
5.1.1	Profiel	61
5.1.2	Overzicht duurzaamheidsbeleid ABN Amro	61
5.1.3	Overzicht beleidsscores	62
5.2	ASN Bank	67
5.2.1	Profiel	67
5.2.2	Overzicht duurzaamheidsbeleid ASN	67
5.2.1	Overzicht beleidsscores	68
5.3	ING Groep	73
5.3.1	Profiel	73
5.3.2	Overzicht duurzaamheidsbeleid ING Groep	74
5.3.3	Overzicht beleidsscores	74
5.4	NIBC	79
5.4.1	Profiel	79

5.4.2	Overzicht duurzaamheidsbeleid	80
5.4.3	Overzicht beleidsscores	80
5.5	Rabobank Groep	86
5.5.1	Profiel	86
5.5.2	Overzicht duurzaamheidsbeleid Rabobank Groep	86
5.5.3	Overzicht beleidsscores	87
5.6	SNS Bank	93
5.6.1	Profiel	93
5.6.2	Overzicht duurzaamheidsbeleid	94
5.6.3	Overzicht beleidsscores	95
5.7	Triodos Bank	100
5.7.1	Profiel	100
5.7.2	Overzicht duurzaamheidsbeleid	101
5.7.3	Overzicht beleidsscores	102
5.8	Van Lanschot	107
5.8.1	Profiel	107
5.8.2	Overzicht duurzaamheidsbeleid	108
5.8.3	Overzicht beleidsscores	109
5.9	Overzicht resultaten	115
Bijlage 1	Bronverwijzingen	117

Inleiding

Het project “Eerlijke Bankwijzer” is een samenwerkingsverband van partnerorganisaties: Amnesty International, Dierenbescherming, FNV, Milieudefensie, OxfamNovib en PAX. Het project startte in januari 2009 met de beoordeling van het investerings- en financieringsbeleid van elf Nederlandse bankgroepen die actief zijn op de Nederlandse markt voor particuliere betaal- en spaarrekeningen. Door fusies en overnames worden nu nog tien bankgroepen beoordeeld.

In 2013 startten dezelfde organisaties ook het project “Eerlijke Verzekeringswijzer”, waarin het investeringsbeleid van de tien grootste verzekeraars actief op de Nederlandse levensverzekeringenmarkt wordt beoordeeld. Door vergelijking van het investeringsbeleid en de bedrijfsvoering van financiële instellingen stimuleren de Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringswijzer een concurrentieslag op het gebied van *Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO)*: een proces van steeds verdere aanscherping van normen op sociaal, ecologisch en economisch gebied.

Dit rapport beoordeelt in opdracht van de Eerlijke Bankwijzer het MVO-beleid van acht Nederlandse bankgroepen. De Eerlijke Bankwijzer heeft een [website](#) voor consumenten ontwikkeld waarop de resultaten van dit en andere onderzoeken worden gepubliceerd. Steeds meer consumenten vinden het belangrijk dat hun bank maatschappelijk verantwoord investeert. Consumenten worden op deze manier betrokken bij het verwezenlijken van het doel van de Eerlijke Bankwijzer. Op de website kunnen consumenten het MVO-beleid en de MVO-praktijk van de belangrijkste bankgroepen vergelijken. Vervolgens kunnen zij hen aanschrijven voor het geven van eventuele positieve of negatieve feedback.

De methode om het bankbeleid te beoordelen is opgesteld aan de hand van een beschrijving van internationale standaarden en initiatieven op het gebied van duurzame ontwikkeling en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Dit leidde tot een lijst van verwachtingen van de initiatiefnemers, waaraan een scoretabel is gekoppeld. Het beleid van de bankgroepen werd in eerste instantie vier keer per jaar, later twee keer per jaar en sinds 2013 jaarlijks beoordeeld. Sinds de 13^e update worden alleen nog beleidsdocumenten beoordeeld die publiek beschikbaar zijn. Voor de 14^e update (gepubliceerd in april 2014) werd de informatie over de thema's en sectoren waarop de banken beoordeeld worden geactualiseerd en werden de beoordelingselementen waar nodig vernieuwd.

De Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringswijzer maken inmiddels deel uit van een samenwerkingsverband van NGOs in België, Brazilië, Frankrijk, Indonesië, Japan, Nederland en Zweden, genaamd [Fair Finance Guide International](#) (FFGI). Voor de 15^e update van het beleidsonderzoek naar het beleid van bankgroepen die actief zijn in Nederland, hanteert de Eerlijke Bankwijzer de methode van de FFGI. Die is opgesteld in 2014, daarbij voortbouwend op de methode van de Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringswijzer, en in 2015 geactualiseerd. De [volledige methodologie](#), inclusief achtergrondinformatie en de gebruikte internationale standaarden voor alle thema's is te vinden op de website van de Eerlijke Bankwijzer.

Dit rapport vat de methodologie van FFGI samen in Hoofdstuk 1. Ook wordt daarin de selectie van banken weergegeven. In de hoofdstukken 2, 3 en 4 wordt per thema de problematiek toegelicht en een overzicht gegeven van de scores van de beoordeelde banken voor alle opgestelde elementen. In dit rapport staat in Hoofdstuk 5 een overzicht per bankgroep met de scores voor alle thema's en een korte toelichting.

Hoofdstuk 1 Methodologie

1.1 Doelstelling

Het doel van de Eerlijke Bankwijzer is om maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) te bevorderen bij banken die in Nederland actief zijn. MVO houdt in dat bedrijven niet alleen wet- en regelgeving naleven in de landen waar zij opereren, maar ook alle breed gedragen internationale verdragen, richtlijnen, keurmerken en gedragscodes toepassen. Bedrijven worden geacht om hun MVO-beleid niet alleen toe te passen in de bedrijfsvoering van hun eigen ondernemingen en hun dochterondernemingen, maar zouden naleving ook moeten verwachten van toeleveranciers. Voor banken geldt dat MVO in de eerste plaats betrekking zou moeten hebben op hun kernactiviteit: het ter beschikking stellen van kapitaal aan andere bedrijven en organisaties.

De Eerlijke Bankwijzer geeft belangstellenden de mogelijkheid om in Nederland actieve banken te vergelijken op hun MVO-beleid én op de toepassing daarvan in de praktijk. Daarmee hoopt de Eerlijke Bankwijzer om banken aan te sporen om hun MVO-beleid te verbeteren en te integreren in hun investeringsbeslissingen. De Eerlijke Bankwijzer hoopt een proces te stimuleren dat leidt tot steeds verdere aanscherping (*race to the top*) van het MVO-beleid en tot versterking van de opbouwende rol die banken kunnen spelen bij het tot stand brengen van een rechtvaardige en duurzame wereld.

Als een eerste, belangrijke stap in die richting zouden banken volgens de Eerlijke Bankwijzer de verwachtingen die zij hebben van bedrijven, organisaties en overheden, alsmede de principes die zij gebruiken om investeringen te beoordelen, moeten vastleggen in publiek beschikbare beleidsdocumenten. In deze beleidsupdate wordt daarom het MVO-beleid van tien Nederlandse bankgroepen beschreven, vergeleken en beoordeeld, voor zover dat blijkt uit publiek beschikbare beleidsdocumenten. Het doel is om lezers van dit rapport en bezoekers van de [Eerlijke Bankwijzer website](#) duidelijk te maken in hoeverre de grootste Nederlandse bankgroepen breed gedragen internationale verdragen, richtlijnen, keurmerken en gedragscodes geïntegreerd hebben in hun MVO-beleid.

In hoeverre bankgroepen zich in de praktijk - met name bij investeringsbeslissingen - laten leiden door internationaal breed gedragen normen, wordt in dit rapport niet onderzocht. Om dit te onderzoeken voert Profundo regelmatig praktijkonderzoeken voor de Eerlijke Bankwijzer uit, waarin aan de hand van praktijkvoorbeelden de MVO-praktijk van de onderzochte bankgroepen in kaart wordt gebracht en beoordeeld. Deze onderzoeken zijn ook te vinden op de [Eerlijke Bankwijzer website](#).

1.2 Selectie van bankgroepen

Door de Eerlijke Bankwijzer zijn tien bankgroepen geselecteerd die bank- en spaarrekeningen aanbieden aan particulieren op de Nederlandse markt. Dit zijn:

- ABN Amro
- Aegon
- ASN Bank
- Delta Lloyd
- ING
- NIBC
- Rabobank
- SNS Bank (excl. ASN Bank)
- Triodos Bank

- Van Lanschot

Negen bankgroepen zijn door de Eerlijke Bankwijzer geselecteerd op basis van hun marktaandeel op de Nederlandse markt voor betaal- en spaarrekeningen voor particulieren. Triodos Bank is als tiende bankgroep geselecteerd omdat de bank een specifieke plek inneemt op de Nederlandse bankenmarkt.

Banken die tot dezelfde holding behoren, zoals SNS Bank en RegioBank, worden door de Eerlijke Bankwijzer als één bankgroep beoordeeld. Hoewel ASN Bank een dochter is van SNS Bank, wordt deze bank apart beoordeeld omdat de bank een formeel eigen beleid voert dat duidelijk afwijkt van het beleid van SNS Bank. Bovendien hoort ASN Bank zelfstandig bij de grootste banken op de Nederlandse spaarmarkt.

In Hoofdstuk 5 worden de geselecteerde bankgroepen besproken. In elk profiel wordt vermeld:

- (indien van toepassing) een korte karakterisering van de bankgroep waartoe de bank behoort;
- welke financiële producten de bankgroep op de Nederlandse markt aan particulieren aanbiedt;
- de omvang van de bankgroep als geheel;
- de omvang van de bank;
- de investeringscategorieën waarin de bank actief is;
- de duurzaamheidsstrategie die de bankgroep heeft geformuleerd; en
- de beoordeling van het beleid van de bankgroep.

De beoordeling van het beleid van Delta Lloyd en Aegon ontbreekt in dit rapport vooralsnog. Delta Lloyd en Aegon bieden aan Nederlandse particulieren weliswaar spaarrekeningen aan, maar zijn in de eerste plaats verzekeraars. Hun beleid wordt door de Eerlijke Verzekeringswijzer beoordeeld. Publicatie van de beleidsupdate van de Eerlijke Verzekeringswijzer is in november 2015 gepland. De beoordeling van het beleid van Delta Lloyd en Aegon wordt daarna ook aan dit rapport toegevoegd.

1.3 Welk beleid wordt beoordeeld?

1.3.1 Beleidsterreinen

De Eerlijke Bankwijzer beoordeelt het investeringsbeleid van de onderzochte bankgroepen in relatie tot belangrijke thema's en sectoren, alsmede het beleid voor sommige aspecten van de eigen bedrijfsvoering.

Via haar investeringen in bedrijven, organisaties en overheden kan de bank te maken krijgen met, en invloed uitoefenen op, belangrijke MVO-thema's. In dit rapport wordt daarom het bankbeleid beoordeeld voor de volgende thema's:

- Arbeidsrechten;
- Belastingen en Corruptie;
- Dierenwelzijn;
- Gezondheid;
- Klimaatverandering;
- Mensenrechten; en
- Natuur

Wanneer een bank investeert in, of financiële diensten verleent aan, bedrijven die actief zijn in sectoren waarin grote duurzaamheidsrisico's bestaan, is volgens de Eerlijke Bankwijzer specifiek beleid voor die sectoren noodzakelijk. Dit rapport beoordeelt daarom het MVO-beleid van de onderzochte bankgroepen voor de volgende sectoren:

- Bosbouw;
- Elektriciteitsproductie;
- Financiële sector;
- Maakindustrie;
- Mijnbouw;
- Olie en gas;
- Visserij;
- Voeding; en
- Wapens

Aangezien de bedrijfsvoering van de onderzochte bankgroepen op sommige terreinen nauw gerelateerd is aan het MVO-beleid, beoordeelt dit rapport ook het beleid van de onderzochte bankgroepen op het gebied van:

- Bonussen; en
- Transparantie en verantwoording.

1.3.2 Beleidsstukken

De Eerlijke Bankwijzer verwacht van bankgroepen dat ze hun MVO-beleid publiek beschikbaar maken, bijvoorbeeld via de eigen website of in het jaarverslag. In dit rapport worden daarom alleen beleidsstukken beoordeeld die uiterlijk begin september 2015 door de bank publiek waren gemaakt. De naam of het onderwerp van het beleidsstuk is daarbij niet relevant, elementen op het gebied van gezondheid kunnen bijvoorbeeld opgenomen zijn in het arbeidsrechten- of mensenrechtenbeleid van de bankgroep.

Wel is de reikwijdte van het beleidsstuk van belang. Voor de *thema's* die in paragraaf 1.3.1 zijn benoemd verwacht de Eerlijke Bankwijzer dat de bank beleid heeft dat geldt voor alle bankinvesteringen en financiële diensten. Voor de in paragraaf 1.3.1 genoemde *sectoren* wordt beleid verwacht dat alleen betrekking hoeft te hebben op bankinvesteringen in, en financiële diensten aan, bedrijven in de betreffende sector. Elementen die alleen in het bankbeleid voor een specifieke sector zijn opgenomen kunnen daarom niet meetellen voor de beoordeling van het themabeleid van de bankgroep.

Brochures en andere publicaties die de bank publiceert om haar klanten te informeren over bepaalde maatschappelijke of economische ontwikkelingen worden niet als beleidsstukken beschouwd, tenzij de bank in deze publicaties nadrukkelijk aangeeft welke principes ze hanteert bij het beoordelen van investeringen.

Wanneer een bank in een nieuws- of persbericht vernieuwingen in het MVO-beleid aankondigt, worden deze vernieuwingen bij één (jaarlijkse) beleidsupdate van de Eerlijke Bankwijzer meegenomen in de beoordeling. Daarna wordt verwacht dat de aangekondigde beleidswijziging geïntegreerd wordt in de beleidsstukken waarin de bank haar MVO-beleid vastlegt.

1.4 Methode voor de beoordeling van het beleid

1.4.1 Beoordeling van de inhoud van het beleid

De beoordeling van de inhoud van het beleid is gebaseerd op de methodologie die Profundo in samenwerking met de Fair Finance Guide International - waartoe ook de Eerlijke Bankwijzer behoort - heeft ontwikkeld. Deze [Engelstalige methodologie](#) is ook gepubliceerd op de website van de Eerlijke Bankwijzer.

De methodologie beschrijft de duurzaamheidsrisico's die samenhangen met de thema's, sectoren en de onderdelen van de bedrijfsvoering zoals geselecteerd in paragraaf 1.3.1, de relevante internationale standaarden, en de elementen die naar het oordeel van de Eerlijke Bankwijzer deel uit zouden moeten maken van het beleid dat een bank hanteert.

De door de Eerlijke Bankwijzer gedefinieerde *elementen voor goed bankbeleid* zijn afgeleid van internationale standaarden, zoals verdragen, richtlijnen, keurmerken en gedragscodes. De elementen zijn als *principes* geformuleerd. Principes kunnen door de bankgroepen op verschillende manieren toegepast worden op nieuwe en bestaande investeringen en op hun bedrijfsvoering. De principes kunnen door de bankgroep bijvoorbeeld in de voorwaarden zijn opgenomen voor nieuwe leningen, ze kunnen als selectiecriteria worden gehanteerd voor nieuwe beleggingen of ze kunnen richtinggevend zijn voor nieuwe financiële diensten van de bankgroep. Bij bestaande leningen en beleggingen kunnen ze worden ingezet als richtlijn voor engagementactiviteiten of voor afspraken over verbeteringen met de bedrijven waarin de bankgroep bestaande investeringen heeft. Op basis van deze principes kan een bank uiteindelijk ook besluiten om een investeringsrelatie te beëindigen.

De Eerlijke Bankwijzer beoordeelt bij de vergelijking van het bankbeleid dus niet in detail de bedrijfsvoering en investeringsbeslissingen van de bankgroep, maar de *principes* die daaraan ten grondslag liggen.

De score van een bank voor de inhoud van haar beleid voor een thema, sector of aspect van de bedrijfsvoering is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. Deze verhouding wordt uitgedrukt in een geheel getal op een schaal van 1 tot 10. Voor ieder van de thema's, sectoren en aspecten van de bedrijfsvoering die in paragraaf 1.3.1 zijn gedefinieerd, ontvangt de bankgroep een aparte score. In 2015 zijn deze scores voor de inhoud van het beleid tevens de eindscores.

1.4.2 Beoordeling van de reikwijdte van het beleid

Vanaf 2016 zal de Eerlijke Bankwijzer ook de reikwijdte van het MVO-beleid van banken expliciet in de beoordeling betrekken. Als een bank immers een bepaald principe alleen hanteert voor een specifiek soort investeringen of voor bepaalde financiële diensten, kan moeilijk volgehouden worden dat het hier echt om een principe gaat. De Eerlijke Bankwijzer is van mening dat de principes van de bank betekenis moeten hebben voor alle vormen van investeringen die de bank doet, voor alle financiële diensten die de bank aanbiedt en voor alle relevante aspecten van de bedrijfsvoering.

In de nieuwe FFG-methodologie - die in 2016 door de Eerlijke Bankwijzer zal worden ingevoerd - wordt per element de toegekende inhoudelijke score vermenigvuldigd met een percentage dat de reikwijdte van het beleid voor alle investeringen van de bank aangeeft. Daarbij worden vier investeringscategorieën onderscheiden:

- Zakelijke kredietverlening (inclusief *underwriting*);
- Projectfinanciering;
- Beleggingen voor eigen rekening (in aandelen, obligaties, futures, swaps en andere financiële activa); en
- Vermogensbeheer voor derden.

Naar aanleiding van een overleg tussen de Eerlijke Bankwijzer en banken in maart 2011 is besloten om de investeringscategorie Vermogensbeheer voor derden te beperken tot die vormen van vermogensbeheer waarbij de bank een zekere mate van keuzevrijheid heeft of wel of geen kapitaal beschikbaar wordt gesteld aan bedrijven of overheden. Destijds is vastgesteld dat dit geldt voor de volgende vormen van vermogensbeheer:

- **Eigen beleggingsfondsen:** Beleggingsfondsen die door de bankgroep zelf worden samengesteld en aangeboden aan particuliere en institutionele beleggers;
- **Private banking:** Alle vormen van discretionair beheer van geld van particuliere beleggers, dus zowel rechtstreekse investeringen in aandelen en obligaties als beleggingen in beleggingsfondsen van andere partijen;
- **Externe Mandaten:** Investerings in aandelen en obligaties of in beleggingsfondsen met geld van institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars).
- **Interne klantrelaties:** Investerings in aandelen en obligaties of in beleggingsfondsen met geld van andere onderdelen van de bankgroep.

De bovenstaande vormen van vermogensbeheer worden vanaf 2016 door de Eerlijke Bankwijzer meegenomen in de beoordeling van de reikwijdte van beleid van de bankgroepen. Dat betekent dat van de bankgroep verwacht wordt dat het investeringsbeleid ook op deze vormen van vermogensbeheer wordt toegepast.

Vormen van vermogensbeheer die niet worden meegenomen zijn:

- Advisering in het kader van private banking;
- Trading platforms waarop (particuliere) klanten zelf kunnen beleggen in aandelen, obligaties en beleggingsfondsen (execution only diensten);
- Het in bewaring houden van aandelen voor particuliere of institutionele beleggers.

1.4.3 Niet actief?

Niet alle bankgroepen zijn actief in alle sectoren die in paragraaf 1.3.1 worden genoemd. Ook zijn niet alle bankgroepen actief in alle vier de investeringscategorieën die in paragraaf 1.4.2 worden genoemd. In die gevallen zou het voor deze bankgroepen niet relevant zijn om op bepaalde beleidsterreinen beleid te ontwikkelen. Om met deze verschillen om te gaan hanteert de Eerlijke Bankwijzer de volgende richtlijnen:

- De Eerlijke Bankwijzer verwacht in principe dat een bankgroep beleid heeft voor alle thema's en sectoren die in paragraaf 1.3.1 worden genoemd. Als uit een door de bank gepubliceerde verklaring of uit gegevens over daadwerkelijke investeringen blijkt dat de bankgroep via geen enkele investeringscategorie actief is in een bepaalde sector, zal de bank de score *n.a.* (*niet actief*) worden gegeven bij de inhoudelijke beoordeling van het beleid voor die sector.
- Voor het beleid voor een thema kan geen score *n.a.* worden toegekend, omdat iedere bankgroep altijd op een of andere manier met het thema te maken heeft. Wel kan voor specifieke elementen binnen een thema, die niet relevant zijn als de bankgroep op dat vlak niet actief is, een *n.a.* score worden toegekend. Het element telt dan niet mee bij het berekenen van de inhoudelijke score voor het thema. Hiermee wordt meer rekening gehouden met de materialiteit van de verschillende thema's en sectoren voor elk van de bankgroepen.
- Voor elementen die een bepaalde activiteit "niet acceptabel" noemen, wordt bij de inhoudelijke beoordeling van het beleid aan een bankgroep die in het geheel niet in deze activiteit investeert een punt toegekend.

- Vanaf 2016 wordt ook de reikwijdte van het beleid in de score betrokken (zie paragraaf 1.4.2). Voor de investeringscategorieën waarin de bank niet actief is wordt dan voor de reikwijdte een *n.a.* score gegeven. Dat kan structureel het geval zijn voor alle elementen, bijvoorbeeld als de bankgroep in het geheel niet actief is op het gebied van vermogensbeheer. Het kan ook voor specifieke elementen gebeuren, als bijvoorbeeld een bankgroep wel actief is op het gebied van projectfinanciering maar alleen in specifieke sectoren.

1.4.4 Internationale standaarden

Bij de beoordeling van het MVO-beleid van de bankgroepen wordt niet alleen gekeken naar het beleid dat de bankgroep heeft uitgeschreven in haar eigen beleidsstukken, maar ook naar de internationale standaarden die door de bankgroep zijn ondertekend of waarnaar de bankgroep kortweg verwijst in het eigen beleid. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, de *IFC Performance Standards* en de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights*. Bankgroepen die naar een dergelijke standaard verwijzen in hun beleid of die een dergelijke standaard ondertekend hebben, ontvangen bij de inhoudelijke beoordeling van het beleid een punt voor de elementen waarvan vooraf is vastgesteld dat de internationale standaard het principe dekt.

Vanaf 2016 wordt de reikwijdte van het beleid in de score betrokken (zie paragraaf 1.4.2). Wanneer dan een bankgroep een element niet voluit in het eigen beleid opneemt, maar slechts verwijst naar een internationale standaard die het beleid dekt, wordt de reikwijdte van dit beleid op 50% gesteld. Dit is door de organisaties die deelnemen aan de Fair Finance Guide International afgesproken, omdat men vindt dat banken alle elementen expliciet in hun beleid moeten opschrijven. Verwijzing naar internationale standaarden wordt als minder duidelijk gezien voor de meeste bankmedewerkers en voor de meeste bankklanten.

1.5 Uitvoering onderzoek

Dit rapport biedt een weergave van de resultaten van het onderzoek, dat is uitgevoerd door onderzoeksbureau Profundo in opdracht van de zes in de Eerlijke Bankwijzer deelnemende organisaties. De methodologie is in opdracht van de Fair Finance Guide International opgesteld door Profundo, maar de uiteindelijke keuzes met betrekking tot de gehanteerde beoordelingscriteria zijn gemaakt door de opdrachtgevers.

De beoordelingen uit dit rapport worden in ingekorte vorm en in begrijpelijke en toegankelijke bewoordingen op de website van de [Eerlijke Bankwijzer](#) gepubliceerd.

1.6 Disclaimer

Meningen op deelonderwerpen, zoals verwoord in dit rapport, geven niet noodzakelijkerwijs de mening weer van alle in de Eerlijke Bankwijzer samenwerkende organisaties.

Hoofdstuk 2 Thema's

2.1 Arbeidsrechten

2.1.1 Wat staat er op het spel?

Het beschermen van mensen in hun werkomgeving is een fundamentele verantwoordelijkheid van bedrijven en overheden. Werknemers hebben het recht op goede werkomstandigheden, goede arbeidsvoorwaarden en respect voor hun arbeidsrechten. De rechten dragen bij aan de ontwikkeling van duurzaam menselijk kapitaal en aan de democratisering van samenlevingen. Goede afspraken omtrent werk en beloning, bescherming van dienstverbanden en het verbeteren van communicatie dragen bij aan het welzijn van personeel. Veiligheid op het werk is essentieel om ongelukken te voorkomen.

Speciale aandacht voor de positie van vrouwen is belangrijk. Vrouwen met een inkomen dragen bij aan de gezondheid en productiviteit van families, lokale gemeenschappen en toekomstige generaties. Gelijke behandeling van mannen en vrouwen op de werkvloer draagt bij aan het armoedebestrijding en het verhogen van de levensstandaard.¹ De financiële en economische crisis heeft impact gehad op de banenmarkt: er is steeds minder zekerheid voor werknemers, vooral voor jongeren. De ILO heeft geconcludeerd dat er wereldwijd 400 miljoen banen gecreëerd moeten worden voor het volgende decennium om de verwachte groei in werknemers op te vangen. Het beleid van banken dient ervoor te zorgen dat er wordt geïnvesteerd in bedrijven die aandacht hebben voor arbeidsrechten en het creëren van een duurzame groei in de werkgelegenheid.

2.1.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 1.

Tabel 1 Beleidscores Arbeidsrechten

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	9	10	9	9	9	10	10	9
<i>De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:</i>								
1 Bedrijven respecteren vrijheid van vereniging en het recht op collectieve onderhandeling.	1	1	1	1	1	1	1	1
2 Gedwongen arbeid is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1	1
3 Kinderarbeid is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1	1
4 Discriminatie (op grond van etniciteit, geslacht, of sociale afkomst) met betrekking tot het aanbieden van werk is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1	1
5 Bedrijven betalen een leefbaar loon aan hun werknemers.	1	1	1	1	1	1	1	1
6 Bedrijven hanteren een maximering van de werktijden.	1	1	1	1	1	1	1	1
7 Bedrijven hebben een goed veiligheids- en gezondheidsbeleid.	1	1	1	1	1	1	1	1
8 Bedrijven zorgen voor een gelijke behandeling en werkomstandigheden voor gastarbeiders.	1	1	1	1	1	1	1	1
9 Bedrijven hebben een helder (management)systeem om naleving van normen op het gebied van arbeidsrecht te monitoren en indien nodig te corrigeren.	1	1	1	1	1	1	1	1
10 Bedrijven stellen procedures in voor de behandeling en verwerking van werknemersklachten en voor het oplossen van overtredingen of conflicten, bij voorkeur in overleg met de relevante vakbondsorganisatie.	1	1	1	1	1	1	1	1
11 Bedrijven integreren criteria ten aanzien van arbeidsrechten in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering.	1	1	1	1	1	1	1	1
12 Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot arbeidsrechten op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	1	0	0	0	1	1	0

2.2 Belastingen en corruptie

2.2.1 Wat staat er op het spel?

Voor elke democratische staat zijn belastinginkomsten essentieel om publieke voorzieningen zoals gezondheidszorg, onderwijs, infrastructuur en sociale zekerheid te financieren. Om belastingen te kunnen innen, is de opbouw van een capabel en betrouwbaar ambtenarenapparaat nodig. Ook bedrijven hebben baat bij een publieke voorzieningen en daarmee hebben ze ook een verantwoordelijkheid om belastingen te betalen in ieder land. Toch profiteren veel banken, bedrijven en particulieren van internationale verschillen in belastingpercentages en gaten in nationale belastingregels. Daarbij wordt er vaak gebruik gemaakt van brievenbusmaatschappijen in belastingparadijzen. Hierdoor is het niet duidelijk hoeveel en waar er belasting wordt betaald. Als er sprake is van belastingontwijking, dan is dit in strijd met de principes van het Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.²

Het [Tax Justice Network \(TJN\)](#) schat in dat er door de 'super-rijken' tussen de USD 21 en USD 32 miljard aan onbelaste vermogens is weggesluisd naar belastingparadijzen. Volgens het IMF moeten nationale belastingwetten en internationale belastingafspraken hervormd worden om 'base erosion and profit sharing' (BEPS) te voorkomen. De bijdragen van buitenlandse filialen van multinationale ondernemingen aan overheidsbudgetten in ontwikkelingslanden zijn vitaal omdat het doorgaans 10% vormt van de totale overheidsinkomsten. Beleidsmakers moeten zich niet alleen concentreren op regels omtrent belasting en transparantie maar ook op de rol van investeringen.³ Het Ex'Tax Project concludeert dat fiscale hervormingen ook nodig zijn om een circulaire en inclusieve economie tot stand te brengen.⁴

In veel landen zorgt corruptie ervoor dat kapitaal verkeerd besteed wordt; het belemmert de ontwikkeling van markten, stoort de vrije markt en leidt tot de plundering van natuurlijke hulpbronnen. Daarnaast heeft corruptie grote sociale, politieke en economische gevolgen. De [Corruption Perceptions Index](#) van Transparency International laat zien dat corruptie meestal voorkomt in arme zuidelijke landen, en dat voor corruptie altijd een betaler en een ontvanger van de steekpenningen moet zijn. Lobbyen kan dezelfde effecten hebben als corruptie omdat het bedrijfsleven een grote invloed heeft op de ontwikkeling van internationale normen. Een bank zou daarom, naast de verantwoordelijkheid om klanten niet opzettelijk te helpen om belasting te ontwijken en om alleen financiële diensten te verlenen aan bedrijven die de verschuldigde belastingen betalen in de landen waar ze actief zijn, ook moeten opletten of klanten en bedrijven waarin ze investeren zich niet schuldig maken aan corruptie en negatieve beïnvloeding van de ontwikkeling van internationale normen.

2.2.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 2.

Tabel 2 Beleidsscores Belastingen en corruptie

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	6	9	5	5	5	7	8	8

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijfsvoering van de bank:

1	De bankgroep rapporteert voor ieder land waarin zij actief is over haar omzetten, winsten, kosten, subsidies ontvangen van overheden en (belasting) betalingen aan regeringen.	1	1	1	0	1	1	1	1
2	De bankgroep werkt niet mee aan transacties of verlenen geen adviezen die het veiligstellen van belastingvoordelen als belangrijkste doel hebben.	1	1	1	1	1	1	1	1
3	De bankgroep heeft geen dochterondernemingen of vennoten in belastingparadijzen, tenzij de dochteronderneming of vennoot een doel heeft of economische activiteiten onderneemt.	1	1	0	0	0	0	1	1
4	De bankgroep biedt geen financiële diensten aan bedrijven of vennoten in belastingparadijzen, tenzij het bedrijf een doel heeft of economische activiteiten onderneemt.	1	1	0	0	0	0	1	1
5	Het direct of indirect aanbieden, toezeggen, geven of eisen van smeergelden of andere onrechtmatige voordelen, teneinde opdrachten of andere ongeoorloofde voordelen te verwerven of te behouden (corruptie), is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1	1

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:

6	Bedrijven rapporteren voor ieder land waarin zij actief zijn over hun omzetten, winsten, kosten, subsidies ontvangen van overheden en belastingbetalingen aan regeringen (e.g. bronbelasting, betalingen voor concessies en bedrijfsbelasting).	0	1	0	0	0	0	1	0
7	Bedrijven richten hun (internationale) ondernemingsstructuur en hun (internationale) transacties in op een wijze die recht doet aan de economische realiteit van de activiteiten en transacties, zonder dat schakels worden	1	1	1	1	1	1	1	1

Bankgroep		ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore		6	9	5	5	5	7	8	8
	toegevoegd alleen of vooral om belastingvoordeel te behalen.								
8	Bedrijven rapporteren over hun uiteindelijke begunstigde of eigenaren inclusief volledige naam, geboortedatum, nationaliteit, jurisdictie van oprichting, contactgegevens, nummer en categorieën van aandelen, en de proportie van de deelneming of controle als dit van toepassing is.	0	0	0	0	0	0	0	0
9	Het direct of indirect aanbieden, toezeggen, geven of eisen van smeergelden of andere onrechtmatige voordelen, teneinde opdrachten of andere ongeoorloofde voordelen te verwerven of te behouden (corruptie), is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1	1
10	Bedrijven hebben een managementsysteem waarmee direct actie wordt ondernomen als medewerkers of toeleveranciers zich schuldig maken aan corruptie of belastingontduiking.	0	1	1	1	1	1	1	1
11	Bedrijven rapporteren over hun deelname aan besluitvormingsprocessen van internationale normen en wetgeving (lobbypraktijken).	1	1	1	1	1	1	1	1
12	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van belastingen en corruptie in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering.	0	1	0	0	0	1	0	1
13	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot belastingen en corruptie op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	1	0	0	0	1	0	0

2.3 Dierenwelzijn

2.3.1 Wat staat er op het spel?

Dieren zijn wezens met gevoel, die respect en bescherming verdienen. Op basis van dit principe zijn er in de afgelopen jaren steeds meer maatregelen getroffen om dierenwelzijn te bevorderen, in het bedrijfsleven en ook vanuit de politiek. Dierenwelzijn is bovendien ook van belang voor het welzijn van grote groepen mensen, die afhankelijk zijn van dieren voor voedsel, inkomen en kleding. Met name in de (intensieve) veehouderij komt het welzijn van dieren vaak onder druk te staan, waarbij dieren worden gehouden in omstandigheden die niet bij de diersoort passen en niet dierwaardig zijn. Daarnaast neemt wereldwijd de vraag naar veeteeltproducten toe, door veranderende consumptiepatronen in opkomende markten. Het is een grote uitdaging om aan die vraag te voldoen en daarbij dierenwelzijn zoveel mogelijk te waarborgen. Het negeren van dierenwelzijn brengt bovendien in toenemende mate gezondheidsrisico's voor de bevolking met zich mee, door de mogelijke snelle verspreiding van ziektes.⁵

Het transport van dieren over lange afstanden en het beheersen van de condities voor en na het slachten verdienen ook aandacht. Dierenwelzijnsnormen zijn verder van belang in sectoren zoals de farmaceutische industrie en de cosmeticsector, die veel proefdieren gebruiken. Ook in de recreatiesector, de bontindustrie, bij het fokken en verhandelen van huisdieren, bij plezierjacht en jachttoerisme, het bestrijden van plaagdieren en in de visserij is het welzijn van dieren in het geding. Banken zouden bij investeringen in al deze sectoren een investeringsbeleid moeten hebben dat rekening houdt met dieren, voor het dierenwelzijn op zich, maar ook omwille van de mogelijke maatschappelijke gevolgen.

2.3.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 3.

Tabel 3 Beleidsscores Dierenwelzijn

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	1	9	2	6	4	9	9	4
<i>De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:</i>								
1 Bedrijven respecteren de Five Freedoms van dieren.	0	1	0	1	1	1	1	1
2 Dierproeven voor het testen van cosmetica zijn onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1	1
3 Aan het gebruik van proefdieren ten behoeve van de vervaardiging van medische producten worden eisen gesteld om het dierenleed en het aantal gebruikte dieren zoveel mogelijk te beperken (de zogenaamde 3V-strategie). De betrokken ondernemingen zijn open en transparant en zoeken actief en aantoonbaar naar alternatieven voor dierproeven.	0	1	1	1	1	0	1	1
4 Genetische modificatie van dieren en het produceren van daarvan afgeleide producten is onacceptabel.	0	1	0	0	0	1	1	0
5 Dieren vangen en/of houden voor hun vel/pels en het vervaardigen, verhandelen of verkopen van (afgeleide) bontproducten is onacceptabel.	1	1	1	1	0	1	1	1
6 Zeer beperkende huisvestingsmethoden waaronder voor kalveren (in kisten), leghennen (in legbatterijen) en zeugen (in voerligboxen), zijn onacceptabel.	0	1	0	0	1	1	1	1
7 Bedrijven schakelen om van de intensieve veehouderij naar diervriendelijke productie.	0	1	0	0	1	1	1	0
8 Veehouderijbedrijven zijn gecertificeerd volgens de criteria van certificatieschema's die dierenwelzijnseisen hebben opgenomen (zoals biologisch, scharrel, Milieukeur, Beter Leven kenmerk).	0	1	0	1	0	1	1	0
9 Viskwekerijen zijn gecertificeerd volgens de criteria van certificatieschema's die dierenwelzijn hebben opgenomen, inclusief het vermijden van stress, angst en pijn, goed voedsel en ruimtelijke faciliteiten.	0	1	0	1	0	1	1	0
10 Bedrijven garanderen het welzijn van dieren bij activiteiten die educatie- en	0	1	0	-	1	1	1	0

Bankgroep		ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore		1	9	2	6	4	9	9	4
11	natuurbescherming tot doel hebben en waarbij op enigerlei wijze (wilde) dieren betrokken zijn (zoals dierentuinen).								
11	Entertainment-activiteiten waarbij (wilde) dieren betrokken zijn (waaronder circussen, dolfinaria, vechtwedstrijden met dieren en shows en tentoonstellingen met dieren) zijn onacceptabel.	0	1	0	-	0	1	1	0
12	Bedrijven beperken de duur van diertransporten tot maximaal 8 uur.	0	0	0	0	0	0	1	0
13	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van dierenwelzijn in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering.	0	1	0	1	0	1	1	0
14	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot dierenwelzijn op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	1	0	0	0	1	0	0

2.4 Gezondheid

2.4.1 Wat staat er op het spel?

Een goede gezondheid is van grote waarde. Het recht op de hoogst haalbare standaard van fysieke en mentale gezondheid is als eerste door de [Wereldgezondheidsorganisatie](#) (WHO) erkend als een mensenrecht (1946) en daarna ook opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948). De verantwoordelijkheid van bedrijven ten aanzien van het recht op gezondheid betekent in de eerste plaats dat de gezondheid van hun werknemers, afnemers of omwonenden niet aangetast zou moeten worden door hun producten of productieprocessen.⁶

Ten aanzien van hun werknemers moeten bedrijven erop toezien dat zij niet onnodig worden blootgesteld aan schadelijke stoffen en dat de werkomstandigheden veilig zijn.⁷ De verspreiding van (nieuwe) schadelijke stoffen in het milieu brengt risico's voor de volksgezondheid met zich mee. Betrokken partijen zouden meer moeten doen dan zich aan de bestaande regels houden. Deze voorzorgsmaatregelen hebben vooral betrekking op twee groepen chemicaliën: *Endocrine Disrupting Chemicals* (EDCs) die effect hebben op natuurlijke hormonen en *Persistent Organic Pollutants* (POPs) die niet of langzaam worden afgebroken in de natuur.⁸ Volgens UNEP doodt onveilig water meer mensen dan alle vormen van geweld bij elkaar.⁹ Ook luchtvervuiling, door onder andere de uitstoot van de transportsector en, in toenemende mate, door veenbranden, is schadelijk voor de volksgezondheid.

Verder kunnen bedrijven overwegen om de toegang tot essentiële gezondheidsvoorzieningen, schoon drinkwater en adequaat sanitair te ondersteunen en om een gezonde leefstijl te stimuleren. Volgens de WHO zouden door een betere toegang tot medicijnen jaarlijks tien miljoen levens gered kunnen worden van mensen die sterven aan voorkombare of behandelbare ziektes zoals HIV/Aids en malaria. Farmaceutische bedrijven kunnen een grote rol spelen door in te zetten op de ontwikkeling van vaccinaties en medicijnen voor veelvoorkomende tropische ziektes zodat de gezondheidssituatie in ontwikkelingslanden verbeterd wordt. Daarnaast kunnen farmaceutische bedrijven zorgen voor een laagdrempelig aanbod van medicijnen in ontwikkelingslanden door deze voor betaalbare prijzen ter beschikking te stellen.¹⁰ Met al deze aspecten moeten banken rekening houden bij de ontwikkeling van een beleid op het gebied van gezondheid.

2.4.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 4.

Tabel 4 Beleidscores Gezondheid

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	6	9	7	9	6	10	9	9

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:

1	Bedrijven voorkomen de aantasting van de gezondheid van werknemers, afnemers of omwonenden door producten of productieprocessen volgens het voorzorgbeginsel.	1	1	1	1	1	1	1
2	Bedrijven respecteren arbeidsrechten met betrekking tot gezondheid en veiligheid op het werk, zoals omschreven in de conventies van de ILO en de Tripartiete Verklaring.	1	1	1	1	1	1	1
3	Bedrijven werken aan de systematische verbetering van gezondheid en veiligheid van werknemers en ontwikkelen een preventieve cultuur op het gebied van gezondheid en veiligheid.	1	1	1	1	1	1	1
4	Bedrijven respecteren internationale afspraken over de productie en het gebruik van gevaarlijke of giftige stoffen zoals omschreven in het Montreal Protocol (over stoffen die de ozonlaag aantasten).	1	1	1	1	1	1	1
5	Bedrijven respecteren internationale afspraken over de productie en het gebruik van gevaarlijke of giftige stoffen zoals omschreven in het verdrag van Stockholm (over POP's).	1	1	1	1	1	1	1
6	Bedrijven respecteren internationale afspraken op het gebied van handel in chemicaliën en chemisch afval zoals omschreven in het verdrag van Bazel.	1	1	1	1	1	1	1
7	Bedrijven respecteren internationale afspraken op het gebied van handel in chemicaliën en chemisch afval zoals omschreven in het verdrag van Rotterdam.	1	1	1	1	1	1	1
8	Bedrijven reduceren de uitstoot van schadelijke stoffen (naar bodem, water en lucht) door gebruik te maken van de best beschikbare technieken (Best	0	1	1	1	0	1	1

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	6	9	7	9	6	10	9	9
Available Techniques, BAT).								
9 Bedrijven beperken het gebruik van chemicaliën waarvan in wetenschappelijke literatuur wordt vermoed dat ze schadelijk zijn voor de gezondheid en, indien noodzakelijk, alleen op een verantwoorde manier (voorzorgbeginsel).	0	1	1	1	1	1	1	1
10 Patiënten met voorkombare en behandelbare ziektes hebben recht op goede toegang tot medicijnen.	0	1	0	0	0	1	1	1
11 Producenten van flesvoeding houden zich aan de WHO-code en aanvullende resoluties met betrekking tot reclame voor vervangingsmiddelen van moedermelk.	0	0	0	1	0	1	1	1
12 Tabaksproducenten houden zich aan de WHO Framework Convention on Tobacco Control en aanvullende resoluties met betrekking tot de bescherming van huidige en toekomstige generaties tegen de gezondheid, sociale, milieu en economische gevolgen van (mee)roken.	1	-	0	1	0	1	n.a.	1
13 Bedrijven integreren criteria ten aanzien van gezondheid in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering.	1	1	1	1	1	1	1	0
14 Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot gezondheid op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	1	0	0	0	1	0	0

2.5 Klimaatverandering

2.5.1 Wat staat er op het spel?

Wereldwijde klimaatverandering zorgt voor ingrijpende ontwikkelingen in ecosystemen, waardoor ook samenlevingen meer risico lopen op bijvoorbeeld overstromingen en cyclonen. Dit proces is een direct resultaat van menselijke activiteiten die de concentratie van broeikasgassen in de atmosfeer doen toenemen. Het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) publiceert wetenschappelijk onderzoek over klimaatverandering en concludeert (afhankelijk van toekomstige ontwikkelingen) dat wereldwijd temperaturen zullen stijgen met gemiddeld tussen de 0.4 en 4.8 graden.¹¹ Dit zal waarschijnlijk leiden tot een stijging in de zeespiegel; meer warmere periodes, regenval en hittegolven; en een toename in droge periodes, tropische cyclonen en extreem hoge getijden. Deze ontwikkelingen zullen grote consequenties hebben voor de het milieu maar ook voor de mensheid. Het IPCC en ook het reeds in 2006 verschenen Stern review rapporteren de volgende gevolgen van klimaatverandering:¹² ongelijke beschikbaarheid van water; effecten op ecosystemen; effecten op de landbouw, verhoogd risico op bosbranden in veengebieden; effecten van de stijgende zeespiegel en kusterosie op de kustgebieden; toename van mensen die wonen in een gebied met een tekort aan water.

Daarnaast zijn grote groepen mensen in ontwikkelingslanden kwetsbaarder omdat hun levensonderhoud meer afhankelijk is van het klimaat¹³ en omdat het voor deze groep lastiger is om zich aan extreme weersomstandigheden aan te passen. Er zijn grote investeringen nodig, vooral in ontwikkelingslanden, om aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering te realiseren.¹⁴ Bedrijven in verschillende industrieën zullen worden geconfronteerd met de gevolgen en risico's van klimaatverandering omdat er nieuwe wetgeving geïmplementeerd wordt, maar ook omdat het kansen en innovaties met zich meebrengt.

Banken zullen fundamentele keuzes moeten maken om de risico's op klimaatverandering te verminderen en om kansen te grijpen, zowel in hun eigen organisatie als in de bedrijven en organisaties waarin ze investeren en die ze financieren. Banken zouden hun invloed moeten aanwenden om te stimuleren dat er een transitie plaatsvindt van het gebruik van overwegend fossiele brandstoffen naar het gebruik van hernieuwbare energiebronnen. Dit geldt ook voor het gebruik van grondstoffen voor de vervaardiging van producten. Met hun investeringsbeslissingen kunnen banken een impuls geven aan de circulaire economie, een economisch systeem dat gebruik maakt van grondstoffen die worden teruggewonnen uit afgedankte producten in plaats van de exploitatie van nieuwe grondstoffen.

2.5.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 5.

Tabel 5 Beleidscores Klimaatverandering

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	3	9	3	4	5	8	8	3

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijfsvoering van de bank:

1	Voor de eigen broeikasgasemissies stelt de bank meetbare reductiedoelstellingen op die bijdragen aan een beperking van de maximale mondiale temperatuurstijging van 2°C.	1	1	1	1	1	1	1
2	De bank publiceert hoe groot haar aandeel is in de broeikasgasemissies van energiebedrijven en -projecten waarin de bank investeert.	0	1	0	0	0	0	0
3	De bank publiceert hoe groot haar aandeel is in de broeikasgasemissies van alle bedrijven en projecten waarin de bank investeert.	0	1	0	0	0	0	0
4	Voor de broeikasgasemissies van de bedrijven waarin de bank investeert, stelt de bank meetbare reductiedoelstellingen op die bijdragen aan een beperking van de maximale mondiale temperatuurstijging tot 2°C	0	1	0	0	0	1	0

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:

5	Bedrijven maken hun directe broeikasgasemissies bekend.	1	1	1	1	1	1	1
6	Bedrijven maken hun indirecte broeikasgasemissies bekend.	1	1	1	1	1	1	1
7	Bedrijven verminderen hun directe broeikasgasemissies.	1	1	1	1	1	1	1
8	Bedrijven verminderen hun indirecte broeikasgasemissies.	0	1	0	0	0	1	1
9	Bedrijven besparen energie.	1	1	1	1	1	1	1
10	Bedrijven ontwikkelen producten die tijdens het gebruik energiezuinig zijn.	0	0	0	1	1	1	0
11	Bedrijven en overheden ondersteunen de overgang naar een CO ₂ -arme economie en projecten die bijdragen aan de emissiereductie van de economie als geheel.	0	1	0	1	1	1	0
12	Bedrijven stappen over van fossiele brandstoffen op hernieuwbare energie.	0	1	0	1	1	1	0
13	Het gebruik van kolencentrales is onacceptabel.	0	1	0	0	0	1	0
14	Het winnen van kolen is onacceptabel.	0	1	0	0	0	1	0
15	Het winnen van olie uit teerzanden is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	0
16	Het winnen van olie en gas is onacceptabel.	0	1	0	0	0	1	0
17	Het gebruik van energieopwekking met fossiele	0	1	0	0	0	1	0

Bankgroep		ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore		3	9	3	4	5	8	8	3
	energie met een relatief hoge CO ₂ uitstoot per geproduceerde energie-eenheid, waarvan de emissies hoger zijn dan 550g CO ₂ / kWh, is onaanvaardbaar.								
18	De productie van biomassa voldoet aan de 12 principes van de Roundtable on Sustainable Biomaterials (RSB).	0	1	0	0	1	1	1	0
19	CO ₂ -compenserende investeringen zijn gecertificeerd volgens de Gold Standard .	0	0	0	0	0	1	1	0
20	Bedrijven in ontwikkelingslanden stellen toeleveranciers - met name in de agrarische sector - in staat zich aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering.	0	1	0	0	1	0	1	0
21	Bedrijven voeren geen lobby om klimaatmaatregelen af te zwakken of aanscherping van klimaatbeleid tegen te gaan.	0	1	0	0	0	1	1	0
22	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van klimaatverandering in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering.	1	1	1	1	1	1	1	1
23	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot klimaatverandering op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	1	0	0	0	1	0	0

2.6 Mensenrechten

2.6.1 Wat staat er op het spel?

Mensenrechten zijn “rechten en vrijheden waarop een ieder aanspraak heeft”. De rechten en vrijheden die algemeen worden beschouwd als mensenrechten omvatten de burgerrechten en politieke rechten – zoals het recht op leven en vrijheid en vrijheid van meningsuiting – en economische, sociale en culturele rechten – zoals het recht te kunnen leven in waardigheid en het recht op voedsel, werk en onderwijs. en vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.¹⁵ Specifieke groepen mensen zijn om verschillende redenen kwetsbaar of worden van oudsher slachtoffer van geweld en hebben speciale bescherming nodig zodat hun mensenrechten hen niet ontzegd worden.

Ondernemingen die over landsgrenzen heen opereren, hebben meer macht dan ooit. Hun impact op mensenrechten kan positief zijn, maar ook negatief, vooral in situaties waarin (multinationale) bedrijven gebruik maken van zwakke en slecht ontwikkelde nationale wet- en regelgeving. In sommige sectoren, zoals olie-, gas- en mijnbouwindustrie, zijn de risico's op mensenrechtenschendingen vaak groot. Traditionele manieren van levensonderhoud worden onmogelijk gemaakt door vervuiling, mensen worden van hun land gejaagd en arbeidsrechten worden geschonden. Als getroffen gemeenschappen proberen hun recht te halen, lopen ze tegen juridische en praktische obstakels aan, zoals ineffectieve rechtssystemen, corruptie en geen toegang tot informatie.

Staten hebben weliswaar de plicht om mensenrechten te beschermen, maar het is ook breed geaccepteerd dat bedrijven een verantwoordelijkheid hebben. De 'corporate responsibility' om mensenrechten te respecteren is onder andere bevestigd via de United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs).¹⁶ Deze richtlijnen zijn van groot belang voor banken en zouden moeten worden toegepast in hun eigen bedrijfsvoering en meegenomen moeten worden in het besluitvormingsproces voor financieringen en investeringen.

2.6.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 6.

Tabel 6 Beleidsscores Mensenrechten

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore (%)	8	9	8	8	8	9	8	8

Het volgende element is cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijfsvoering van de bank:

1	Banken respecteren alle mensenrechten zoals beschreven in de United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs).	1	1	1	1	1	1	1
----------	--	---	---	---	---	---	---	---

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:

2	Overheden beschermen de mensenrechten zoals omschreven in internationale verklaringen en verdragen	1	1	1	1	1	1	1
3	Bedrijven respecteren de mensenrechten zoals omschreven in internationale verklaringen en verdragen, waaronder de Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs).	1	1	1	1	1	1	1
4	Bedrijven stellen een beleidsverklaring op waarin het bedrijf zich expliciet committeert aan het respecteren van mensenrechten.	1	1	1	1	1	1	1
5	Bedrijven implementeren het human rights due diligence proces om hun impact op mensenrechten aan te pakken, te identificeren, verminderen en verantwoording af te leggen.	1	1	1	1	1	1	1
6	Bedrijven richten processen in om te komen tot herstel en genoegdoening voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen (waaronder grievance mechanisms en compensatiemogelijkheden) die zij hebben veroorzaakt of waaraan zij hebben bijgedragen.	1	1	1	1	1	1	1
7	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen via het voeren van een betekenisvolle consultatie met lokale gemeenschappen en verkrijgen FPIC waar het inheemse volken betreft.	1	1	1	1	1	1	1
8	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen met vrijwillige, voorafgaande en	1	1	0	0	1	1	0

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore (%)	8	9	8	8	8	9	8	8
geïnformeerde instemming (FPIC) van de betrokken landgebruikers.								
9 Bedrijven betonen speciale zorg voor het respecteren van de rechten van vrouwen, in het bijzonder voor het voorkomen van discriminatie en het bevorderen van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen.	1	1	1	1	1	1	1	1
10 Bedrijven hebben speciale aandacht voor het respecteren van de rechten van kinderen.	1	1	1	1	1	1	0	1
11 Bedrijven respecteren het Internationale Humanitaire Recht en staan geen nederzettingen in bezette gebieden toe.	0	0	0	0	0	0	1	0
12 Bedrijven integreren criteria ten aanzien van mensenrechten in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering.	1	1	1	1	1	1	1	1
13 Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot mensenrechten op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	1	0	0	0	1	0	0

2.7 Natuur

2.7.1 Wat staat er op het spel?

Biodiversiteit wordt door de in 1992 vastgestelde [UN Convention on Biological Diversity](#) (CBD), die tot doel heeft om biodiversiteit te beschermen, in drie categorieën gesplitst: ecosystemen en habitats, planten- en diersoorten, genetisch materiaal. De biodiversiteit op de aarde is erg belangrijk voor de economische en sociale ontwikkeling van onze samenleving, voor onze toekomst en voor onze ontspanningsmogelijkheden. Het verlies van biodiversiteit brengt potentiële risico's met zich mee zoals de vernietiging van leefgebieden, het verlies van de functies van ecosystemen, de bedreiging van de voedselvoorziening, en het verdwijnen van geneeskrachtige planten, en is daarmee een van de meest urgente milieuzorgen.

De bevindingen de [Millennium Ecosystem Assessment](#) (MEA, gepubliceerd in maart 2005) geven inzicht in de huidige toestand en veranderingen van ecosystemen, en de effecten hiervan op het leven van de mens. Ook biedt het rapport aanbevelingen voor bedrijven. De MEA heeft geconcludeerd dat, om aan de groeiende behoeften van de mens te voldoen, ecosystemen sneller en diepgaander zijn veranderd gedurende de afgelopen 50 jaar dan in elke andere tijdsperiode in de geschiedenis. Door aanpassing van menselijke activiteiten is het echter nog mogelijk om de degradatie van vele ecosystemen in de komende 50 jaar terug te draaien.¹⁷ Het investeringsbeleid van de bank moet bijdragen aan het vinden van een oplossing voor bovengenoemde uitdagingen en ervoor zorgen dat de bank alleen betrokken is bij investeringen in bedrijven en overheden die zich tot doel stellen verder verlies aan biodiversiteit te voorkomen en in de praktijk brengen.

2.7.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 7.

Tabel 7 Beleidsscores Natuur

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	7	10	9	8	7	10	9	9

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:

1	Bedrijven voorkomen ontbossing en beschermen natuurlijke bossen waaronder oerbossen, veengebieden, mangrovebossen en regenwouden, zoals omschreven in het High Conservation Value (HCV) concept.	1	1	1	1	1	1	1
2	Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de categorieën I-IV van de World Conservation Union.	1	1	1	1	1	1	1
3	Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de UNESCO World Heritage Convention.	1	1	1	1	1	1	1
4	Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de Ramsar Convention on Wetlands.	1	1	1	1	1	1	1
5	Bedrijven voorkomen negatieve gevolgen voor de populaties of het aantal dieren van soorten die op de IUCN Red List of Threatened Species staan.	1	1	1	1	1	1	1
6	Handel in bedreigde planten- en diersoorten voldoet aan de voorwaarden van CITES.	1	1	1	1	1	1	1
7	Handel in bedreigde planten- en diersoorten die op de lijsten van CITES staan is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1
8	Activiteiten op het gebied van genetische materialen en gentechnologie vinden alleen plaats als ze voldoen aan de toestemming- en veredelingseisen zoals beschreven in de UN Convention on Biological Diversity en het daaraan gerelateerde Nagoya Protocol.	0	1	1	0	0	1	1
9	Productie van, of handel in, levende genetisch gemodificeerde organismen kan alleen plaatsvinden als toestemming van het importerende land is verkregen en aan alle vereisten van het Cartagena	0	1	1	1	0	1	1

Bankgroep		ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore		7	10	9	8	7	10	9	9
	Protocol wordt voldaan.								
10	Productie van, of handel in, levende genetisch gemodificeerde organismen is onacceptabel.	0	1	0	0	0	1	1	0
11	Bedrijven voorkomen de introductie van exotische soorten in ecosystemen.	1	1	1	1	1	1	1	1
12	Bedrijven maken een milieueffectrapportage over de totale gevolgen van het project op de biodiversiteit, ten minste volgens de richtlijnen voor rapportage over biodiversiteit en landgebruik van het Global Reporting Initiative.	1	1	1	1	1	1	1	1
13	Bedrijven integreren criteria ten aanzien van natuur in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering.	1	1	1	1	1	1	1	1
14	Bedrijven nemen clausules over de naleving van criteria met betrekking tot natuur op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	1	0	0	0	1	0	0

Hoofdstuk 3 Sector thema's

3.1 Bosbouw

3.1.1 Wat staat er op het spel?

Bossen en plantages spelen een belangrijke rol op aarde en voorzien ons van de volgende services: de economische, sociale en culturele waarde voor mensen, het herbergen van 70% van alle dieren en planten,¹⁸ CO₂ opslag, het bevorderen van bodemvruchtbaarheid en de economische waarde van bosproductie door bijvoorbeeld het creëren van werkgelegenheid. Ondanks de belangrijke waarde, worden bossen vernietigd met een ongekeerde snelheid en vindt er bosdegradatie plaats. Dit heeft negatieve gevolgen voor de lokale gemeenschappen aangezien deze hun levensonderhoud verliezen. Ook accelereert ontbossing de klimaatverandering. Belangrijke oorzaken van ontbossing en bosdegradatie zijn:

- Niet-duurzame en illegale kapping;
- Conversie van natuurlijke bossen in hout- en pulpplantages;
- Conversie van bossen in landbouwgebieden;
- Conversie van mangrovebossen naar viskwekerijen; en
- Ontwikkeling van grootschalige industriële en infrastructuur projecten.

Volgens een recente [case study van de Wereldbank](#) heeft de bosbouwsector te weinig bijgedragen aan het conserveren en management van bossen. De [United Nations Collaborative Programme on Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation in Developing Countries](#) (UN-REDD) is een initiatief waarbij ontwikkelingslanden financieel gestimuleerd worden om ontbossing tegen te gaan. De bosbouwsector omvat ook alle bedrijven die betrokken zijn bij de handel en verwerking van hout. Deze bedrijven hebben veel invloed op de staat van de bossen in de wereld. Daarom is het belangrijk dat banken een apart investeringsbeleid maken om ervoor te zorgen dat ze alleen investeren in bedrijven en overheden die hun bossen op een duurzame manier beheren, bijvoorbeeld volgens het Forest Stewardship Council (FSC) systeem. Voor bosbouw in ontwikkelingslanden bieden ander certificeringssystemen, inclusief PEFC, onvoldoende waarborgen.

3.1.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 8.

Tabel 8 Beleidsscores Bosbouw

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore (%)	5	7	6	5	6	8	7	4
<i>De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:</i>								
1 Bosbouwbedrijven identificeren en beschermen binnen de bossen die zij beheren de High Conservation Value (HCV) gebieden.	1	1	1	1	1	1	1	1
2 Bedrijven identificeren en beschermen High Carbon Stock (HCS) bossen.	0	0	0	0	1	0	0	0
3 Houthandelaars en andere bedrijven in de houtketen voorkomen het gebruik van illegaal gekapt of verhandeld hout.	1	0	1	0	1	1	1	0
4 Pulp- en papierfabrieken waarborgen door middel van een onafhankelijke analyse dat er voldoende duurzaam geteeld hout c.q. duurzaam geproduceerde pulp beschikbaar is voor de fabriek.	0	1	0	0	0	0	1	0
5 Pulp- en papierfabrieken beperken het gebruik van chemicaliën en de vervuiling van bodem, water en lucht door gebruik te maken van de best beschikbare technieken.	1	1	1	1	1	1	1	1
6 Bedrijven respecteren de rechten van lokale en inheemse gemeenschappen op het eerlijk en gelijk gebruik van bossen.	1	1	1	1	1	1	1	1
7 Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen door een betekenisvolle consultatie met lokale gemeenschappen en verkrijgen van vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) waar het inheemse volken betreft.	1	1	1	1	1	1	1	1
8 Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven bosgebieden alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de betrokken landgebruikers.	1	1	0	0	1	1	1	0
9 Productiebossen en houtplantages zijn gecertificeerd volgens de criteria van de Forest Stewardship Council (FSC).	0	1	1	0	0	1	0	0
10 Productieketens van houthandelaars en bedrijven in de houtproductketen	0	1	1	0	0	1	0	0

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore (%)	5	7	6	5	6	8	7	4
(inclusief pulp, papier, fineer, meubels) zijn gecertificeerd volgens de FSC Chain of Custody criteria of gelijkwaardig.								
11 Bedrijven in sectoren met een grote impact op bossen (waaronder in ieder geval de bosbouw- en papiersector), rapporteren hun forest footprint aan het Carbon Disclosure Project Forests Program.	0	0	0	0	0	1	1	0
12 Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1	1	1	1	1	1	1	1
13 Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	0	0	0	1	0	0	0	0
14 Bedrijven integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering.	1	1	1	1	1	1	1	1
15 Bedrijven nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	1	0	0	0	1	0	0

3.2 Elektriciteitsproductie

3.2.1 Wat staat er op het spel?

Elektriciteitsproductie speelt een centrale rol in het bereiken van doelen op het gebied van duurzame ontwikkeling en armoedebestrijding en zou tegelijkertijd ook betaalbaar, betrouwbaar en duurzaam moeten zijn. Een cruciaal aspect hierbij is de grote impact van energieopwekking op klimaatverandering. Volgens de scenario's van het [Intergovernmental Panel on Climate Change](#) waarbij de gevaarlijke gevolgen van klimaatverandering worden voorkomen, moet in 2050 80% van de globale energieopwekking bestaan uit koolstofarme energiebronnen. Daarnaast hebben kolencentrales andere negatieve effecten zoals de vervuiling van lucht en water.¹⁹ Ook gas wordt geassocieerd met de uitstoot van gevaarlijke stoffen.²⁰ Nucleaire energie wordt beschouwd als een koolstofarme energiebron maar is ook controversieel vanwege het radioactieve afval en de daarbij behorende risico's.

Onder de 'duurzame' energiebronnen, zijn waterkrachtcentrales het meest controversieel omdat veel mensen door de bouw van dammen worden verjaagd uit hun huizen en worden beperkt in hun levensonderhoud.²¹ Daarnaast hebben dammen een grote milieu-impact zoals het onderbreken van rivieren en het verstoren van ecosystemen. Kleine waterkrachtprojecten waarbij rivieren niet worden ingedamd leveren energie met een lage emissie zonder aanzienlijke negatieve gevolgen voor het milieu.²²

Over het algemeen hebben methodes voor de opwekking van energie en warmte die gebruik maken van hernieuwbare energie een lage uitstoot van broeikasgassen dan fossiele brandstoffen. Er zijn veel meer investeringen in hernieuwbare energie nodig om de emissies in de energie sector te reduceren en om een verschuiving van fossiele naar hernieuwbare energie te bewerkstelligen. Banken moeten rekening houden met die potentiële impact door beleid te ontwikkelen voor de energiesector.

3.2.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 9.

Tabel 9 Beleidsscores Elektriciteitsproductie

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	5	10	4	5	5	7	9	3

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijfsvoering van de bank:

1	De bank financiert bedrijven die betrokken zijn bij hernieuwbare energieopwekking (windenergie, zonne-energie, klein- en grootschalige energieopwekking, geothermische energie, getijdenenergie etc.)	1	1	1	1	1	0	1	0
2	De bank heeft meetbare doelstellingen om zijn financiering van hernieuwbare energieopwekking te vergroten.	0	1	0	0	1	0	1	0
3	De bank heeft meetbare doelstellingen om zijn financiering van hernieuwbare energie te verminderen, in absolute zin of in verhouding met zijn financiering aan hernieuwbare energieopwekking.	0	1	0	0	0	0	1	0

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:

4	Kolencentrales waarvan de CO ₂ uitstoot niet gelimiteerd wordt (namelijk zonder operationele CO ₂ -afvang en –opslag) zijn onaanvaardbaar.	1	1	0	0	0	1	1	0
5	Energiecentrales waarvan de CO ₂ uitstoot niet gelimiteerd wordt zijn onaanvaardbaar.	0	1	0	0	0	1	1	0
6	Nucleaire energie is onacceptabel.	0	1	0	1	0	1	1	0
7	Grootschalige waterkrachtcentrales zijn onaanvaardbaar.	0	1	0	1	0	0	1	0
8	Kolencentrales die meer dan 550 gram koolstofdioxide per kilowattuur (gCO ₂ /kWh) uitstoten, zijn onaanvaardbaar.	0	1	0	0	0	1	1	0
9	Energiecentrales die gebruik maken van fossiele brandstof en meer dan 550 gram koolstofdioxide per kilowattuur (gCO ₂ /kWh) uitstoten, zijn onaanvaardbaar.	0	1	0	0	0	1	1	0
10	Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de categorieën I-IV van de World Conservation Union.	1	1	1	1	1	1	1	1
11	Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder	1	1	1	1	1	1	1	1

Bankgroep		ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore		5	10	4	5	5	7	9	3
	de UNESCO World Heritage Convention.								
12	Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de Ramsar Convention on Wetlands.	1	1	1	1	1	1	1	1
13	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen door een betekenisvolle consultatie met lokale gemeenschappen en verkrijgen van vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) waar het inheemse volken betreft.	1	1	1	1	1	1	1	1
14	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de betrokken landgebruikers.	1	1	0	0	1	1	1	0
15	Bedrijven richten processen in om te komen tot herstel en genoegdoening voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen die ze veroorzaken, of waarbij ze betrokken zijn, te herstellen.	1	1	1	1	1	1	1	1
16	De aanleg van dammen voldoet aan de 7 principes van de World Commission on Dams (WCD).	1	1	1	-	0	0	1	0
17	De aanleg van alle waterinfrastructuurprojecten voldoet aan de 7 principes van de World Commission on Dams (WCD).	0	1	0	0	0	0	1	0
18	De productie van biomaterialen voldoet aan de 12 principes van de Rondetafel voor Duurzaam Materiaalbeheer.	0	1	0	0	1	1	1	0
19	Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1	1	1	1	1	1	1	1
20	Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines, inclusief de Electric Utilities Sector Disclosure (EUSD).	1	0	0	1	0	0	0	0
21	Bedrijven integreren sociale,	1	1	1	1	1	1	1	1

Bankgroep		ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore		5	10	4	5	5	7	9	3
22	economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering. Bedrijven nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	1	0	0	0	1	0	0

3.3 Financiële sector

3.3.1 Wat staat er op het spel?

Financiële instellingen spelen een cruciale rol omdat de meeste overheden en bedrijven afhangen van de diensten en producten die deze instituties leveren. Dit brengt kansen en risico's met zich mee aangezien financiële instellingen bij kunnen dragen aan een eerlijke en duurzame toekomst door in de juiste duurzame producten en productieprocessen te investeren, of juist betrokken raken bij activiteiten die schade aanbrengen aan het milieu of mensenrechten schenden. Daarnaast laat de economische crisis zien dat financiële instellingen zich laten leiden door financiële motieven en het beoordelen van risico's hebben verwaarloosd.

Veel overheden en banken zijn bezig met het lanceren van richtlijnen en initiatieven om ervoor te zorgen dat financiële instellingen een verantwoordelijker investeringsbeleid volgen. Voorbeelden zijn de Sustainable Banking Network (gecreëerd door de IFC) en de [Green Credit Guidelines](#) van China. Door het OESO-rapport [Environmental and Social Risk Due Diligence in the Financial Sector](#) wordt het duidelijk dat financiële instellingen steeds vaker duurzaamheidscriteria stellen aan bedrijven en overheden waarin ze investeren. Aansluitend zouden financiële instellingen criteria moeten stellen aan leningen die ze verstrekken aan andere financiële instellingen om te voorkomen dat geld via een omweg terecht komt bij actoren waarin ze niet willen investeren.

3.3.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan.

De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 10.

Tabel 10 Beleidsscores Financiële sector

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	2	9	3	7	3	6	5	8

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:

1	Financiële instellingen rapporteren voor ieder land waarin zij actief zijn over hun (belasting)betalingen aan regeringen.	0	1	0	0	0	0	1	0
2	Financiële instellingen werken niet mee aan transacties of verlenen geen adviezen die het veiligstellen van belastingvoordelen als belangrijkste doel hebben.	1	1	0	0	0	0	1	1
3	Financiële instellingen zijn niet actief in risicovolle handels- en beleggingsactiviteiten (handel in opties, futures en andere derivaten) voor eigen rekening, anders dan voor het afdekken van de financiële risico's op hun kredietverlening.	0	1	0	0	0	0	1	0
4	Financiële instellingen hebben een investeringsbeleid opgesteld ten aanzien van gevoelige sectoren en cruciale thema's, dat gebaseerd is op internationale verdragen en conventies.	0	1	0	1	0	0	0	1
5	Financiële instellingen onderschrijven de UN Global Compact principes.	0	1	1	1	1	1	0	1
6	Financiële instellingen onderschrijven de OECD Guidelines for Multinational Enterprises.	0	1	1	1	0	1	1	1
7	Financiële instellingen onderschrijven de UNEP FI verklaring.	0	1	0	1	0	1	0	1
8	Financiële instellingen onderschrijven de PRI verklaring.	0	1	0	1	1	1	0	1
9	Financiële instellingen houden zich aan de FATF aanbevelingen .	0	1	0	1	0	1	0	1
10	Financiële instellingen houden zich aan de Wolfsberg Principles.	0	1	0	1	0	0	0	1
11	Voor projectfinanciering werken financiële instellingen met de Equator Principles.	0	1	0	1	0	0	0	1
12	Voor het uitgeven van obligaties implementeren financiële instellingen de Green Bond Principles.	0	1	0	0	1	1	0	0
13	Financiële instellingen publiceren een	1	1	1	1	1	1	1	1

Bankgroep		ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore		2	9	3	7	3	6	5	8
	duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.								
14	Financiële instellingen publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines, inclusief de Financial Services Sector Disclosure (FSSD).	0	0	0	1	0	0	1	1
15	Financiële instellingen integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering.	1	1	1	1	1	1	1	1
16	Financiële instellingen nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	1	0	0	0	1	1	0

3.4 Maakindustrie

3.4.1 Wat staat er op het spel?

Tot de maakindustrie behoren alle bedrijfstakken die materialen tot nieuwe producten verwerken, waardoor dit een veelomvattende en diverse industrie is. Omdat een groot gedeelte van de mondiale beroepsbevolking werkt in de maakindustrie, bijvoorbeeld in de metaal-, kleding- en elektronica-industrie, spelen de ontwikkelingen in deze industrie een grote rol bij het creëren van werkgelegenheid en economische groei. Arbeidsvoorwaarden en arbeidsrechten komen regelmatig onder druk te staan vanwege de toenemende globalisatie en internationale concurrentie. Zo zijn er speciale exportzones gecreëerd door overheden waar bestaande arbeidswetgeving niet van toepassing is en weinig belasting wordt betaald. Bij sommige takken van de maakindustrie wordt er veel gebruik gemaakt van laaggeschoolde arbeid en bij sommige takken wordt er gebruik gemaakt van giftige stoffen wat gezondheids- en milieuschade oplevert.

Aangezien producenten een groot gedeelte van het productieproces uitbesteden, liggen de grootste sociale en milieuproblemen vaak bij de toeleveranciers. Producenten van halffabricaten die vaak gevestigd zijn in exportzones en producenten van metalen, mineralen en andere grondstoffen die betrokken zijn bij grootschalige milieuvervuiling en mensenrechtenschendingen. In de gehele keten spelen de negatieve gevolgen van de flexibilisering van arbeidsrelaties. Het investeringsbeleid van banken zou ervoor moeten zorgen dat bedrijven in de maakindustrie verantwoordelijkheid nemen voor het voorkomen van sociale en milieuproblemen bij hun eigen vestigingen en bij die van hun toeleveranciers.

3.4.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 11.

Tabel 11 Beleidsscores Maakindustrie

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	8	9	7	9	6	7	8	9
<i>De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:</i>								
1 Bedrijven reduceren hun direct uitstoot van broeikasgassen en schadelijke stoffen, zoals zwaveldioxide en ammoniak	1	1	1	1	0	1	1	1
2 Bedrijven reduceren hun indirecte uitstoot van broeikasgassen en schadelijke stoffen, zoals zwaveldioxide en ammoniak.	1	1	1	0	0	0	1	1
3 Bedrijven beperken het gebruik van chemicaliën waarvan in wetenschappelijke literatuur wordt vermoed dat ze schadelijk zijn voor de gezondheid en, indien noodzakelijk, alleen op een verantwoorde manier (voorzorgbeginsel).	1	1	0	1	0	1	1	1
4 Bedrijven gebruiken zo min mogelijk water.	1	1	1	1	1	1	1	1
5 Bedrijven voorkomen waterverontreiniging.	1	1	1	1	1	1	1	1
6 Bedrijven voeren een Milieu- en Sociaal Risicomanagement Systeem in.	1	1	1	1	1	1	1	1
7 Bedrijven respecteren ILO's Fundamentele Principes en Rechten op het Werk.	1	1	1	1	1	1	1	1
8 Bedrijven betalen een leefbaar loon aan hun werknemers.	1	1	1	1	1	0	1	1
9 Bedrijven werken aan de systematische verbetering van gezondheid en veiligheid van werknemers en ontwikkelen een	0	1	1	1	1	1	1	1

Bankgroep		ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore		8	9	7	9	6	7	8	9
	preventieve cultuur op het gebied van gezondheid en veiligheid.								
10	Bedrijven in de maakindustrie zijn gecertificeerd volgens de criteria van de standaarden en initiatieven voor bepaalde producten (genoemd in paragraaf 3.7.2).	1	1	0	1	0	0	0	1
11	Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1	1	1	1	1	1	1	1
12	Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	0	0	0	1	0	0	0	0
13	Bedrijven integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering.	1	1	1	1	1	1	1	1
14	Bedrijven nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	1	0	0	0	1	0	0

3.5 Mijnbouw

3.5.1 Wat staat er op het spel?

Mijnbouw en ertsraffinage zijn in het algemeen vervuilende activiteiten, die de bodem- en waterkwaliteit aantasten. Habitatdestructie, vervuiling en erosie zijn veelvoorkomende oorzaken van mijnbouw. Daarnaast zijn sommige mijnbouwmethoden, zoals 'Mountaintop Removal Mining' waarbij hele bergtoppen worden verwijderd, en 'open-pit mining' heel ingrijpend voor ecosystemen. Deze gevolgen spelen nog lang door na de sluiting van de mijn. Een veelvoorkomend probleem in de mijnbouwindustrie is dat bedrijven de landrechten van lokale bewoners niet respecteren. Zo worden grote stukken land en bos ingenomen en kunnen er gezondheidsproblemen ontstaan door vervuiling. Daarnaast is het werk in de mijnen zeer gevaarlijk en worden arbeidsrechten niet altijd gerespecteerd. Ten slotte verstoort de mijnbouw de macro-economische ontwikkeling in veel landen met een instabiel politiek systeem of rechtsstaat omdat de winst van de winning van grondstoffen ongelijk verdeeld wordt en leidt tot corruptie.²³ De kosten voor het beschermen van het milieu en de sociale cohesie komen voor rekening van de bevolking, die vaak niets aan de exploitatie verdient. Sommige mijnbouwbedrijven zijn actief in ontwikkelingslanden, maar hebben de daaraan gerelateerde dochterbedrijven gevestigd in belastingparadijzen om zo min mogelijk belasting te hoeven betalen. Het is echter lastig te bepalen hoeveel belasting de overheden mislopen.²⁴ Sommige mijnbedrijven zijn actief in conflictlanden waar de exploitatie en handel van mineralen gerelateerd is aan het financieren van conflicten.

Verder zijn er in veel landen ook kleinschalige mijnbouwers actief. Alhoewel dit de meest kwetsbare bevolkingsgroepen betreft, die afhankelijk zijn van de mijnbouw, leidt ook deze activiteit tot sociale en milieuproblemen. The Indigenous Rights Risk Report for the Extractive Industry (U.S) from First Peoples, laat zien dat 92% van de mijnen in ontwikkelingslanden onnodig veel risico's voor aandeelhouders met zich meebrengen. De elektronica, bouw en auto-industrie zijn sterk afhankelijk van de producten uit de mijnbouw en daarmee indirect betrokken bij de bijbehorende negatieve effecten op het milieu en lokale gemeenschappen. Om bij te dragen aan een duurzame en sociaal rechtvaardige wereld, zal de mijnbouwsector drastisch van koers moeten wijzigen. Het beleid van banken moet erop gericht zijn om alleen financiële betrekkingen aan te gaan met mijnbouwbedrijven die bereid zijn om dat te doen.

3.5.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 12.

Tabel 12 Beleidsscores Mijnbouw

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	6	9	6	5	6	9	8	5
<i>De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:</i>								
1 Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de categorieën I-IV van de World Conservation Union.	1	1	1	1	1	1	1	1
2 Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de UNESCO World Heritage Convention.	1	1	1	1	1	1	1	1
3 Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de Ramsar Convention on Wetlands.	1	1	1	1	1	1	1	1
4 Bedrijven beperken de kans op ongelukken door gebruik te maken van de best beschikbare technieken en hebben een gedegen draaiboek voor crisissituaties (een 'contingency plan').	1	1	1	1	1	1	1	1
5 Bedrijven mijden locaties waar de gevolgen van een ongeluk voor de omgeving onbeheersbaar zijn.	0	1	0	0	0	1	1	0
6 Bedrijven reduceren het mijnafval en beheren en verwerken dit op een verantwoorde manier.	1	1	1	1	1	1	1	1
7 Het lozen van afval in rivieren, meren of ander oppervlakte water is onacceptabel.	1	1	0	0	1	1	1	0
8 Bedrijven nemen de milieu- en gezondheidseffecten van een mijn na sluiting ervan, op in plannen voor de ontwikkeling van nieuwe mijnen.	1	1	1	0	1	1	1	0
9 Bij mijnbouwprojecten dient het complete herstel van ecosystemen, nadat commerciële activiteiten zijn afgerond, verzekerd te zijn (d.w.z. opgenomen als activiteit in de planning en het budget van het project).	0	1	1	0	1	1	0	0
10 Bedrijven versterken kleinschalige en ambachtelijke mijnbouw dat duurzame economische en sociale ontwikkeling op lokaal niveau bevordert.	0	1	0	0	0	0	-	0

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	6	9	6	5	6	9	8	5
11 Bedrijven respecteren ILO's Fundamentele Principes en Rechten op het Werk.	1	1	1	1	1	1	1	1
12 Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen door een betekenisvolle consultatie te voeren met lokale gemeenschappen en verkrijgen van vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) waar het inheemse volken betreft.	1	1	1	1	1	1	1	1
13 Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de betrokken landgebruikers.	1	1	0	0	1	1	1	0
14 Bedrijven volgen de Voluntary Principles on Security and Human Rights voor de beveiliging van hun werknemers en bedrijfslocaties.	1	1	1	0	1	0	0	1
15 Bedrijven richten processen in om te komen tot herstel en genoegdoening voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen die ze veroorzaken, of waarbij ze betrokken zijn.	1	1	1	1	1	1	1	1
16 Bedrijven betalen in ieder land waarin zij actief zijn de verschuldigde belastingen.	1	1	1	1	1	1	1	1
17 In elk land waarin een bedrijf actief is, rapporteert het bedrijf per land over haar omzetten, kosten, winsten, subsidies ontvangen van overheden en betalingen aan overheden (d.w.z. bronbelastingen, betalingen voor concessies, en belastingen)	1	1	1	0	0	1	1	1
18 Het direct of indirect aanbieden, toezeggen, geven of eisen van smeergelden of andere onrechtmatige voordelen, teneinde opdrachten of andere ongeoorloofde voordelen te verwerven of te behouden (corruptie), is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1	1
19 Bedrijven erkennen de soevereiniteit van staten over hun eigen	0	0	0	0	0	1	0	0

Bankgroep		ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore		6	9	6	5	6	9	8	5
	grondstoffen.								
20	Bedrijven opereren alleen in landen zonder capabel en betrouwbaar openbaar bestuur als zij kunnen garanderen dat ze geen mensenrechtenschendingen veroorzaken of eraan bijdragen.	1	1	1	0	0	1	1	0
21	Het delven en verhandelen van conflictmineralen is onacceptabel.	0	1	0	0	0	0	1	0
22	Uraniummijnbouw is onacceptabel.	0	1	0	0	0	0	1	0
23	Het verwijderen van bergtoppen voor de mijnbouw is onacceptabel.	0	1	1	0	0	1	1	0
24	Het opzetten van nieuwe steenkoolmijnen is onacceptabel.	0	1	0	0	0	1	1	0
25	Steenkoolmijnbouw is onacceptabel.	0	1	0	0	0	1	1	0
26	Bedrijven zijn gecertificeerd volgens de criteria van certificatieschema's voor bepaalde mineralen (genoemd in paragraaf 3.1.2).	0	1	1	0	0	1	1	0
27	Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1	1	1	1	1	1	1	1
28	Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines, inclusief de Mining and Metals Sector Disclosure (MMSD).	0	0	0	1	0	1	0	0
29	Bedrijven integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering.	1	1	1	1	1	1	1	1
30	Bedrijven nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	1	0	0	0	1	0	0

3.6 Olie en gas

3.6.1 Wat staat er op het spel?

Bij meerdere processen binnen de olie- en gassector, zoals activiteiten op boorplatforms, affakkelininstallaties, en raffinage, kan schade worden toegebracht aan de directe omgeving. Belangrijke voorbeelden zijn de winning van olie in diepe zeeën en op de noordpool, en de teerzandmijnbouw. Investeren in olie en gaswinning faciliteert bovendien de opwarming van de aarde. Verder brengt de olie- en gasindustrie ook negatieve sociale gevolgen met zich mee, zoals gevaren voor de gezondheid, voedselzekerheid en het verlies van inkomsten en voedselbronnen van lokale gemeenschappen door het innemen van grond. Bovendien heeft de exploitatie en vervoer van olie en gas bijgedragen aan gewapende conflicten en schendingen van mensenrechten.

Daarnaast hebben ontwikkelingslanden zonder een stabiel politiek of rechtssysteem kans dat de olie- en gasindustrie de macro-economische ontwikkelingen van een land verstoort door corruptie, oneerlijke verdeling van winsten en slecht beheer van voorraden. Nederland blijkt een favoriet land van olie- en gasmaatschappijen voor de vestiging van een dochteronderneming om belasting te ontduiken.²⁵

Een nieuwe controversiële manier van gaswinning is het boren naar schaliegas. Er zijn grote risico's voor mensen en de aarde, zoals vervuiling en kans op aardbevingen. De vereniging voor drinkwaterbedrijven in Nederland (Vewin) heeft haar zorgen geuit over de risico's van schaliegaswinning.²⁶ Naast schaliegaswinning is ook het winnen van olie uit teerzanden en het boren naar olie en gas in het Noordpoolgebied zeer zorgwekkend. Omdat de olie- en gasindustrie een belangrijke rol speelt in de wereldwijde klimaatverandering, zal de grootste uitdaging zijn om haar kennis van energiemarkten en -technologieën te gebruiken om schone energie te ontwikkelen en te leveren. Door investeringsbeleid te ontwikkelen kunnen banken ervoor zorgen dat ze alleen investeren in bedrijven met deze doelstellingen.

3.6.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 13.

Tabel 13 Beleidsscores Olie en gas

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	8	n.a.	7	8	7	9	n.a.	6

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:

1	Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de categorieën I-IV van de World Conservation Union.	1	-	1	1	1	1	-	1
2	Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de UNESCO World Heritage Convention.	1	-	1	1	1	1	-	1
3	Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de Ramsar Convention on Wetlands.	1	-	1	1	1	1	-	1
4	Bedrijven beperken de kans op ongelukken door gebruik te maken van de best beschikbare technieken en hebben een gedegen draaiboek voor crisissituaties (een zogenaamde 'contingency plan').	1	-	1	1	1	1	-	1
5	Bedrijven mijden locaties waar de gevolgen van een ongeluk voor de omgeving onbeheersbaar zijn.	0	-	0	1	0	0	-	0
6	Bedrijven reduceren het afval dat ontstaat bij olie- en gaswinning, in het bijzonder het affakkelen van aardgas, en beheren en verwerken dit op een verantwoorde manier.	1	-	1	1	1	1	-	1
7	Bedrijven nemen milieu- en gezondheidseffecten van de ontmanteling van productiefaciliteiten, in het bijzonder van offshore boorplatforms, op in plannen voor de ontwikkeling van nieuwe projecten.	1	-	1	1	1	1	-	1
8	Bedrijven verminderen de effecten van seismologisch onderzoek op walvissen en andere zeezoogdieren.	1	-	1	1	1	1	-	1
9	Bedrijven respecteren ILO's Fundamentele Principes en Rechten op het Werk.	1	-	1	1	1	1	-	1
10	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen	1	-	1	1	1	1	-	1

Bankgroep		ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore		8	n.a.	7	8	7	9	n.a.	6
	alleen door een betekenisvolle consultatie te voeren met lokale gemeenschappen en verkrijgen van vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) waar het inheemse volken betreft.								
11	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de betrokken landgebruikers.	1	-	0	0	1	1	-	0
12	Bedrijven volgen de Voluntary Principles on Security and Human Rights voor de beveiliging van hun werknemers en bedrijfslocaties.	1	-	1	1	1	0	-	1
13	Bedrijven richten processen in om te komen tot herstel en genoegdoening voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen die ze veroorzaken, of waarbij ze betrokken zijn.	1	-	1	1	1	1	-	1
14	Bedrijven betalen in ieder land de verschuldigde belastingen.	1	-	1	1	1	1	-	1
15	Voor elk land waarin een bedrijf actief is, wordt per land gerapporteerd over hun betalingen aan regeringen (o.a. bronbelastingen, betalingen voor concessies en belasting) .	1	-	1	1	0	1	-	1
16	Het direct of indirect aanbieden, toezeggen, geven of eisen van smeergelden of andere onrechtmatige voordelen, teneinde opdrachten of andere ongeoorloofde voordelen te verwerven of te behouden (corruptie), is onacceptabel.	1	-	1	1	1	1	-	1
17	Bedrijven erkennen de soevereiniteit van staten over hun eigen grondstoffen.	1	-	0	0	0	1	-	0
18	Bedrijven opereren alleen in landen zonder capabel en betrouwbaar openbaar bestuur als zij kunnen garanderen dat er geen misstanden optreden.	1	-	1	1	0	1	-	0

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	8	n.a.	7	8	7	9	n.a.	6
19 De winning van olie uit teerzanden is onacceptabel.	1	-	1	1	1	1	-	0
20 De winning van olie uit oliehoudende leesteen is onacceptabel.	0	-	0	0	1	1	-	0
21 De winning van olie uit vloeibaar gemaakte steenkool is onacceptabel.	0	-	0	1	1	1	-	0
22 De winning van schaliegas is onacceptabel.	0	-	0	0	1	1	-	0
23 Boren in het arctisch gebied is onacceptabel.	1	-	0	0	0	1	-	0
24 Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1	-	1	1	1	1	-	1
25 Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines, inclusief de Oil and Gas Sector Disclosures (OGSD).	1	-	0	1	0	1	-	0
26 Bedrijven integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering.	1	-	1	1	1	1	-	1
27 Bedrijven nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	-	0	0	0	1	-	0

n.a. = niet actief in deze sector en dus geen beleid verwacht

3.7 Visserij

3.7.1 Wat staat er op het spel?

Door de overcapaciteit van de globale visserijvloot wordt er in meer dan 50% van de wateren tot het maximum gevist en 25% van de wateren wordt overbevist of is al uitgeput. De stand van sommige vissoorten die commercieel worden gevangen zijn ineengestort of laten tekenen zien van grote afname.²⁷ Onder ander de volgende problemen leiden tot de uitputting van vispopulaties: vistechnieken zoals drijfnetten²⁸, subsidies aan de industrie²⁹, bijvangst, spookvissen³⁰, en *illegal, unregulated and unregistered* (IUU) vispraktijken³¹.

Viskwekerijen worden ontwikkeld omdat de vangst van wilde vissen is afgenomen.³² Alhoewel dit positieve effecten heeft, heeft dit ook negatieve effecten zoals de vermindering van waterkwaliteit en de genetische variatie van lokale soorten. Daarnaast zijn er sociale problemen zoals slechte werkomstandigheden en landconflicten.

Om de huidige situatie te verbeteren, moet er actie worden genomen tegen overbevissing. Dit is ook nodig om lokale visserijgemeenschappen te beschermen tegen het verliezen van inkomen en voedselvoorziening. Om de visserij duurzaam te maken, zijn de volgende veranderingen nodig:

- de intrekking van schadelijke visserijtechnieken;
- selectiever vissen;
- een afname van de hoeveelheid gevangen vis binnen een visquota; en
- het respecteren van de rechten van bevolkingsgroepen die afhankelijk zijn van visserij.

Banken kunnen vooral bijdragen aan de eerste twee door het beleid te richten op bedrijven die geen gebruik maken van niet-duurzame vistechieken, zich houden aan opgelegde of afgesproken quoteringen en standaarden, zoals MSC en ASC, en die geen bijvangst genereren.

3.7.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 14.

Tabel 14 Beleidsscores Visserij

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	5	9	3	6	7	7	8	3

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:

1	Handel in bedreigde diersoorten voldoet aan de voorwaarden van CITES.	1	1	1	1	1	1	1
2	Handel in bedreigde diersoorten die op de lijsten van CITES staan is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1
3	Vissers respecteren Marine Protected Areas en in het bijzonder no-take zones.	1	1	0	0	1	1	0
4	Schadelijke vistechieken (zoals sleepnetten, drijfnetten en shark-finning) zijn onacceptabel.	1	1	1	0	1	1	1
5	Vissers minimaliseren hun bijvangsten.	1	1	0	1	1	1	0
6	Vissers voorkomen overbevissing.	1	1	0	1	1	1	0
7	Vissers onthouden zich van spookvisserij of voldoen aan de regulering van MARPOL of de EU.	0	1	0	0	0	1	0
8	Vissers varen niet onder flags of convenience.	0	1	0	0	0	0	0
9	Vissers documenteren hun vangst nauwgezet, zodat de herkomst van de totale vangst kan worden gecontroleerd.	0	1	0	1	1	0	1
10	Vissers houden zich aan alle elementen van de FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries.	0	1	0	1	1	1	0
11	Vissers zijn voor minimaal één visserij waarin ze actief zijn gecertificeerd volgens de criteria van de Marine Stewardship Council (MSC).	1	1	0	1	1	1	0
12	Vissers zijn voor alle visserijen waarin ze actief zijn gecertificeerd volgens de criteria van de Marine Stewardship Council (MSC).	0	1	0	0	0	0	1
13	Vishandelaars en andere bedrijven in de productieketens voor vis en zeevruchten zijn gecertificeerd volgens de MSC Chain of Custody standard.	1	1	0	0	0	1	1
14	Garnalenkwekerijen houden zich aan de International Principles for Responsible Shrimp Farming.	0	1	0	1	1	0	1

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	5	9	3	6	7	7	8	3
15 Viskwekerijen zijn gecertificeerd volgens de criteria van de Aquaculture Stewardship Council (ASC).	0	1	0	0	1	1	1	0
16 Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de duurzaamheidsverslaggeving GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1	1	1	1	1	1	1	1
17 Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI Sustainability Reporting Guidelines, inclusief de Food Processing Sector Disclosure.	0	0	0	1	0	1	0	0
18 Bedrijven integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering.	1	1	1	1	1	1	1	1
19 Bedrijven nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	1	0	0	0	1	0	0

3.8 Voeding

3.8.1 Wat staat er op het spel?

Het recht op voedsel is een mensenrecht en moet altijd worden gerespecteerd, beschermd en vervuld. Het eerste doel van de voedingsindustrie zou dan ook moeten zijn om voedselzekerheid te realiseren voor alle mensen en gemeenschappen op aarde. The Food and Agricultural Organization (FAO) heeft hiervoor richtlijnen ontwikkeld op basis van de vier kernwaarden beschikbaarheid, toegang, gebruik en stabiliteit.³³ Tegenwoordig krijgen bedrijven die opereren in voedselketens te maken met vele uitdagingen omtrent duurzaamheid vanwege de verhoogde vraag naar landbouwproducten door de veranderende consumptiepatronen in ontwikkelingslanden en de toename in de productie van biobrandstof. De gestegen vraag naar landbouwproducten brengt onder andere de volgende problemen met zich mee:

- Impact op ecosystemen;
- Watertekorten;
- Verhoging van uitstoot van broeikasgassen, vooral met betrekking tot veehouderij;
- Impact op welzijn van dieren;
- Verhoging van uitstoot van emissies door het in brand steken van veengebieden;
- Indirecte verandering van landgebruik;
- Het gebruik van GMO's;
- Bedreiging voor de honingbij;

- Landroof;
- Gebrek aan het voldoen aan werknemersrechten;
- Een oneerlijke verdeling van voedsel;
- De ontwikkeling van infrastructuur; en
- Ongunstige handelsvoorwaarden van ontwikkelingslanden.

Om ervoor te zorgen dat er voor de gehele wereldbevolking voldoende en voedzaam voedsel beschikbaar is dat op een verantwoorde wijze voor mens, milieu en dieren wordt geproduceerd en verdeeld, moeten ongunstige handelsvoorwaarden, versturende subsidies en dumppraktijken worden voorkomen. Dergelijke marktverstoringen kunnen grote gevolgen hebben voor veel mensen. Daarom moeten alle ketens van de voedselindustrie, maar ook banken, pogingen doen om ervoor te zorgen dat er genoeg voedsel beschikbaar blijft op de wereld en dat dit voedsel eerlijk verdeeld wordt.

3.8.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 15.

Tabel 15 Beleidsscores Voeding

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	7	9	7	7	7	8	9	8

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:

1	Bedrijven respecteren het recht op voedsel.	1	1	0	1	1	0	0	1
2	Landbouw- en veehouderijbedrijven respecteren ILO's Fundamentele Principes en Rechten op het Werk.	1	1	1	1	1	1	1	1
3	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven natuurlijke hulpbronnen alleen door een betekenisvolle consultatie met lokale gemeenschappen en met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de inheemse bevolking.	1	1	1	1	1	1	1	1
4	Bedrijven voorkomen conflicten met betrekking tot landrechten en verwerven landbouwgrond alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de betrokken landgebruikers.	1	1	0	0	1	1	1	0
5	Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de categorieën I-IV van de World Conservation Union.	1	1	1	1	1	1	1	1
6	Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de UNESCO World Heritage Convention.	1	1	1	1	1	1	1	1
7	Bedrijven voorkomen de negatieve impact op beschermde gebieden die vallen onder de Ramsar Convention on Wetlands.	1	1	1	1	1	1	1	1
8	Activiteiten op het gebied van genetische materialen en gentechnologie vinden alleen plaats als ze voldoen aan de toestemming- en veredelingseisen zoals beschreven in de UN Convention on Biological Diversity en het daaraan gerelateerde Nagoya Protocol.	1	1	1	0	0	1	1	1
9	Productie van, of handel in, levende genetisch gemodificeerde organismen kan alleen plaatsvinden als toestemming van het importerende land is verkregen en aan alle vereisten van het Cartagena Protocol wordt voldaan.	0	1	1	1	0	1	1	1
10	Productie van, of handel in, levende genetisch gemodificeerde organismen is onacceptabel.	0	1	0	0	0	0	1	0
11	Landbouw- en veehouderijbedrijven	0	1	0	1	1	1	1	1

Bankgroep		ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore		7	9	7	7	7	8	9	8
	respecteren de <i>Five Freedoms</i> van dieren.								
12	Zeer beperkende huisvestingsmethoden voor kalveren (in kisten), leghennen (in legbatterijen) en zeugen (in voerligboxen), zijn onacceptabel.	0	1	0	0	1	1	1	1
13	Bedrijven beperken de duur van diertransporten tot maximaal 8 uur.	0	0	0	0	0	0	1	0
14	Landbouw- en veehouderijbedrijven reduceren hun uitstoot van broeikasgassen en schadelijke stoffen, zoals fijnstof, stikstofoxiden en ammoniak, in absolute zin	1	1	1	1	1	1	1	1
15	Landbouw- en veehouderijbedrijven reduceren hun uitstoot van broeikasgassen en schadelijke stoffen, zoals fijnstof, stikstofoxiden en ammoniak, in relatieve zin.	0	1	1	0	0	1	1	1
16	Landbouw- en veehouderijbedrijven gebruiken pesticiden zo min mogelijk en, indien noodzakelijk, alleen op een verantwoorde manier.	1	1	1	1	1	1	1	1
17	Landbouw- en veehouderijbedrijven gebruiken zo min mogelijk water.	1	1	1	1	1	1	1	1
18	Landbouw- en veehouderijbedrijven voorkomen waterverontreiniging.	1	1	1	1	1	1	1	1
19	Landbouw- en veehouderijbedrijven zijn gecertificeerd volgens de criteria van certificatieschema's (genoemd in paragraaf 3.4.2) voor alle grondstoffen die zij produceren.	1	1	1	1	1	1	1	1
20	Bedrijven publiceren een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1	1	1	1	1	1	1	1
21	Bedrijven in de voedingsindustrie publiceren een duurzaamheidsverslag dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines, inclusief de Food Processing Sector Disclosure.	0	0	0	1	0	0	0	0
22	Bedrijven integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en -bedrijfsvoering.	1	1	1	1	1	1	1	1
23	Bedrijven nemen clausules over de naleving van sociale, economische en milieucriteria op in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.	0	1	0	0	0	1	0	0

3.9 Wapens

3.9.1 Wat staat er op het spel?

Omdat wapens kunnen doden en vernietigen, zijn ze een gevaar voor het meest fundamentele mensenrecht: het recht om te leven. Gewapende conflicten bedreigen het leven van miljoenen mensen. Onder de plicht van staten om hun burgers te beschermen, valt ook het reguleren van de productie en handel in wapens. In de praktijk is er echter een gebrek aan toezicht op de wapenhandel. Wapens worden ondanks bestaande wet- en regelgeving verkocht aan regimes die de mensenrechten schenden.

De geschatte militaire uitgaven wereldwijd waren in 2013 €1.460 miljard. Het lijkt erop dat landen met een lage sociale en economische ontwikkeling, zoals Afghanistan en Angola, relatief veel militaire uitgaven doen.³⁴ Aangezien een geschatte 15 tot 20% van de wereldwijde schuldenlast gerelateerd is aan militaire uitgaven, wordt het schadelijke effect van militaire uitgaven verergerd omdat rentebetalingen de uitgaven aan gezondheidszorg en scholing overtreffen.³⁵ Daarnaast is de wapenhandel sterk gerelateerd aan corruptie. Studies uitgevoerd door het SIPRI suggereren dat corruptie in de wapenhandel bijdraagt aan ongeveer 40% van alle corruptie in wereldwijde transacties.³⁶

De wapenindustrie moet grondig en structureel worden hervormd om ervoor te zorgen dat, ten minste:

- er geen wapens worden geproduceerd die geen onderscheid kunnen maken tussen strijders en niet-strijders;
- wapens niet geleverd worden aan onderdrukkende regimes, fragiele staten en niet-statelijke actoren;
- corruptie wordt geëlimineerd en transparantie wordt bevorderd; en
- de productie en levering van wapens een duurzame ontwikkeling in ontwikkelingslanden niet tegenhoudt.

Zolang deze veranderingen niet doorgevoerd worden in de wapenindustrie, is het van groot belang dat banken beleid ontwikkelen over het mijden van investeringen in producenten van controversiële wapens enerzijds en wapenleveranties aan controversiële regimes anderzijds. Daarnaast moeten banken een duidelijk beleid hebben over producten en technologieën die zowel voor civiele als militaire doeleinden gebruikt kunnen worden (het zogenaamde *dual use*).

3.9.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 16.

Tabel 16 Beleidsscores Wapens

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	9	10	4	9	8	9	9	9

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijven waarin een bank investeert:

1	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) landmijnen is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1
2	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) clustermunitie is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1
3	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) nucleaire wapens in of aan landen die het non-proliferatieverdrag niet hebben geratificeerd is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1
4	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) nucleaire wapens is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1
5	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) chemische wapens is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1
6	Productie van, onderhoud van en handel in (belangrijke onderdelen van) bacteriologische wapens is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1
7	Onderdelen of systemen die essentieel zijn voor militaire doeleinden, maar ook kunnen worden gebruikt voor civiele eindproducten ('dual-use' technologie), worden beschouwd als wapens of wapensystemen.	1	1	0	0	1	0	0
8	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen waartegen een wapenembargo van de VN dan wel van de Europese Unie geldt is onacceptabel.	1	1	1	1	1	1	1
9	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen is onacceptabel indien er een substantieel risico bestaat dat de wapens zullen worden gebruikt voor ernstige schending van internationale mensenrechten en humanitair recht.	1	1	0	1	1	0	1
10	Leverantie van wapens en	1	1	0	1	1	1	1

Bankgroep		ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore		9	10	4	9	8	9	9	9
	wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan regimes die mensenrechten schenden is onacceptabel.								
11	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen die in een (burger)oorlog gewapend conflict verwickeld zijn is onacceptabel.	0	1	0	1	1	1	1	1
12	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen die corrupt zijn is onacceptabel.	1	1	0	1	0	1	1	1
13	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen met een falende of fragiele staat is onacceptabel	1	1	0	1	0	1	1	1
14	Leverantie van wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen die een buitenproportioneel deel van hun begroting aan wapenaankopen besteden is onacceptabel.	0	1	0	1	0	1	1	0
15	Het beleid kent geen uitzonderingen voor type investeringen, financieringsvormen en/of beleggingscategorieën van de bankgroep.	1	1	0	1	1	1	1	1
16	Het beleid kent geen uitzonderingen voor andere niet aan wapengerelateerde activiteiten of projecten binnen het bedrijf.	1	1	0	0	1	1	1	1

Hoofdstuk 4 Bedrijfsvoering

4.1 Bonussen

4.1.1 Wat staat er op het spel?

Beloningen voor werknemers binnen een onderneming bestaan steeds vaker uit een vast deel - het basissalaris - en een variabel deel, dat gekoppeld kan zijn aan de prestaties van een werknemer of het financiële resultaat van het bedrijf. Alhoewel het koppelen van bonussen aan prestaties stimulerend kan werken, wat op zich niet slecht hoeft te zijn, zijn er ook negatieve kanten. Ten eerste zijn bonussen in de praktijk regelmatig gekoppeld aan indicatoren die niet het belang van de onderneming als geheel weerspiegelen en zeker niet het bredere maatschappelijke belang op de lange termijn. Bonussen zijn in de praktijk namelijk meestal gekoppeld aan kortetermijndoelstellingen, met de focus op financiële resultaten en de prestaties van de individuele werknemer. Ten tweede roept de hoogte van bonussen veel maatschappelijke verontwaardiging op, omdat het verband tussen de maatschappelijke en financiële prestaties van de onderneming en de hoogte van de bonus afwezig lijkt te zijn. Daarom is het belangrijk om bonussen te matigen en te koppelen aan duurzame criteria, zoals klant- en werknemerstevredenheid en impact op de maatschappij. Daarnaast is het belangrijk dat gematigde en verduurzaamde bonussen niet alleen gelden voor de directies van banken, maar ook voor de directies van hun dochterondernemingen en zakenbankiers/bankiers op de beursvloer.

De korte termijndoelen en de excessieve hoogtes wordt door velen beschouwd als één van de oorzaken van de financiële crisis.³⁷ De gevolgen van dit risicovolle gedrag worden wereldwijd gevoeld: onvoldoende ingelichte consumenten zijn opgezaaid met risicovolle producten en in de problemen gekomen, waardoor er sprake was van niet-inbare vorderingen en banken moesten worden gered. Uiteindelijk hebben de dalende investeringen en handel ook gevolgen voor ontwikkelingslanden. Door deze ontwikkelingen wordt er in de media en in de politiek veelvuldig gepleit voor het matigen van bonussen, voor een koppeling aan lange termijn doelen, of voor het geheel afschaffen van bonussen. Door de toenemende aandacht voor de hoogte van bonussen en de relatie met duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen, zou iedere bank een goed bonusbeleid moeten ontwikkelen waarin deze zaken geïntegreerd zijn.

4.1.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. Voorts wordt gekeken of het beleid geldt voor de gehele bankgroep en haar dochterondernemingen en betrekking heeft op ten minste: het bestuur en directie, het senior management en overige, zogenaamde *identified staff*. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 17.

Tabel 17 Beleidsscores Bonussen

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	4	10	4	3	4	6	10	8

De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijfsvoering van de bank:

1	De bank behoudt zich het recht voor om de bonus terug te vorderen indien na uitkering blijkt dat deze ten onrechte is uitgekeerd (een zogenaamde clawback regeling).	1,0	n.a.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
2	De bonus is maximaal 100% van het vaste jaarsalaris.	0,8	n.a.	0,9	1,0	0,9	1,0	1,0
3	De bonus is maximaal 20% van het vaste jaarsalaris.	0,8	n.a.	0,8	0,9	0,9	1,0	0,8
4	De bonus is maximaal 10% van het vaste jaarsalaris.	0,6	n.a.	0	0	0,8	1,0	0,8
5	De vaste beloning bedraagt maximaal twintig keer het laagste salaris of het maximum van de laagste salarisschaal in de bankgroep.	0	1,0	0	0	0	1,0	0
6	60% van de bonus is gebaseerd op lange termijn doelstellingen (niet te verwarren met afspraken over uitgestelde betaling van de bonus).	0	n.a.	0	0	0	n.a.	0,8
7	De bonus is voor ten minste een derde gebaseerd op niet-financiële criteria.	1,0	n.a.	1,0	1,0	1,0	n.a.	1,0
8	De bonus is voor ten minste twee derde gebaseerd op niet-financiële criteria.	0	n.a.	0	0	0,8	n.a.	0,8
9	De bonus is gebaseerd op werknemerstevredenheid.	0,9	n.a.	0	0	0,8	n.a.	0,8
10	De bonus is gebaseerd op klanttevredenheid.	0,9	n.a.	0,6	0	0,8	n.a.	0,8
11	De bonus is gebaseerd op de maatschappelijke impact van de bank, bijvoorbeeld door verbetering van de sociale en milieu impact van de bedrijfsvoering van de bank.	0	n.a.	0,8	0	0,8	n.a.	n.a.
12	De bonus is gebaseerd op de maatschappelijke impact van	0	n.a.	0	0	0	n.a.	n.a.

Bankgroep		ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore		4	10	4	3	4	6	10	8
	de bank, bijvoorbeeld door verbetering van de sociale en milieu impact van de investeringen van de bank.								
13	De bonus is gebaseerd op het verhogen van de transparantie over leningen en investeringen.	0	n.a.	0	0	0	0	n.a.	n.a.
14	De bonus is gebaseerd op de evaluatie en aanscherping van ESG-criteria voor het investeringsbeleid.	0	n.a.	0	0	0	0	n.a.	n.a.

4.2 Transparantie en verantwoording

4.2.1 Wat staat er op het spel?

Mensen wiens leven wordt beïnvloed door economische activiteiten, kunnen hun legitieme belangen niet verdedigen als ze niet volledig geïnformeerd worden over de risico's die zij lopen door deze activiteiten. Om deze redenen is het publieke recht op informatie in verschillende internationale instrumenten vastgelegd. Algemene principes uit deze richtlijnen zijn van toepassing op alle actoren in de maatschappij, waardoor bedrijven ook verplicht zijn om transparant te zijn over investeringen, uitsluitingen, beleid en de uitvoering daarvan en het hebben van een klachtenmechanisme. Bedrijven moeten hier verantwoording over afleggen.

Bedrijven realiseren zich dat dit niet alleen tot hun morele plicht behoort, maar ook voordelen op kan leveren zoals het creëren van vertrouwen en het verkleinen van de kans op corruptie. Als kapitaalverstrekkers zijn transparantie en verantwoording voor banken zo mogelijk nog belangrijker dan voor andere bedrijven. Ze zijn namelijk medeverantwoordelijk voor de sociale en milieugevolgen van alle economische activiteiten waarin ze investeren. Ze zouden daarom het publiek niet alleen over hun activiteiten moeten informeren maar ook transparant moeten zijn over in welke bedrijven, overheden en projecten zij investeren. Voor banken brengt transparantie ook een groot voordeel, zo kan publieke bezorgdheid over investeringen op tijd worden herkend en opgelost. Bij de ontwikkeling van een beleid op dit gebied, kunnen banken gebruik maken van de internationale standaarden.

4.2.2 Overzicht elementen en scores

Op basis van internationale standaarden en initiatieven zijn elementen geformuleerd die volgens de Eerlijke Bankwijzer in het investerings- en financieringsbeleid van bankgroepen zouden moeten zijn opgenomen. De score voor een thema is gebaseerd op de hoeveelheid elementen die in het beleid staan ten opzichte van het totaal aantal elementen dat er volgens Eerlijke Bankwijzer in zou moeten staan. De score per element kan variëren van 0 tot 1. De totaalscore per thema, berekend door de score per element te delen door het totaal aantal elementen, wordt uitgedrukt in een rapportcijfer (1 tot 10).

Een gedetailleerd overzicht van de scores van de onderzochte bankgroepen voor dit thema vindt u in Tabel 18.

Tabel 18 Beleidsscores Transparantie en verantwoording

Bankgroep	ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore	5	9	4	6	6	6	9	8
<i>De volgende elementen zijn cruciaal voor het beleid aangaande de bedrijfsvoering van de bank:</i>								
1 De bank beschrijft het Milieu- en Sociaal Risicomanagement Systeem en geeft inzicht hoe de bank zorgt dat investeringen aan de voorwaarden gesteld in het thema- en sectorbeleid voldoen.	1	1	1	1	1	1	1	1
2 De bank laat het Milieu- en Sociaal Risicomanagement Systeem auditen en publiceert de resultaten.	1	1	0	0	1	0	1	1
3 De bank publiceert namen van overheden waarin belegd wordt.	1	1	0	0	0	0	1	1
4 De bank publiceert namen van bedrijven waarin belegd wordt.	0	1	0	0	0	0	1	1
5 De bank noemt en beschrijft op haar website alle bedrijven waaraan de bank meer dan €1 miljoen krediet heeft verstrekt.	0	1	0	0	0	0	1	0
6 De bank maakt de namen van alle projectfinancieringen en projecten gerelateerd aan ondernemingsfinanciering bekend, inclusief de informatie vereist door de Equator Principles III.	0	0	0	0	0	-	1	-
7 De bank publiceert een uitsplitsing van uitstaande kredieten naar regio, grootte en sector (in lijn met GRI FS6).	1	1	1	1	1	1	-	1
8 De bank publiceert een uitsplitsing van haar portfolio in een kruistabel waarin de industrie en de regio data gecombineerd zijn.	0	1	0	1	0	0	-	1
9 De bank publiceert een uitsplitsing die voldoende gedetailleerd is, bijvoorbeeld op basis van de hoofdcategorieën (de eerste twee cijfers) van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008).	0	1	0	1	1	0	-	1
10 De bank publiceert het aantal bedrijven waarmee interactie is geweest over	0	1	1	1	1	1	1	1

Bankgroep		ABN Amro	ASN Bank	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
Totaalscore		5	9	4	6	6	6	9	8
	sociale en milieuonderwerpen (in lijn met GRI FS10).								
11	De bank publiceert de namen van de bedrijven waarmee interactie is geweest over sociale en milieuonderwerpen, inclusief het resultaat van de interactie.	0	1	0	0	0	1	1	1
12	De bank publiceert haar stemverslag.	0	1	1	0	1	1	1	1
13	De bank publiceert een duurzaamheidsverslag dat eventueel (een aantal) Standard Disclosures bevat uit de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.	1	1	1	1	1	1	1	1
14	De bank publiceert een duurzaamheidsverslag dat voldoet aan dat is opgesteld in overeenstemming met de GRI Sustainability Reporting Guidelines, inclusief de Financial Services Sector Supplement (FSSS).	1	1	1	1	1	1	1	1
15	Het duurzaamheidsverslag van de bank wordt extern geïnterpreteerd.	1	1	1	1	1	1	1	1
16	De bank rapporteert over de consultatie met maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden.	1	1	1	1	1	1	0	1
17	De bank heeft een intern klachtenmechanisme voor belanghebbenden en maatschappelijke organisaties.	1	1	0	1	0	1	1	0
18	De bank legt zich neer bij de uitspraken van een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, voor belanghebbenden en maatschappelijke organisaties.	0	0	0	0	0	0	0	0

Hoofdstuk 5 Beoordeling per bankgroep

5.1 ABN Amro

5.1.1 Profiel

ABN Amro is een full-service bank met een primaire focus op Nederland, met daarnaast op een aantal terreinen internationale activiteiten. ABN Amro heeft producten en diensten voor particuliere klanten, private banking en zakelijke klanten.³⁸ De huidige ABN Amro bank is ontstaan uit een fusie met Fortis Bank Nederland in juli 2012, en sindsdien in handen van de Rijksoverheid.³⁹ In 2013 maakte de Minister van Financiën bekend dat ABN Amro voorbereidingen kon treffen voor een mogelijke beursgang. Begin 2015 heeft de Nederlandse regering de beursgang van ABN Amro uitgesteld. Mogelijk vindt die voor het einde van het jaar alsnog plaats.⁴⁰

ABN Amro heeft 22.215 (Fte's) medewerkers in Europa, Azië en de Verenigde Staten.⁴¹

Eind 2014 bedroeg het balanstotaal van ABN Amro € 386,9 miljard, waarvan € 216,0 miljard afkomstig was van geld dat door klanten (particulieren en bedrijven) aan de bank is toevertrouwd.⁴² Het balanstotaal werd geïnvesteerd in:⁴³

- hypotheek- en andere leningen aan particulieren: € 152,0 miljard (39%);
- leningen aan bedrijven: € 109,9 miljard (28.4%);
- beleggingen in aandelen, obligaties en derivaten: € 95,4 miljard (24.7%);
- leningen aan andere banken: 21,7 miljard (5.6%); en
- overig: € 7,2 miljard (1.8%).

Naast het geld op de eigen bankbalans, beheerde ABN Amro eind 2012 ook nog € 190,6 miljard aan vermogen voor derden.⁴⁴

De Eerlijke Bankwijzer verwacht dat het beleid van ABN Amro geldt voor de volgende investeringscategorieën:

- bedrijfsfinanciering;
- projectfinanciering;
- investeringen voor eigen rekening; en
- vermogensbeheer voor derden.

Vanaf de volgende beleidsupdate in 2016 zal de Eerlijke Bankwijzer de reikwijdte van het beleid mee nemen in de beleidsbeoordeling (zie paragraaf 1.4.2).

5.1.2 Overzicht duurzaamheidsbeleid ABN Amro

De bank omschrijft haar eigen duurzaamheidsbeleid als volgt:

“ABN AMRO stelt het klantbelang centraal en wil op de lange termijn duurzame waarde creëren voor alle stakeholders – waaronder onze klanten, aandeelhouders, medewerkers en de maatschappij als geheel. Onze kernwaarden zijn de kern van onze bedrijfscultuur en vormen de basis voor alles wat we doen.”⁴⁵

ABN Amro geeft invulling aan die ambitie aan de hand van een aantal strategische thema's: klantbelang centraal stellen, investeren in onze toekomst, aanhouden van een gematigd risicoprofiel, selectieve internationale groei en winstgevendheid verbeteren.⁴⁶

ABN Amro heeft een Sustainability Risk Policy waar de hele groep zich aan dient te houden. Dit beleid is vervolgens uitgewerkt in meer specifiek beleid voor kredietverlening, waaronder voor diverse industriële sectoren: defensie, olie en gas, mijnbouw en metaal, bosbouw en houtplantages, energie, landbouwgrondstoffen, scheepvaart, visserij, maakindustrie en tabak. Voor projectfinanciering past ABN Amro daarnaast ook de Equator Principles toe.

De uitgangspunten voor beleggingen (zowel voor eigen rekening als voor derden) zijn nog niet in detail uitgewerkt, maar in principe gelden hiervoor de uitgangspunten van het beleid waardoor ABN Amro ook hiervoor een punt krijgt. ABN Amro heeft daarnaast een Exclusion Policy (uitsluitingslijst van activiteiten) die ook geldt voor kredietverlening, projectfinanciering en beleggingen voor eigen rekening. De Human Rights Statement en de Defence Policy worden ook toegepast op beleggingen die voor derden worden gedaan. Afgelopen jaar heeft ABN Amro het Commercial Real Estate Policy ontwikkeld, wat echter alleen van toepassing is op de activiteiten in Nederland en waardoor het voor de beoordeling niet bruikbaar is.

ABN Amro past de volgende collectieve beleidsverklaringen toe op het investeringsbeleid:

- Equator Principles;
- IFC Environmental, Health, and Safety Guidelines;
- IFC Performance Standards;
- OECD Guidelines;
- UN Global Compact; en
- UN PRI.

5.1.3 Overzicht beleidsscores

Een meer gedetailleerd overzicht van de scores voor het door ABN Amro gepubliceerde beleid per thema en sector vindt u in Tabel 19.

Tabel 19 Beleidsscores ABN Amro

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
<i>Thema's</i>			
Arbeidsrechten	Human Rights Position Statement/Exclusion List	9	Toetsing aan de vier ILO fundamentele principes en (mensen)rechten op het werk. Daarnaast wordt van bedrijven verwacht dat ze een gezondheid- en veiligheidsbeleid hebben en maximale werktijden hanteren. Bedrijven dienen een managementsysteem in te voeren om te monitoren of de normen worden nageleefd, inclusief klachtenprocedures voor werknemers.
Belastingen en corruptie	Sustainability risk statement / Annual report 2012	6	ABN Amro rapporteert over haar eigen belastingbetalingen. Er is beleid dat er geen bedrijfsconstructies mogen worden opgezet om belastingvoordeel te behalen. ABN Amro wil bedrijven daar ook niet over adviseren. ABN Amro voert een zero tolerance beleid m.b.t. corruptie en verbiedt elke vorm van omkoping, corruptie en fraude. Dit verwacht de bank ook van de bedrijven waarin ze investeert. De bank vereist niet dat bedrijven een managementsysteem invoeren om direct actie te kunnen ondernemen als medewerkers zich schuldig maken aan corruptie of belastingontduiking. De bank verlangt niet van bedrijven om per land waarin het actief is openheid van zaken te geven over belastingbetalingen aan en subsidies van overheden, inkomsten, kosten en winsten.
Dierenwelzijn	Animal Testing Position Statement	1	Bedrijven die gebruik maken van dierproeven voor cosmetica of betrokken zijn bij bontproductie zijn uitgesloten. Het beleid t.a.v. genetische modificatie van dieren is ontoereikend. Dit geldt ook voor investeringen in de veehouderij, veetransport en viskwekerij. Ontoereikend beleid voor wilde dieren in dierentuinen en circussen.
Gezondheid	Exclusion List / Sustainability risk statement	6	ABN Amro vraagt aan bedrijven voorzorg te betrachten m.b.t. de gezondheid en veiligheid van werknemers, consumenten en omwonenden van productielocaties, maar toepassing van het voorzorgsbeginsel m.b.t. chemicaliën die schade kunnen toebrengen aan de gezondheid is ontoereikend. De bank hanteert richtlijnen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) voor de tabaksindustrie maar niet de WHO code voor babymelk. Ook ontbreekt beleid t.a.v. toegang tot betaalbare medicijnen voor de bevolking in ontwikkelingslanden.
Klimaatverandering	Climate Change Position Statement/ Energy Policy	3	Het beleid van ABN Amro heeft betrekking op de reductie van de CO ₂ uitstoot van de eigen bedrijfsuitvoering. Daarnaast verwacht ABN Amro dat bedrijven de uitstoot van broeikasgassen rapporteren en reduceren. Ook stimuleert ABN Amro bedrijven om energiezuinig te werken maar heeft te weinig aandacht voor het stimuleren van energiezuinige producten. ABN Amro heeft geen meetbare doelstellingen om de door de bank

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Mensenrechten	Human Rights Position Statement/Exclusion List	8	gefinancierde uitstoot van broeikasgassen te verminderen. ABN Amro verlangt niet van bedrijven dat zijn hun toeleveranciers in ontwikkelingslanden helpen zich aan te passen aan klimaatverandering. Ook de verwachting dat bedrijven bijdragen aan een transitie naar een broeikasgas-arme economie is ontoereikend.
Natuur	Exclusion list/Forestry & Tree Plantations Policy/ Equator Principles/	7	ABN Amro heeft in het mensenrechtenbeleid aandacht voor de eigen bedrijfsvoering en voor de bedrijven die het financiert. Het benoemt de basisonderdelen uit het Ruggie Framework voor <i>Business and Human Rights</i> en er is speciale aandacht voor de rechten van kinderen en vrouwen. Bedrijven moeten instemming - Free, Prior and Informed Consent (FPIC) van de inheemse bevolking krijgen bij landverwerving. Mensenrechtenbeleid dient te worden geïntegreerd in het inkoopbeleid en de bedrijfsvoering.
Sectoren			
Bosbouw	Forestry & Tree Plantations Policy/Exclusion List	5	Uitsluiting van ondernemingen in niet-duurzame kap of handel van tropisch hardhout. Beleid is gebaseerd op het respecteren van de rechten van lokale en inheemse gemeenschappen op eerlijk en gelijkwaardig gebruik van bossen en het vereisen van criteria gelijkwaardig aan de doelen van de FLEGT-processen. Naast FSC accepteert ABN Amro ook PEFC als certificeringssysteem. Voor bosbouw in ontwikkelingslanden biedt PEFC echter onvoldoende waarborgen. Ontoereikend beleid voor investeringen in papierfabrieken, rapportage van de forest footprint.
Elektriciteitsproductie	Guidelines for Dams/Energy Policy/Human Rights Statement/Exclusion List	5	ABN Amro investeert in hernieuwbare energie maar heeft geen concrete doelen om dit te verhogen. ABN Amro heeft ontoereikend beleid om het gebruik van fossiele brandstoffen voor elektriciteitsproductie terug te dringen. Het beleid verwacht dat bedrijven bij landverwerving instemming op basis van Free, Prior and Informed Consent (FPIC) van de inheemse en andere betrokken landgebruikers nastreven en het behoud van biodiversiteit garanderen. Het beleid hanteert ook de aanbevelingen van de World Commission on Dams voor de bouw van dammen. De criteria uit het beleid moeten door bedrijven geïntegreerd worden in de keten. Ook wordt van bedrijven een duurzaamheidsrapportage verwacht en worden ze geacht om ketenverantwoordelijkheid te nemen. Verplichting tot naleving van

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Financiële sector	Sustainability risk statement/Tax Principles/Sustainability Report 2014	2	duurzaamheidscriteria als onderdeel van contracten met toeleveranciers is geen onderdeel van het beleid. ABN Amro heeft ontoereikend beleid voor de financiële sector. Wel wordt verwacht dat bedrijven, dus ook financiële instellingen, sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid integreren. Ook worden ze geacht een duurzaamheidsrapportage te publiceren en zich niet bezig te houden met financieel advies enkel gericht op het behalen van belastingvoordelen.
Maakindustrie	Sustainability Risk Policy /Manufacturing policy/Human Rights Statement	8	In het algemene beleid staan criteria voor onderwerpen die relevant zijn voor de maakindustrie: arbeidsrechten, gezondheid en veiligheid van werknemers, en integratie van sociale, economische en milieucriteria in het inkoopbeleid. In nieuw sectorbeleid zijn daaraan toegevoegd voorwaarden m.b.t. schadelijke stoffen, certificatieschema's, duurzaamheidsrapportage en emissies naar bodem, water en lucht.
Mijnbouw	Metals & Mining Policy/Human Rights Statement/Exclusion List	6	Criteria op het gebied van beschermde gebieden, afvalbeheer, mensenrechten (inclusief Free, Prior and Informed Consent) voor de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers), preventie, nazorg op het gebied van milieu en gezondheid na mijnsluiting en goed overheidsbestuur. Ontoereikend beleid voor 'no-go areas' vanwege onbeheersbare risico's bij calamiteiten, volledig herstel van ecosystemen na sluiting, staatssoevereiniteit over grondstoffen, conflictmineralen, steenkolen en uranium. Duurzaamheidsrapportage en ketenverantwoordelijkheid zijn onderdeel van de screening. Ontoereikend beleid voor kleinschalige mijnbouw. Er is wel beleid voor bloeddiamanten, maar niet voor ander mineralenketens zoals die van goud of coltan.
Olie en gas	Energy Policy/Human Rights Statement/Exclusion List	8	Criteria op gebied van olietransport, transparantie, corruptie, beschermde gebieden, werknemers- en mensenrechten, sluiting van productiefaciliteiten, seismologisch onderzoek, duurzaamheidsrapportage en staatssoevereiniteit over grondstoffen. Het beleid sluit controversiële vormen van gas- en oliewinning (zoals teerzanden) en oliewinning in het Arctisch gebied uit. Dit geldt echter niet voor schaliegas en oliewinning uit steenkool.
Visserij	Fisheries Guidelines/Exclusion List	5	Criteria op gebied van overbevissing, bijvangst, bedreigde diersoorten, vismethodiek en gebruik van MSC certificering (maar niet per se voor het hele bedrijf). Ontoereikend beleid voor het varen onder 'flags of convenience' en het documenteren van de vangst. Duurzaamheidsrapportage geen onderdeel van eigen beleid maar wel van internationale standaarden die door ABN Amro worden onderschreven,
Voeding	Agri Commodities	7	Algemene eisen aan mensenrechten (inclusief

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Wapens	Policy		instemming op basis van FPIC voor de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers bij landverwerving en werving van grondstoffen), arbeidsomstandigheden, gezondheid, biodiversiteit en milieubeleid. Specifieke eisen voor cacao, palmolie, soja, koffie, katoen en suiker. Ontoereikend beleid voor GMO's en dierenwelzijn. Duurzaamheidsrapportage geen onderdeel van eigen beleid maar wel van internationale standaarden die door ABN Amro worden onderschreven.
	Defence Policy	9	ABN Amro wil producenten van controversiële wapens en bedrijven die conventionele wapens leveren aan fragiele staten, dictaturen, landen die corrupt zijn of landen die de mensenrechten schenden niet financieren. Ontoereikend beleid voor bedrijven die wapens en wapensystemen, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen leveren aan landen die in een (burger)oorlog verwickeld zijn of die een buitenproportioneel deel van hun begroting aan wapenaankopen besteden.

Bedrijfsvoering

Bonussen	Annual Report 2014/Toepassing Code Banken	4	Conform wetgeving krijgt de RvB geen bonussen uitgekeerd. Voor senior management en 'risk takers' zijn bonussen gemaximeerd, maar er zijn uitzonderingen mogelijk: sommige medewerkers kunnen hogere bonussen ontvangen. Ruim één derde van de criteria voor bonussen is gebaseerd op werknemerstevredenheid en klanttevredenheid, maar niet op de maatschappelijke impact van de bank en het investeringsbeleid. Het hoogste salaris is meer dan twintig keer hoger dan het laagste salaris.
Transparantie en verantwoording	Annual Report 2014 / Duurzaamheidsverslag 2014/Sustainability Figures 2014/GRI statement 2014/Website Contact	5	Duurzaamheidsverslag is in overeenstemming met de GRI Richtlijnen en het Milieu en Sociaal Risicomanagement wordt uitgelegd en de audit ervan gepubliceerd. De klachtenprocedure is voor belanghebbenden anders dan klantentoegankelijk. Er is een overzicht van de kredieten naar regio en sector, maar het is niet gedetailleerd en de gegevens worden niet gecombineerd weergegeven. ABN Amro publiceert de namen van overheden waarin het belegd maar niet de namen van bedrijven waarin het investeert of die het financiert. Ook de informatie over engagement en stemmen is onvoldoende.

Legenda:

0 = laagste score (geen beleid)

10 = hoogste score (best mogelijke beleid volgens deze methodologie)

n.a. = niet actief in deze sector en dus geen beleid verwacht

5.2 ASN Bank

5.2.1 Profiel

ASN Bank is een Nederlandse bank die wil bijdragen aan de bevordering van een duurzame samenleving. ASN Bank is vooral actief op de particuliere markt in Nederland, maar verstrekt nu ook leningen aan duurzame (energie)bedrijven. ASN Bank is een volledige dochter van SNS Bank (zie paragraaf 5.6), maar wordt apart behandeld omdat de bank een formeel eigen beleid voert en als zelfstandige bank bij de grootste tien banken op de Nederlandse spaarmarkt hoort.

ASN Bank had eind 2014 ruim 134 medewerkers en meer dan 600.000 klanten in Nederland.⁴⁷ Het balanstotaal bedroeg € 11,6 miljard, waarvan € 10,7 miljard bestond uit spaartegoeden.⁴⁸ Het balanstotaal werd geïnvesteerd in:⁴⁹

- Hypotheekleningen € 4,5 miljard (38,8%);
- Beleggingen in staatsobligaties € 3,8 miljard (32,8%);
- Leningen aan bedrijven en semi-publieke instellingen € 1,5 miljard (13,0%);
- Cash € 0,7 miljard (6,1%);
- Overig € 0,7 miljard (5,8%); en
- Leningen aan lokale overheden € 0,4 miljard (3,5%).

Naast het geld op de eigen bankbalans, beheerde ASN Bank eind 2014 ook een totaal vermogen van € 2,1 miljard voor derden.⁵⁰

De Eerlijke Bankwijzer verwacht dat het beleid van ASN Bank geldt voor de volgende investeringscategorieën:

- bedrijfsfinanciering;
- projectfinanciering;
- investeringen voor eigen rekening; en
- vermogensbeheer voor derden.

Vanaf de volgende beleidsupdate in 2016 zal de Eerlijke Bankwijzer de reikwijdte van het beleid mee nemen in de beleidsbeoordeling (zie paragraaf 1.4.2).

5.2.2 Overzicht duurzaamheidsbeleid ASN

De bank omschrijft haar eigen duurzaamheidsbeleid als volgt:⁵¹

“Sinds haar oprichting in 1960 streeft de ASN Bank naar een duurzame, rechtvaardige samenleving. Een samenleving waarin mensen vrij zijn hun eigen keuzes te maken, zonder dat dit ten koste gaat van anderen. Een samenleving zonder armoede, waarin iedereen onderwijs kan volgen en beschikt over goede huisvesting en gezondheidszorg. Van deze visie is onze missie afgeleid. (..)

Ons economische handelen is erop gericht de duurzaamheid van de samenleving te bevorderen. Daarom dragen we bij aan veranderingen die zijn bedoeld om een einde te maken aan processen waarvan de nadelige gevolgen:

- worden verschoven naar toekomstige generaties, of
- worden afgewenteld op het milieu, de natuur en kwetsbare bevolkingsgroepen.

Daarbij verliezen we niet de noodzaak uit het oog om voor onze klanten een goed rendement te realiseren. En om als bank een financieel resultaat te behalen dat op lange termijn ons gezonde voortbestaan waarborgt.”

In de drie ASN Bank beleidsstukken over Mensenrechten, Klimaat en Biodiversiteit beschrijft ASN de pijlers van het beleid. Deze worden vervolgens weer in diverse, specifieke stukken over voor ASN Bank relevante thema's en sectoren uitgewerkt. ASN Bank beschrijft voorts hoe ze (potentiële) investeringen onderzoeken in het paper Duurzaamheidsonderzoek in de praktijk. De documenten zijn van toepassing op alle onderzochte investeringscategorieën.

ASN Bank past de volgende collectieve beleidsverklaringen toe op het investeringsbeleid:

- Equator Principles;
- IFC Environmental, Health, and Safety Guidelines;
- IFC Performance Standards;
- OECD Guidelines for Multinational Enterprises;
- UN Global Compact; en
- UN Principles for Responsible Investment.

5.2.1 Overzicht beleidsscores

Een meer gedetailleerd overzicht van de scores voor het door ASN Bank gepubliceerde beleid per thema en sector vindt u in Tabel 20.

Tabel 20 Beleidsscores ASN Bank

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
<i>Thema's</i>			
Arbeidsrechten	Issuepaper Mensenrechten/ Issuepaper Duurzaamheids-onderzoek in de praktijk	10	Criteria gebaseerd op en in lijn met alle belangrijke internationale verdragen. Speciale aandacht voor vrouwen, kinderen, migranten en sterk ketenbeleid.
Belastingen en corruptie	Verslag ASN Bank 2014 /Issuepaper Mensenrechten/ Issuepaper Duurzaamheids-onderzoek in de praktijk	9	Uitsluiting van ondernemingen die betrokken zijn bij corruptie en die zich bezighouden met belastingontwijking. Geen medewerking aan belastingfraude en afraden van alle bedrijven waarin wordt geïnvesteerd om belasting te ontwijken. Ontoereikend beleid over het bekendmaken van details over bedrijven.
Dierenwelzijn	Beleidsdocument Dierenwelzijn Policy/ Duurzaamheids-onderzoek	9	Bedrijven moeten de 'five freedoms' van dieren respecteren. Uitsluiting van dierenvriendelijke bio-industrie en het gebruik van proefdieren voor niet-medische doeleinden. Scherpe criteria bij proefdieren voor medische doeleinden. Er wordt van veehouderijbedrijven en viskwekerijen verwacht dat deze gecertificeerd worden volgens de criteria van certificatieschema's die dierenwelzijnseisen hebben opgenomen. Geen investering voor het gebruik van dieren voor entertainment-activiteiten.
Gezondheid	Issuepaper Mensenrechten/ Issuepaper Biodiversiteit/ Issuepaper Duurzaamheids-onderzoek in de praktijk	9	ASN verwacht van alle bedrijven waarin wordt geïnvesteerd eindproducten die niet gevaarlijk of zeer ongezond zijn, een actief en integraal milieubeleid met betrekking tot grondstoffen, eindproducten en emissies en heeft een beleid voor toegang tot medicijnen. Ook toetst ASN zorginstellingen. Ontoereikend beleid voor flesvoeding-reclame. Tabakproducenten zijn uitgesloten van investering.
Klimaatverandering	ASN Bank Klimaatbeleid Een leefbare aarde voor iedereen/Verslag ASN Bank 2014 /Issuepaper Duurzaamheids-onderzoek in de praktijk	9	ASN heeft als doelstelling dat hun investeringen in 2030 netto klimaatneutraal zijn. Doelbewuste keuze voor investering in hernieuwbare energiebronnen, aanpassing aan klimaatverandering in arme landen, broeikasgas-arme economie en uitsluiting onacceptabele alternatieven. Investering in eerste generatie bio brandstof uitgesloten. Gestelde eisen voor het produceren van energiezuinige producten zijn ontoereikend. CO ₂ -compenserende investeringen zijn niet altijd gecertificeerd volgens de Gold Standard, omdat kleine projecten hier niet altijd aan kunnen voldoen.
Mensenrechten	Issuepaper Mensenrechten/ Beleggingsuni-versum ASN Duurzaam Obligatiefonds/ Issuepaper Duurzaamheids-onderzoek in de	9	Criteria gebaseerd op en in lijn met alle belangrijke internationale verdragen. Mensenrechten-effectrapportage vereist en mechanisme om slachtoffers te compenseren. Correcte richtlijnen gerespecteerd bij het verkrijgen van land of grondstoffen. Uitsluiting van investeringen in staatsobligaties van landen waarbij een hoog risico op de schending van mensenrechten bestaat. Ook is er speciale aandacht voor vrouwen- en kinderrechten.

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Natuur	praktijk Issuepaper Biodiversiteit/ Beleidsdocument Dierenwelzijn/ Issuepaper Duurzaamheidso nderzoek in de praktijk	10	Gepubliceerd beleid over bedrijven die betrokken zijn bij nederzettingen in bezette gebieden is ontoereikend. Bescherming van bedreigde soorten en bescherming van ecosystemen en natuurlijke leefgebieden worden genoemd. Daarbij specifieke aandacht voor genetische modificatie van planten en dieren: dit is uitgesloten van investeringen.
<i>Sectoren</i>			
Bosbouw	Issuepaper Biodiversiteit/ Issuepaper Duurzaamheids- onderzoek in de praktijk/Issuepap er Mensenrechten	7	Beleid over bescherming van bosgebieden die voorzien in grootschalige CO ₂ opslag (HCS) is ontoereikend. Er is beleid m.b.t. papier en pulpfabrieken. Zij moeten de duurzame toevoer van grondstoffen (hout) garanderen, het gebruik van chemicaliën en vervuiling van lucht, bodem en water beperken en gebruik maken van hoogwaardige technologie. ASN verwacht van bedrijven werkzaam in arme OESO-landen dat activiteiten voor minstens twee derde FSC-gecertificeerd zijn. Opereert de onderneming in rijke OESO-landen, dan volstaat het dat twee derde van de activiteiten een certificering hebben van het Programme for the Endorsement of Forest Certification (PEFC). Ook wordt van bedrijven verwacht dat bosgebieden alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers worden verworven. Eisen t.a.v. 'Forest Footprint Disclosure' rapportage en GRI G4 rapportage ontbreken.
Elektriciteitsproductie	ASN Bank Klimaatbeleid Een leefbare aarde voor iedereen/Issue- paper Biodiversiteit/ Issuepaper Mensenrechten/ Issuepaper Duurzaamheids- onderzoek in de praktijk	10	ASN investeert alleen in hernieuwbare energie maar niet in kernenergie en alleen in kleinschalige waterkracht buiten beschermde gebieden. Beleid m.b.t. beschermde gebieden. Ook wordt van bedrijven verwacht dat land alleen met vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de inheemse bevolking andere betrokken landgebruikers wordt verworven. Bedrijven moeten zich houden aan de richtlijnen van de WCD. Eerste generatie biobrandstoffen worden uitgesloten. Er is beleid voor ketenverantwoordelijkheid. Beleid m.b.t. rapportage volgens de GRI G4 + EUSD richtlijnen ontbreekt.
Financiële sector	Issuepaper Mensenrechten/ Issuepaper banken en verzekeraars/ Issuepaper Supranationals	9	Investerings in banken beperken zich tot financiering van woningen, microkredieten of om het aanhouden van een rekening-courant zoals verplicht is gesteld door de toezichthouder. Financiële instellingen komen alleen in aanmerking voor investering mits zij voldoende transparant zijn en aan ASN's duurzaamheidsbeleid voldoen. Duidelijke eisen aan ontwikkelingsbanken, maar ontoereikende eisen m.b.t. onderschrijven van UNEP FI, de PRI verklaringen, de FATF aanbevelingen en de Wolfsberg Principes. Ontoereikend beleid over rapportage volgens GRI G4 FSSD criteria.

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Maakindustrie	ASN Bank Klimaatbeleid Een leefbare aarde voor iedereen/ Issuepaper Duurzaamheids-onderzoek in de praktijk/Issuepaper Mensenrechten.	9	Duidelijke criteria op alle relevante terreinen. In het algemene beleid staan criteria voor onderwerpen die relevant zijn voor de maakindustrie: arbeidsrechten, transparantie van toeleveringsketens en gebruik van giftige stoffen. Alleen criteria voor uitgebreide GRI-rapportage zijn ontoereikend.
Mijnbouw	Issuepaper Biodiversiteit/ Issuepaper Mensenrechten/ Issuepaper Duurzaamheids-onderzoek in de praktijk	9	De mijnbouw sector wordt door ASN gemeden. ASN Bank investeert alleen in deze sector mits projecten/bedrijven voldoen aan alle ASN criteria op het gebied van mensenrechten, klimaat en biodiversiteit. Deze beleidsstukken hebben aandacht voor arbeidsrechten- en het voorkomen van milieuverontreiniging. Er is beleid over mijnbouwafval lozing. Handel in en productie van conflictmineralen is uitgesloten van investering. Niet-conventionele mijnbouw is uitgesloten van investering, evenals kolenmijnen en uraniummijnen. Beleid m.b.t. het respecteren van de soevereiniteit van staten over hun grondstoffen en m.b.t. rapportage volgens de GRI 4 richtlijnen inclusief sectorstandaarden voor de mijnbouw is ontoereikend.
Olie en gas	Issuepaper Biodiversiteit/ Issuepaper Mensenrechten/ Issuepaper Duurzaamheids-onderzoek in de praktijk	n.a.	ASN Bank investeert op geen enkele wijze in de olie- en gassector.
Visserij	Issuepaper Biodiversiteit/ Beleidsdocument Dierenwelzijn/ Issuepaper Duurzaamheids-onderzoek in de praktijk	9	ASN Bank investeert niet in visserij. Voor bedrijven in de keten is er beleid. Beleid bevat verwachtingen t.a.v. handel in bedreigde diersoorten, het stellen van voorwaarden t.a.v. het respecteren Marine Protected Areas en in het bijzonder no-take zones, het minimaliseren hun bijvangsten, het voorkomen van overbevissing. Bedrijven moeten tenminste voldoen aan MSC-certificatie en Principles for Responsible Shrimp Farming. Er is beleid m.b.t. spookvisserij. Duurzaamheidsrapportage is onderdeel van het beleid maar toepassing van GRI richtlijnen voor de voedselsector is niet verplicht.
Voeding	Issuepaper Mensenrechten/ Issuepaper Biodiversiteit/ Beleidsdocument Dierenwelzijn/ ASN Bank Klimaatbeleid Een leefbare aarde voor	9	Voldoende/voedzaam voedsel is een basisrecht. Er zijn relevante criteria op het gebied van arbeidsrechten en milieu en er is een voorkeur voor duurzame gecertificeerde landbouw en veeteelt. Van bedrijven verwacht de bank dat land alleen met instemming (FPIC) van de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers wordt verworven. Dierenwelzijn in de voedselketen is gebaseerd op de Five Freedoms van dieren. Beleid m.b.t. maximale duur van diertransport en GRI 4 FSSD rapportage

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Wapens	iedereen/Issuepaper Duurzaamheids- onderzoek in de praktijk Issuepaper Mensenrechten	10	eisen is ontoereikend. Alle mogelijke relaties met de wapenindustrie zijn uitgesloten. Geen investering in producenten van controversiële wapens en geen financiering van leveranties van conventionele wapens aan fragiele staten, dictaturen, landen die corrupt zijn of landen die de mensenrechten schenden, militaire transportmiddelen en andere militaire goederen aan landen die in een (burger)oorlog verwickeld zijn of die een buitenproportioneel deel van hun begroting aan wapenaankopen besteden zijn uitgesloten. Onderdelen of systemen die essentieel zijn voor militaire doeleinden, maar ook kunnen worden gebruikt voor civiele eindproducten ('dual-use' technologie), worden beschouwd als wapens of wapensystemen en de onderneming moet voorkomen dat ze als zodanig gebruikt worden.
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Bonussen	Beloningsbeleid ASN Bank	10	De directieleden van ASN Bank krijgen geen bonus. Alle andere personeelsleden vallen onder het bonusbeleid van de CAO. Bonussen voor CAO-personeel worden niet beoordeeld in de Eerlijke Bankwijzer. Het hoogste salaris bij ASN Bank was in 2014 5,9 keer hoger dan het laagste salaris.
Transparantie en verantwoording	Issuepaper Duurzaamheids- onderzoek in de praktijk/Verslag ASN Bank 2014 /ASN Beleggingsuni- versum/ ASN Beleggingsfonds en stemgedrag – Q1 2015 /GRI- tabel 2014/ASN Klachten	9	Jaarverslag volgt GRI Richtlijnen, publicatie van investeringsbeleid en informatie over individuele bedrijven en overheden waarin wordt geïnvesteerd. Geen compleet verslag van alle deals in projectfinanciering en bedrijfsfinanciering. De klachtenprocedure is voor belanghebbenden toegankelijk, maar het is onduidelijk of de bank zich neerlegt bij een onafhankelijk oordeel. Er is een onafhankelijke audit van het risicomanagementsysteem. Rapportage volgens Standard Industrial Classification (SIC) (niet voor projectfinanciering). De bank biedt een overzicht van engagementtrajecten met bedrijven over sociale en milieuonderwerpen en stemgedrag op aandeelhoudersvergaderingen. Duurzaamheidsverslag volgt GRI G4 richtlijnen inclusief specifieke elementen voor de financiële sector.

Legenda:

0 = laagste score (geen beleid)

10 = hoogste score (best mogelijke beleid volgens deze methodologie)

n.a. = niet actief in deze sector en dus geen beleid verwacht

5.3 ING Groep

5.3.1 Profiel

ING Groep (ING) is een internationaal opererende financiële instelling van Nederlandse oorsprong. ING heeft wereldwijd meer dan 32 miljoen klanten in:

- Europa;
- de Verenigde Staten;
- Canada;
- Latijns-Amerika;
- Azië; en
- Australië.

Dit zijn particulieren, kleine en middelgrote bedrijven, grote ondernemingen, instellingen en overheden.⁵² Eind 2014 had ING Groep ruim 68.431 medewerkers. Het balanstotaal van de groep bedroeg € 992.9 miljard.⁵³

In 2009 werd overeenstemming bereikt over een herstructureringsplan dat voldeed aan de eisen van de Europese Commissie. In de daaropvolgende vijf jaar heeft ING dit plan in werking gezet. In 2015 zijn er slechts een paar stappen te gaan om het te voltooien. ING heeft over een periode van vijf jaar meer dan 50 desinvesteringstransacties uitgevoerd.⁵⁴

ING heeft, onder andere, het aandeel vermindert in Voya Financial, Inc. (Voya), haar voormalige Amerikaanse verzekeraar. ING wordt geacht om voor 2016 Voya volledig af te stoten. Aan het einde van 2013 was het aandeel van ING in Voya 57 procent en aan het einde van 2014 was dit verminderd tot ongeveer negentien procent. In maart 2015 werd dit proces voltooid.⁵⁵

Daarnaast heeft ING de staatssteun van de Nederlandse overheid volledig terugbetaald. In november 2008 ontving ING EUR 10 miljard aan staatssteun. In 2009 begon ING met het terugbetalen van dit bedrag en op 7 november 2014 vond de laatste betaling aan de Nederlandse overheid plaats. Dit was zes maanden voor de afgesproken terugbetalingsdeadline van de Europese Commissie.⁵⁶

ING heeft haar bancaire activiteiten voortgezet onder het ING-merk. ING had eind 2014 een balanstotaal van € 828,6 miljard, waarvan € 489,3 miljard bestond uit door particuliere en zakelijke klanten toevertrouwd geld.⁵⁷ Het balanstotaal geïnvesteerd in:⁵⁸

- hypotheek- en andere leningen aan particulieren: € 316,2 miljard (38,2%);
- beleggingen in obligaties, aandelen en derivaten: € 241,7 miljard (29,2%);
- leningen aan bedrijven: € 160,5 miljard (19,4%);
- leningen aan overheden: € 45,4 miljard (5,5%);
- leningen aan banken: € 39,1 miljard (4,8%);
- cash: € 12,2 miljard (1,5%); en
- overig: € 13,5 miljard (1,4%).

De Eerlijke Bankwijzer verwacht dat het beleid van ING Bank geldt voor de volgende investeringscategorieën:

- bedrijfsfinanciering;
- projectfinanciering;
- investeringen voor eigen rekening; en
- vermogensbeheer voor derden.

Vanaf de volgende beleidsupdate in 2016 zal de Eerlijke Bankwijzer de reikwijdte van het beleid mee nemen in de beleidsbeoordeling (zie paragraaf 1.4.2).

5.3.2 Overzicht duurzaamheidsbeleid ING Groep

ING omschrijft haar eigen duurzaamheidsbeleid als volgt:⁵⁹

“In onze business draait het om mensen en vertrouwen. Alleen door professioneel en integer te handelen, kunnen we het vertrouwen van onze stakeholders en onze reputatie behouden. De ING Waarden spelen daarbij een belangrijke rol. (..)

Of het nu gaat over de projecten die we financieren of over de verlichting in onze kantoren: we beseffen goed dat elk aspect van ons doen en laten effect heeft op mens en milieu. We respecteren mensenrechten en dragen zorg voor het milieu, door schade te voorkomen en eventuele impact te beheren. Samen met onze klanten werken we aan voortdurende verbetering. We bevorderen alle vormen van diversiteit, niet alleen omdat dit juist is, maar ook omdat mensen met andere achtergronden en manieren van denken met nieuwe ideeën komen. We investeren in onze gemeenschappen, steunen goede doelen en moedigen medewerkers aan vrijwilligerswerk te doen.”

Het duurzaamheidsbeleid van ING Groep is niet voor alle investeringscategorieën hetzelfde. Voor kredietverlening en projectfinanciering wordt gewerkt met het ESG Framework. De Equator Principles zijn daarnaast ook van toepassing op projectfinanciering. Het ESR Framework benoemt vaak relevante standaarden waarop criteria voor besluitvorming zijn gemaakt, maar gaat niet in detail in op de problematiek, daarom kunnen vaak geen additionele punten worden gegeven, ook al is het beleid wel van toepassing op kredietverlening en projectfinanciering.

Na de verkoop van NN Group en vermogensbeheerder ING Investment Management (nu NN Investment Partners) is er nog geen specifiek beleid voor beleggingen opgesteld. Alleen de uitgangspunten uit het ESR Framework ten aanzien van de wapenindustrie worden op alle investeringscategorieën toegepast.

ING past de volgende collectieve beleidsverklaringen toe op het investeringsbeleid:

- Equator Principles;
- IFC Environmental, Health, and Safety Guidelines;
- IFC Performance Standards;
- OECD Guidelines for Multinational Enterprises; en
- UN Global Compact.

5.3.3 Overzicht beleidsscores

Een meer gedetailleerd overzicht van de scores voor het door ING gepubliceerde beleid per thema en sector vindt u in Tabel 21.

Tabel 21 Beleidsscores ING

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
<i>Thema's</i>			
Arbeidsrechten	ING ESR Policy	9	Alle relevante standaarden m.b.t. discriminatie, veiligheid, klachtenprocedures, dwangarbeid en kinderarbeid worden onderschreven, maar niet in detail toegelicht. Bedrijven dienen arbeidsnormen op te nemen in hun inkoopbeleid maar hoeven daar over geen bindende voorwaarden te stellen aan toeleveranciers. ING verwijst naar internationale standaarden, maar legt niet uit welke principes hieruit gebruikt worden.
Belastingen en corruptie	ING Bank AR14/ING website Tax Principles/ING Zero tolerance statement on bribery/ING ESR Policy	5	ING rapporteert haar eigen belastingbetalingen per land waar zij actief is en wil bedrijven niet adviseren over structuren alleen om daarmee belastingvoordeel te behalen. ING heeft een anti-corruptiebeleid dat zich uitstrekt naar haar klanten. Beperkt beleid t.a.v. transparantie over de eigendomsstructuur van bedrijven en lobbyactiviteiten. Geen beleid over ketenverantwoordelijkheid en rapportage door bedrijven over hun belastingbetalingen. Er is geen beleidsstatement over het opereren in belastingparadijzen en het verstrekken van financiële diensten aan bedrijven die in belastingparadijzen actief zijn.
Dierenwelzijn	ING ESR Policy	2	Uitsluiting van dierproeven voor cosmetica en het fokken van pelsdieren. Geen beleid over de <i>Five Freedoms</i> van dieren. Criteria voor gebruik van dierproeven voor medische doeleinden. Genetische modificatie wordt niet beschouwd als geheel onacceptabel. Er zijn geen criteria voor veehouderij (huisvesting, transport) of gebruik van wilde dieren voor entertainment doeleinden. Er worden geen eisen gesteld aan toeleveranciers.
Gezondheid	ING ESR Policy	7	Voorwaarden op basis van ILO-conventies, toepassing van het voorzorgbeginsel om de gezondheid van werknemers, omwonenden en klanten te garanderen. Onderschrijving van de relevante verdragen van Montreal en Rotterdam, Stockholm en Bazel voor schadelijke en giftige stoffen en chemisch afval. Er is geen beleid t.a.v. naleving van codes van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) voor de tabaksindustrie en producenten van babyvoeding. Ook beleid om toegang tot betaalbare medicijnen voor de bevolking in ontwikkelingslanden te bevorderen ontbreekt.
Klimaatverandering	ING Environmental Approach/ING ESR Policy/ING Sustainable Lending	3	ING heeft doelstellingen om de eigen emissies te reduceren, maar niet voor de emissies van de portefeuilles. Er is beleid over het rapporteren over en reduceren van

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Mensenrechten	approach and methodology/ Sustainable transitions Human Rights Statement/ING ESR Policy	8	directe CO ₂ -emissies en voor energiebesparing. Geen heldere strategie t.a.v. de omschakeling van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energiebronnen. Het winnen van olie uit teerzanden is uitgesloten. Ook is er geen beleid op het gebied CO ₂ compensatie, biobrandstoffen en ondersteuning van toeleveranciers in ontwikkelingslanden om zich aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering. ING legt bedrijven waarin ze investeert ook niet als voorwaarde op dat ze zich niet bezighouden met lobbypraktijken gericht op het tegenhouden van klimaatbeleid. Beleid benoemt de United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs). Geen aandacht voor bedrijven in bezette gebieden. Wel speciale aandacht voor vrouwen en kinderen. Bij landverwerving en het verkrijgen van grondstoffen wordt FPIC beperkt toegepast en geldt alleen voor de inheemse bevolking, niet voor alle betrokken landgebruikers. Er is beperkt beleid m.b.t. mensenrechten criteria voor toeleveranciers van bedrijven.
Natuur	ING ESR Policy	9	Relevante standaarden m.b.t. beschermde gebieden wordt onderschreven. Beleid over handel in beschermde dier- en plantensoorten. Genetische modificatie is alleen toegestaan voor medische doeleinden, volgens relevante richtlijnen. ING verwijst naar internationale standaarden, maar legt niet uit welke principes hieruit gebruikt worden. Bedrijven dienen criteria t.a.v. natuurbehoud te integreren in hun inkoopbeleid maar niet in contractuele verplichtingen van toeleveranciers.
<i>Sectoren</i>			
Bosbouw	ING ESR Policy	6	Relevant beleid over bescherming van gebieden met belangrijke natuurwaarde (HCV) maar niet over bosgebieden die van belang zijn vanwege grootschalige CO ₂ opslag (HCS). Beleid over illegale houtkap en handel. Van bedrijven wordt FSC-certificering verwacht. Ook relevante standaarden over chemicaliën en de landrechten van de inheemse bevolking benoemd maar voorafgaande instemming (FPIC) geldt alleen voor de inheemse bevolking, niet voor alle betrokken landgebruikers. Maar er zijn geen eisen aan fabrieken m.b.t. het beschikbaar maken van voldoende duurzaam hout. Geen eisen gesteld aan toeleveranciers van bedrijven.
Elektriciteitsproductie	ING ESR Policy	4	ING doet investeringen in hernieuwbare energiebronnen. Geen beleid over het

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Financiële sector	ING ESR Policy/Wolfsberg AML Q ING Bank	3	uitbreiden van deze financiering, of voor het verminderen van investeringen in fossiele brandstoffen. Vervuilende vormen van energieproductie en kernenergie worden niet uitgesloten van investering. Er is beleid over beschermde gebieden en FPIC voor inheemse volkeren, maar geen beleid over FPIC voor andere betrokken landgebruikers. Beperkt beleid over waterinfrastructuurprojecten, geen beleid over biobrandstoffen. Er is beperkt beleid over duurzaamheidsrapportage en criteria voor toeleveranciers van bedrijven. Er wordt geëist dat UN Global Compact en OECD richtlijnen worden onderschreven door financiële instellingen. Er is beperkt beleid over GRI G4 rapportage en beperkt ketenbeleid. Geen criteria voor financiële instellingen m.b.t. rapportage over belasting, belastingadvies, corruptie, riskante investeringen of gevoelige industrieën.
Maakindustrie	ING ESR Policy	7	Beleid m.b.t. het verminderen van directe en indirecte uitstoot van broeikasgassen en schadelijke stoffen. Er is beleid over het beperken van waterverbruik en -vervuiling. Relevante standaarden over risicomanagementsystemen, ILO richtlijnen, het verbeteren van arbeidsomstandigheden en het integreren van duurzaamheidscriteria in de keten. Geen beleid over het beperken van het gebruik van stoffen die mogelijk schadelijk zijn voor de gezondheid. Beleid gericht op toepassing van gecertificeerde sectorstandaarden en productiestandaarden voor bijvoorbeeld elektronica, kleding en speelgoed ontbreken. Beperkt beleid over rapportage volgens GRI G4 richtlijnen en eisen t.a.v. toeleveranciers.
Mijnbouw	ING ESR Policy/ING Zero tolerance statement on bribery	6	Relevante standaarden m.b.t. mijnbouw worden onderschreven maar niet tot in detail uitgewerkt. Het beleid verwacht van bedrijven dat ze voldoen aan richtlijnen voor nazorg vanwege milieu- en gezondheidsrisico's van gesloten mijnen, beschermde (natuur)gebieden en voor het volledig herstel van ecosystemen na sluiting van de mijn. Ook is er beleid t.a.v. fundamentele arbeidsrechten en over belastingen en corruptie. Het beleid over landrechten is beperkt. Het FPIC-principe - voorafgaande instemming - is beperkt tot inheemse volkeren en geldt niet voor alle betrokken landgebruikers. Beperkt beleid over GRI G4 rapportage en criteria voor toeleveranciers. Wel beleid ten aanzien van werkzaamheden in conflictgebieden en gebieden met zwakke overheden; en controversiële mijnbouw. Geen

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Olie en gas	ING ESR Policy/ING Zero tolerance statement on bribery	7	beleid over mijnbouw waarbij bergtoppen worden verwijderd. Beleid ontbreekt over o.a. het respecteren van de soevereiniteit van landen over grondstoffen en m.b.t. de handel in conflictmineralen. Eisen aan lozing van afval, arbeidsrechten, rechten lokale bevolking, transparantie, beschermde gebieden. ING verwacht dat bedrijven Free, Prior and Informed Consent verkrijgen van inheemse volkeren bij activiteiten in hun leefgebied, maar niet van alle betrokken landgebruikers. Winning van olie uit teerzanden is uitgesloten, maar andere controversiële methodes (zoals olie uit oliehoudend leisteen of vloeibaar gemaakte steenkool) zijn niet uitgesloten. Geen beleid t.a.v. boringen in het Noordpoolgebied het mijden van locaties waar gevolgen van ongeluk onbeheersbaar zijn en het respecteren van staatssoevereiniteit over grondstoffen. Beperkt beleid over ketenverantwoordelijkheid en rapportage volgens GRI G4 richtlijnen.
Visserij	ING ESR Policy	3	Uitsluitingscriteria op het gebied van schadelijke vistechnieken. Ook beleid ten aanzien van beschermde diersoorten. Geen beleid voor zaken als certificatie, overbevissing, duurzaamheidsrapportage en bescherm. Beperkt beleid voor ketenverantwoordelijkheid en rapportage.
Voeding	ING ESR Policy	7	Er worden eisen gesteld aan pesticiden- en watergebruik, uitstoot van broeikasgassen en andere schadelijke stoffen, arbeidsrechten, GMO's, rechten van inheemse volken, certificering en beschermde gebieden. Onvoldoende aandacht voor het welzijn van landbouwdieren (huisvesting en transport) en FPIC van alle betrokken landgebruikers. Beperkt beleid GRI G4 rapportage en ketenbeleid.
Wapens	ING ESR Policy	4	Producenten van controversiële wapens en bedrijven die zich niet aan VN en EU wapenembargo's houden zijn uitgesloten van financiering. Geen criteria voor 'dual-use' technologie. Geen beleid t.a.v. wapenhandel en leveranties van militaire goederen naar conflictgebieden of naar landen met regimes die mensenrechten schenden, corrupt zijn of een buitenproportioneel hoog defensiebudget hebben. Er worden uitzonderingen gemaakt in het beleid voor bepaalde typen van financiering en activiteiten, waardoor toch in producenten van controversiële wapens geïnvesteerd kan worden.

Bedrijfsvoering

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Bonussen	ING Group AR14/Pillar III Remuneration Disclosure	4	Beleid m.b.t. het terugvorderen van bonussen (clawback) is van toepassing op de hele groep. De maximering van bonussen is van toepassing op de Raad van Bestuur en senior management. Voor 'risk takers' worden uitzonderingen gemaakt: zij kunnen hogere bonussen krijgen, tot wel 200% van het vaste jaarsalaris. Het hoogste vaste jaarsalaris binnen ING is niet beperkt tot twintig keer het laagste vaste salaris. Bonussen zijn voor een beperkt deel gebaseerd op niet-financiële en duurzaamheidscriteria.
Transparantie en verantwoording	ING ESR Policy/ Sustainability Annex 2014/ING Group AR14/ING Voting Record/ING Group Sustainability Annex 14	4	Duurzaamheidsverslag is extern geverifieerd. Beperkte rapportage volgens GRI richtlijnen (G4, FS10, FSSS). ING is niet transparant over de bedrijven waarin het investeert (noemt geen namen en geeft geen uitsplitsing naar sector en regio in een kruistabel). Er is wel een interne voor derden toegankelijke klachtenprocedure ingesteld, maar die is niet aan een onafhankelijke organisatie gekoppeld.

Legenda:

0 = laagste score (geen beleid)

10 = hoogste score (best mogelijke beleid volgens deze methodologie)

n.a. = niet actief in deze sector en dus geen beleid verwacht

5.4 NIBC

5.4.1 Profiel

NIBC Bank werd in 1945 opgericht door de Nederlandse overheid met het doel financiering te verstrekken aan de wederopbouw van Nederland na de Tweede Wereldoorlog. De bank richt zich van oudsher op de financiering van projecten en lange-termijn activa in diverse (internationale) sectoren zoals scheepvaart, olie en gas, infrastructuur, duurzame energie en commercieel vastgoed.⁶⁰ Voor bedrijven biedt NIBC advies, financiering en investeringsmogelijkheden aan in de volgende sectoren: voeding, landbouw en retail; commercieel vastgoed; industrie en maakindustrie; infrastructuur en hernieuwbare energie; olie en gas; scheepvaart en transport; en technologie, media en services. Voor consumenten biedt NIBC spaarrekeningen aan in Nederland, Duitsland en België, evenals hypotheekleningen in Nederland en vermogensbeheer in Duitsland.⁶¹

Eind 2014 waren er 637 mensen werkzaam bij NIBC Bank.⁶² Het balanstotaal van de bank bedroeg € 23,1 miljard, waarvan € 10,2 miljard bestond uit door particuliere en zakelijke klanten toevertrouwd geld.⁶³ Het balanstotaal van NIBC Bank werd eind 2014 geïnvesteerd in:⁶⁴

- hypotheekleningen aan particulieren: € 8,1 miljard (35,1%);
- leningen aan bedrijven: € 7,6 miljard (32,9%);
- beleggingen in aandelen, bedrijfsobligaties en derivaten: € 4,5 miljard (19,5%);
- leningen aan banken: € 2,3 miljard (10%);
- geld in kas: € 0,5 miljard (2,2%); en
- overig: € 0,1 miljard (0,3%).

Naast het balanstotaal van NIBC Bank, beheerde NIBC Holding eind 2014 voor klanten nog een totaal vermogen van € 1,7 miljard.⁶⁵

De Eerlijke Bankwijzer verwacht dat het beleid van NIBC geldt voor de volgende investeringscategorieën:

- bedrijfsfinanciering;
- projectfinanciering;
- investeringen voor eigen rekening; en
- vermogensbeheer voor derden.

Vanaf de volgende beleidsupdate in 2016 zal de Eerlijke Bankwijzer de reikwijdte van het beleid mee nemen in de beleidsbeoordeling (zie paragraaf 1.4.2).

5.4.2 Overzicht duurzaamheidsbeleid

De bank omschrijft haar eigen duurzaamheidsbeleid als volgt.⁶⁶

“NIBC heeft de ambitie om een betrouwbare, transparante en duurzame bank te zijn. Dit betekent dat wij de belangen van onze klanten centraal stellen. Door integer te handelen, creëren wij vertrouwen. Daarbij houden wij ons aan de letter en geest van de geldende wet- en regelgeving. En nemen wij maatregelen om de milieugevolgen van onze activiteiten zo veel mogelijk te beperken. Zo willen wij bijdragen aan een duurzame samenleving voor toekomstige generaties.”

NIBC heeft een overkoepelend duurzaamheidsbeleid (Sustainability Policy) dat wordt aangevuld met thematische supplementen ten aanzien van mensenrechten, milieu en klimaatverandering en sectorspecifiek beleid voor alle sectoren waarin de bank actief is. Dit beleid is van toepassing op de investeringscategorieën bedrijfsfinanciering, projectfinanciering en beleggingen voor eigen rekening. Daarnaast heeft NIBC een risicobenadering, waardoor specifiekere wordt gescreend op potentiële risico's binnen een bepaalde sector en regio. Het beleid verwijst naar de (internationale) standaarden en richtlijnen voor sociale- en milieurisico's die binnen specifieke sectoren gelden. Ook is duidelijk in welke sectoren NIBC wel en niet actief is.

NIBC beheert een aantal fondsen waar derden hun geld in kunnen beleggen. Het vastgoedbeleid is hierop van toepassing, maar voor de overige thema's geldt dat niet. Daarom krijgt NIBC niet bij alle elementen de volledige punten toegekend.

NIBC past de volgende collectieve beleidsverklaringen toe op het investeringsbeleid:

- Equator Principles;
- IFC Environmental, Health, and Safety Guidelines;
- IFC Performance Standards;
- OECD Guidelines for Multinational Enterprises;
- UN Global Compact; en
- UN Principles for Responsible Investment.

5.4.3 Overzicht beleidsscores

Een meer gedetailleerd overzicht van de scores voor het door NIBC gepubliceerde beleid per thema en sector vindt u in Tabel 22.

Tabel 22 Beleidsscores NIBC

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
<i>Thema's</i>			
Arbeidsrechten	2013 Human Rights Supplement/Sustainability Policy	9	Beleid omvat alle relevante arbeidsrechten, deels door toepassing van ILO principes, UN Global Compact en OECD Guidelines for Multinational Enterprises. Zo is er specifiek aandacht voor het betalen van een leefbaar loon, kinderarbeid en werkomstandigheden van migranten. Ook is er aandacht voor ketenintegratie, al wordt er niet vereist dat bedrijven duurzaamheidscriteria opnemen in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.
Belastingen en corruptie	NIBC Code of Conduct 2013 /Sustainability policy	5	NIBC wil niet betrokken zijn bij belastingontduiking en corruptie, maar heeft geen beleid over dochterondernemingen in belastingparadijzen. Daarnaast wordt er verwacht dat klanten rapporteren over lobbypraktijken. Maar er is geen beleid over belastingbetalingen van klanten in landen waarin ze actief zijn. De bank heeft geen beleid over ketenverantwoordelijkheid bij haar klanten. NIBC past de OECD Guidelines for Multinational Enterprises toe.
Dierenwelzijn	2013 Food Agri Retail Services Policy/ Sustainability policy	6	De Five Freedoms van dieren wordt onderschreven en dierproeven voor cosmetica is onacceptabel. Daarnaast worden er eisen gesteld aan het gebruik van proefdieren voor medische doeleinden. Er is geen ondersteuning van boeren die overstappen op duurzame veehouderij. Er is beleid voor certificatie van vee- en visboerderijen. Gentechnologie met dieren wordt onder voorwaarde toegestaan. Geen beleid t.a.v. entertainment-activiteiten met dieren, gebruik van certificatieschema's, transport. Er is aandacht voor ketenintegratie, al wordt er niet vereist dat bedrijven duurzaamheidscriteria opnemen in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.
Gezondheid	2013 Human Rights Supplement/ Sustainability policy/2013 Climate change and Environment Supplement/ 2013 NIBC Industrials Manufacturing Policy	9	Het beleid is gebaseerd op ILO verdragen en andere internationale kernverdragen. Hierdoor is er beleid over de gezondheid van personeel en andere betrokkenen en is er preventief beleid m.b.t. gezondheid. Ook is er beleid over productie en omgang met gevaarlijke of giftige stoffen. Er is geen beleid over het recht van toegang tot medicijnen voor de bevolking in ontwikkelingslanden voor ziektes die te voorkomen en te genezen zijn. Ook worden duurzaamheidscriteria niet opgenomen in contracten met onderaannemers en toeleveranciers.
Klimaatverandering	2013 Climate Change and Environment Supplement/Renewable Policy/Sustainability policy	4	NIBC heeft als doel een klimaat neutrale organisatie te worden. Voor de bedrijven waarin geïnvesteerd wordt zijn echter geen meetbare doelen of publicatierichtlijnen over de uitstoot van CO ₂ opgesteld in het beleid. Er is beleid over bedrijven waarin NIBC investeert. Zo publiceren bedrijven de directe en indirecte uitstoot van broeikasgassen en is er beleid over energiebesparing en het gebruik van hernieuwbare energie. Het winnen van olie uit teerzanden is onacceptabel. Er is geen beleid over het mijden van steenkoolwinning en andere fossiele brandstoffen. Er is aandacht voor

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Mensenrechten	Human Rights Supplement/Sustainability policy	8	ketenintegratie, al wordt er niet vereist dat bedrijven duurzaamheidscriteria opnemen in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Het beleid is gestoeld op de VN Mensenrechtenverklaring, UN Global Compact en het Ruggie-framework. Ook is er aandacht voor vrouwen- en kinderrechten en is er een human rights due diligence proces. Daarnaast is er een mechanisme voor genoegdoening bij mensenrechtenschendingen. Er wordt geen Free, Prior and Informed Consent (FPIC) verwacht voor alle betrokken landgebruikers maar wel voor inheemse bevolkingsgroepen. Ook is er aandacht voor ketenintegratie, maar er wordt niet vereist dat bedrijven duurzaamheidscriteria opnemen in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.
Natuur	2013 Climate Change and Environment Supplement/Sustainability policy/2013 Food Agri Retail Services Policy	8	NIBC voorkomt impact op beschermde gebieden, ecosystemen, en bedreigde diersoorten. NIBC doet geen investeringen in bedrijven die in bedreigde dieren handelen. Daarnaast is er aandacht voor ketenverantwoordelijkheid maar wordt er niet vereist dat bedrijven duurzaamheidscriteria opnemen in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Er is beleid voor alle beschermde natuurgebieden. Gentechnologie wordt onder voorwaarden toegestaan.
<i>Sectoren</i>			
Bosbouw	2013 Climate Change and Environment Supplement/2013 Human Rights Supplement/Sustainability policy	5	NIBC heeft beleid over het beschermen van High Conservation Value (HCV) gebieden. Er is geen beleid over het beschermen van High Carbon Stock (HCS) bossen, illegale kap van hout, pulp- en papierfabrieken. NIBC heeft beleid over beperking van het gebruik van chemicaliën door pulp- en papierfabrieken en het respecteren van lokale landrechten. Er wordt Free, Prior and Informed Consent (FPIC) verwacht voor de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers. Daarnaast is er ook geen beleid over certificering van hout. NIBC verwacht van bedrijven verwacht dat ze een duurzaamheidsverslag publiceren. Ook is er aandacht voor ketenintegratie, maar er wordt niet vereist dat bedrijven duurzaamheidscriteria opnemen in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Elektriciteitsproductie	Sustainability policy/2013 NIBC Renewables Policy/2013 Climate Change and Environment Supplement/2013 Human Rights Supplement	5	NIBC heeft beleid om te investeren in de hernieuwbare energiesector. Nucleaire energie en grote waterkrachtcentrales staan op de uitsluitingslijst. Daarnaast voorkomen de bedrijven een negatieve impact op beschermde gebieden. Er wordt van bedrijven verwacht dat ze een duurzaamheidsrapport publiceren. Ook is er aandacht voor ketenverantwoordelijkheid, maar er wordt niet vereist dat bedrijven duurzaamheidscriteria opnemen in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Er staan geen meetbare doelstellingen in het beleid. NIBC stelt geen grenzen aan de uitstoot van broeikasgassen door energiecentrales en heeft ook geen specifiek beleid voor (verouderde) kolencentrales. Er wordt geen Free, Prior and Informed Consent (FPIC) verwacht voor alle betrokken landgebruikers maar wel voor de inheemse bevolking.
Financiële sector	Financial Institutions Policy/2013 NIBC Financial Institutions policy/Sustainability policy	7	Voor de financiële instellingen waarin NIBC investeert, is er investeringsbeleid gebaseerd op internationale verdragen en conventies. Daarnaast wordt er verwacht van financiële instellingen dat ze de UN Global Compact, OECD Guidelines for Multinational Enterprises, de UNEP FI declaration, en andere belangrijke principes onderschrijven. Daarnaast wordt er verwacht van financiële instellingen dat ze een duurzaamheidsrapportage publiceren. Ook is er aandacht voor ketenverantwoordelijkheid, maar er wordt niet vereist dat financiële instellingen duurzaamheidscriteria opnemen in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers. NIBC verwacht niet dat financiële instellingen rapporteren over belastingbetaling en er is geen beleid geformuleerd om riskante handels- en investeringsactiviteiten door financiële instellingen tegen te gaan.
Maakindustrie	2013 Climate Change and Environment Supplement/ 2013 NIBC Industrials Manufacturing Policy Sustainability Policy	9	NIBC verwacht van de bedrijven waarin ze investeert de uitstoot van broeikasgassen en andere schadelijke stoffen te verminderen. NIBC heeft beleid over watergebruik, het toepassen van een Environmental and Social Risk Management System, het onderschrijven van ILO principes, het creëren van een preventieve cultuur omtrent gezondheid en veiligheid. Daarnaast is er beleid over het certificeren van bedrijven en het betalen van een leefbaar loon in de maakindustrie. Ook wordt er verwacht van bedrijven dat ze een duurzaamheidsverslag publiceren en sociale, economische en milieucriteria in hun inkoop integreren.
Mijnbouw	Sustainability policy/2013 Human Rights Supplement	5	NIBC heeft beleid over beschermde gebieden, afval van mijnen, het voorkomen van ongelukken en het ontwikkelen van nieuwe mijngebieden en arbeidsrechten. Er wordt van bedrijven verwacht dat ze een duurzaamheidsrapport publiceren. Ook is er aandacht voor ketenverantwoordelijkheid, maar er wordt niet vereist dat bedrijven duurzaamheidscriteria opnemen in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Er staan geen meetbare doelstellingen in het beleid. NIBC stelt geen grenzen aan de uitstoot van broeikasgassen door energiecentrales en heeft ook

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Olie en gas	2013 NIBC Oil Gas Policy/Sustainability policy/2013 Human Rights Supplement	8	geen specifiek beleid voor (verouderde) kolencentrales. Voor wat betreft de soevereiniteit van staten over hun natuurlijke hulpbronnen en conflictgebieden is er geen beleid. Er is geen beleid voor onconventionele mijnbouw. Van bedrijven wordt wel verwacht dat ze een duurzaamheidsrapport publiceren en ook dat zij sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering integreren. Dit hoeft echter niet te worden opgenomen in toeleveringscontracten. NIBC heeft beleid over het beschermen van kwetsbare natuurgebieden, het voorkomen van ongelukken en het verminderen van afval veroorzaakt door de exploitatie van olie en gas. Daarnaast is er beleid over het reduceren van de effecten van seismologisch onderzoek en arbeidsrechten. Ook arbeidsrechten zijn onderdeel van het beleid. Er wordt geen Free, Prior and Informed Consent (FPIC) verwacht van alle betrokken landgebruikers maar wel voor inheemse bevolkingsgroepen. Verder is er beleid over een genoegdoeningsmechanisme bij mensenrechtenschendingen, het betalen van belastingen en het vermijden van conflicten over landrechten. Er is geen beleid m.b.t. de soevereiniteit van staten over hun natuurlijke hulpbronnen maar voor activiteiten in conflictgebieden is er wel beleid. NIBC sluit het exploiteren van schalieolie uit teerzanden en vloeibare kolen uit. Voor olie- en gaswinning in het Noordpoolgebied heeft NIBC geen beleid. Daarnaast gaat NIBC er vanuit dat bedrijven duurzaamheidsrapportages publiceren op basis van de GRI G4 Sustainability Reporting Guidelines.
Visserij	Sustainability policy/2013 Food Agri Retail Services Policy	6	NIBC heeft beleid voor de handel in bedreigde diersoorten. Daarnaast is er beleid om bijvangst te minimaliseren en overbevissing te voorkomen. Er is geen beleid over MPAs, schadelijke vistechnieken, spookvissen en visserij standaarden voor alle activiteiten. Er is wel beleid over de productie van garnalen. Het hanteren van MSC-standaarden wordt door NIBC aanbevolen, maar niet verwacht voor alle visserijen en hun keten. Er is beleid over het publiceren van duurzaamheidsrapportages. Er is ook beleid over het integreren van economische- en milieucriteria in inkoopbeleid
Voeding	2013 Food Agri Retail Services Policy/Sustainability Policy/2013 Human Rights Supplement/2013 Climate Change and Environment Supplement	7	NIBC heeft beleid voor de voedingsindustrie gebaseerd op internationale standaarden, maar NIBC legt niet altijd even goed uit welke principes uit deze standaard gebruikt worden. Er is beleid over het recht tot voedsel en de 'Five Freedoms of Animals'. Er is beleid over gentechnologie, maar gentechnologie wordt niet als onacceptabel gezien. Er is geen beleid over het transport en huisvesting van dieren. Van bedrijven wordt verwacht dat ze een duurzaamheidsrapportage publiceren. Ook moeten bedrijven economische- en milieucriteria integreren in hun inkoopbeleid, maar hoeft dit niet opgenomen te worden in toeleveringscontracten.

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Wapens	Sustainability policy	9	Geen investeringen in producenten van controversiële wapens en geen financiering van leveranties van conventionele wapens aan landen die in burgeroorlog zijn of landen die mensenrechten schenden. Leverantie van conventionele wapens aan fragiele staten, landen die corrupt zijn of die een buitenproportioneel deel van hun begroting aan wapenaankopen besteden is niet uitgesloten. Leverantie van conventionele wapens aan fragiele staten, landen die corrupt zijn of die een buitenproportioneel deel van hun begroting aan wapenaankopen besteden is ook uitgesloten. Daarnaast noemt het beleid geen uitzonderingen voor bepaalde investeringen. Er kunnen wel uitzonderingen genoemd worden voor activiteiten die niet gerelateerd zijn aan de productie van wapens. Er is geen beleid over onderdelen of systemen die essentieel zijn voor militaire doeleinden, maar ook kunnen worden gebruikt voor civiele eindproducten ('dual-use' technologie).
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Bonussen	NIBC Holding N.V. AR14/Remuneration Identified Staff 2014	3	De bank heeft beleid om bonussen terug te kunnen vorderen. Medewerkers van NIBC buiten Nederland kunnen bonussen tot maximaal 100% van het salaris krijgen. De variabele bonus binnen Nederland heeft een maximum van 15%. De bonus van de directie bestaat voor maximaal 50% uit financiële doelen, maar uit gepubliceerd beleid blijkt niet uit welke niet-financiële criteria (werknemerstevredenheid, klanttevredenheid, impact op de maatschappij) de bonussen van NIBC zijn opgebouwd. Het hoogste salaris is meer dan twintig keer hoger dan het laagste salaris.
Transparantie en verantwoording	Sustainability Risk Management Policy/NIBC Holding N.V. AR14/NIBC Bank NV AR14/Complaints Procedure	6	De managementsystemen voor investeringsbeleid worden omschreven en NIBC heeft een duurzaamheidsverslag dat extern is geverifieerd. Ook wordt er gepubliceerd met hoeveel bedrijven er interactie is geweest over sociale- en milieuonderwerpen, alleen wordt het resultaat hiervan niet bekend gemaakt, en er wordt gerapporteerd over de consultatie met maatschappelijke organisaties. De namen van overheden, bedrijven en projecten waarin wordt geïnvesteerd worden niet bekend gemaakt, maar er wordt wel een opsomming gepubliceerd van de portfolio en uitstaande investeringen per regio, grootte en industrie. NIBC maakt niet bekend hoe de bank stemt op aandeelhoudersvergaderingen.

Legenda:

0 = laagste score (geen beleid)

10 = hoogste score (best mogelijke beleid volgens deze methodologie)

n.a. = niet actief in deze sector en dus geen beleid verwacht

5.5 Rabobank Groep

5.5.1 Profiel

De Rabobank Groep is een internationale financiële dienstverlener op coöperatieve grondslag die actief is op het gebied van bankieren, vermogensbeheer, leasing, verzekeren en vastgoed. De Rabobank is coöperatief georganiseerd: de 113 lokale Rabobanken in Nederland, met eind 2014 samen bijna 2 miljoen leden, zijn de gezamenlijke eigenaar van de Rabobank. Rabobank Nederland ondersteunt de lokale banken en stuurt de dochterondernemingen en deelnemingen aan. De lokale Rabobanken bedienen Nederlandse particuliere en zakelijke klanten met een compleet pakket aan financiële diensten. Rabobank International ambieert mondiaal een positie als de leidende food- en agribank.⁶⁷

Eind 2014 had de Rabobank Groep ongeveer 39.000 medewerkers in Nederland en 13.000 werknemers buiten Nederland. Rabobank Groep opereert in veertig landen. In Nederland heeft de groep ruim 7,4 miljoen particuliere klanten en 826 vestigingen.⁶⁸

Het balanstotaal van de Rabobank Groep had eind 2014 een omvang van € 681,1 miljard, waarvan € 326,5 miljard bestond uit door (particuliere en zakelijke) klanten aan de bank toevertrouwd geld.⁶⁹

Het balanstotaal van de Rabobank Groep werd eind 2014 geïnvesteerd in:⁷⁰

- (Hypotheek)leningen aan particulieren: € 218,5 miljard (32,1%);
- Leningen aan bedrijven: € 175,8 miljard (25,9%);
- Beleggingen in aandelen, obligaties en derivaten: € 104,9 miljard (15,4%);
- Andere leningen aan particuliere klanten: € 74,1 miljard (10,9%);
- Leningen aan banken: € 45,3 (6,7%);
- Cash: € 43,4 miljard (6,4%);
- Overig: € 16,5 miljard (2,2%);
- Leningen aan overheden: € 2,1 miljard (0,3%); en
- Vastgoed: € 0,5 miljard (0,1%).

Per 1 juli 2015 hebben Rabobank en Schretlen & Co de diensten aan vermogende klanten gecombineerd. De services van Schretlen worden via Rabobank aangeboden. Voormalige klanten van Schretlen kunnen gebruik maken van de online faciliteiten van Rabobank.⁷¹ Het beheerde vermogen voor deze services is niet gespecificeerd.

De Eerlijke Bankwijzer verwacht dat het beleid van Rabobank geldt voor de volgende investeringscategorieën:

- bedrijfsfinanciering;
- projectfinanciering;
- investeringen voor eigen rekening; en
- vermogensbeheer voor derden.

Vanaf de volgende beleidsupdate in 2016 zal de Eerlijke Bankwijzer de reikwijdte van het beleid mee nemen in de beleidsbeoordeling (zie paragraaf 1.4.2).

5.5.2 Overzicht duurzaamheidsbeleid Rabobank Groep

Rabobank Groep omschrijft haar eigen duurzaamheidsbeleid als volgt.⁷²

“ Samen Duurzaam Sterker. Rabobank streeft als coöperatieve bank samen met haar zakelijke en particuliere klanten naar het realiseren van hun ambities in en voor een duurzame samenleving. Hierbij focussen we onze maatschappelijke bijdrage op het versnellen van de verduurzaming van de wereldwijde landbouw en voedselvoorziening en het versterken van de vitaliteit van gemeenschappen. Door onze financiële dienstverlening, kennis en relevante netwerken te verbinden met de ambities van al onze klanten, worden we samen duurzaam sterker. Als bewijs voor ons commitment streven we er binnen de eigen organisatie naar om met onze prestaties ons te onderscheiden in de sector financiële dienstverlening.”

Het duurzaamheidsbeleid van Rabobank Groep is niet voor alle investeringscategorieën hetzelfde. Voor kredietverlening en projectfinanciering wordt gewerkt met het beleid voor duurzaam bankieren. Dit beleid is verder uitgewerkt in diverse thema- en sectorstukken die, met uitzondering van het stuk over de wapenindustrie, allemaal een raakvlak hebben met landbouw. Opvallend is daarbij de aandacht voor de verschillende grondstoffen: voor koffie, soja, suikerbiet en katoen bestaan verschillende beleidsstukken.

Het beleid voor de wapenindustrie, het mensenrechtenbeleid, de scheepvaartsector en het anti-corruptiebeleid is ook voor beleggingen eigen rekening en voor vermogensbeheer voor derden van toepassing.

Rabobank past de volgende collectieve beleidsverklaringen toe op het investeringsbeleid:

- Equator Principles;
- IFC Environmental, Health, and Safety Guidelines;
- IFC Performance Standards;
- OECD Guidelines for Multinational Enterprises;
- UN Global Compact;
- UN PRI.

5.5.3 Overzicht beleidsscores

Een meer gedetailleerd overzicht van de scores voor het door Rabobank Groep gepubliceerde beleid per thema en sector vindt u in Tabel 23.

Tabel 23 Beleidsscores Rabobank

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
<i>Thema's</i>			
Arbeidsrechten	Mensenrechtenbeleid	9	Het beleid omvat alle relevante arbeidsrechten, deels door toepassing van de ILO principes. Ook is er aandacht voor arbeidsnormen in het inkoopbeleid, al wordt er niet vereist dat bedrijven duurzaamheidscriteria opnemen in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.
Belastingen en corruptie	Anti-corruption statement/Consolidated financial statements 2014/Webpage: sustainable banking policy	5	Rabobank wijst corruptie af en werkt niet mee aan het behalen van belastingvoordelen. De bank geeft inzicht in belastingbetalingen per land maar stelt hierover geen duidelijke eisen aan de bedrijven waarin zij bank investeert. Rabobank wijst corruptie en belastingontduiking door haar klanten af en verwacht dat bedrijven rapporteren over lobbyactiviteiten. Rabobank hanteert de OECD Guidelines for Multinational Enterprises. De bank heeft geen beleid over ketenverantwoordelijkheid bij haar klanten. Ook is er onvoldoende beleid om bedrijven te verplichten tot publieke informatie over de eigendomsstructuur en eigendomsgegevens, ter voorkoming van witwaspraktijken.
Dierenwelzijn	Dierenwelzijn / Statement inzake gentechnologie / Position paper veehouderij / Aquaculture	4	Rabobank ondersteunt boeren die omschakelen naar duurzame veehouderij en ondersteunt de verbetering van stalsystemen. Er worden geen eisen gesteld aan het gebruik van certificeringsschema's voor diervriendelijke producten. Rabobank vindt het van belang dat dieren niet over onnodig grote afstanden worden vervoerd maar stelt geen duidelijke voorwaarden aan de maximumduur van veetransport. Uitgangspunt van het dierenwelzijnsbeleid zijn de Five Freedoms voor dieren. Die worden ook toegepast bij de beoordeling van sponsoraanvragen van culturele evenementen waarbij (wilde) dieren gebruikt worden. Er geldt een verbod op dierproeven voor cosmetica en er worden eisen gesteld aan het gebruik van proefdieren voor medische doeleinden. Bedrijven actief in bontproductie worden niet uitgesloten van financiering. Gentechnologie met dieren wordt onder voorwaarde toegestaan.
Gezondheid	Mensenrechtenbeleid	6	Het beleid wordt ondersteund door OECD Guidelines for Multinational Enterprises en ILO kernverdragen. Er is beleid over de gezondheid van personeel en andere betrokkenen en er is preventief beleid m.b.t. gezondheid. Er is beleid over de productie en het gebruik van gevaarlijke of giftige stoffen. Er zijn geen criteria voor het maken van reclame voor flesvoeding en voor tabak, net als voor het aanspreken van farmaceuten op hun verantwoordelijkheden om de beschikbaarheid van medicijnen in ontwikkelingslanden te bevorderen. Daarnaast

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Klimaatverandering	CSR vision 2020 / SR vision14/Beleid niet-conventionele fossiele brandstoffen/biofuels/ Framework for an inclusive food strategy	5	behelst het beleid dat bedrijven sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering integreren. Rabobank heeft doelstellingen om de eigen CO₂ uitstoot te beperken. Ook van bedrijven waarin de bank investeert wordt verwacht dat ze bijdragen aan de overgang naar een economie gebaseerd op het gebruik van hernieuwbare energiebronnen. De bank stelt echter geen meetbare reductiedoelstellingen aan de CO₂ uitstoot van haar investeringsportefeuille. In het financieringsbeleid is de winning van schaliegas, teerzandolie en steenkoolgas uitgesloten. Investerings in kolenmijnbouw zijn wel toegestaan. De bank verwacht van bedrijven dat zij hun toeleveranciers in de landbouwsector in ontwikkelingslanden ondersteunen om zich aan te passen aan klimaatverandering.
Mensenrechten	Mensenrechtenbeleid	8	Het beleid is gestoeld op de VN Mensenrechtenverklaring en het Ruggie-framework. Ook is er aandacht voor vrouwen- en kinderrechten. Rabobank verwacht dat bedrijven een human rights due diligence proces en mechanisme voor genoegdoening bij mensenrechtenschendingen hebben. Er wordt <i>Free, Prior and Informed Consent</i> verwacht voor de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers. Bedrijven waarin Rabobank investeert dienen mensenrechtenstandaarden te integreren in het inkoopbeleid maar er wordt niet vereist dat deze worden opgenomen in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers.
Natuur	Forestry/GRI tabel 2012/Dierenwelzijn/Statement inzake gentechnologie	7	Rabobank wil dat bedrijven negatieve impact op beschermde gebieden, ecosystemen en bedreigde planten- en diersoorten voorkomen. De bank doet geen investeringen in bedrijven die in bedreigde planten- en diersoorten handelen en in beschermd bosgebied actief zijn. Van bedrijven wordt verwacht dat ze duurzaamheidscriteria integreren in hun inkoopbeleid. Er wordt niet vereist dat bedrijven duurzaamheidscriteria opnemen in hun contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Gentechnologie wordt onder voorwaarden toegestaan.
Sectoren			
Bosbouw	Forestry/Mensenrecht en-beleid	6	Rabobank heeft beleid over High Conservation Areas, het respecteren van rechten van lokale- en inheemse groepen en het voorkomen van landconflicten. Bij landververwerving dient er instemming (FPIC) te zijn van de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers. Rabobank verwacht dat bosbouwbedrijven gecertificeerd zijn. De houtkeurmerken FSC en PEFC worden beide als voldoende beschouwd. Voor bosbouw in ontwikkelingslanden biedt PEFC

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Elektriciteitsproductie	Mensenrechten-beleid/SR14/CSR Vision 2020	5	echter onvoldoende waarborgen. Het beleid stelt geen duurzaamheidseisen aan pulp- en papierfabrieken en de houtindustrie over de herkomst van het hout voor hun producten of rapportage van hun "forest footprint" aan het Carbon Disclosure Project. Wel worden aan bedrijven in de papierindustrie eisen gesteld ten aanzien van het gebruik van hoogwaardige milieuvriendelijke technologie. Rabobank wil de duurzame energiesector stimuleren. De bank heeft meetbare doelstellingen om haar investeringen in hernieuwbare energie te vergroten. De bank maakt echter niet helder wat haar beleid is om de investeringen in fossiele energie terug te dringen. Ook is er geen beleid voor specifieke vormen van energiewinning, zoals kernenergie, grote waterkrachtcentrales en (verouderde) kolencentrales. Rabobank heeft beleid over beschermde natuurgebieden en landrechten. Ook heeft de bank beleid over klachtenmechanismen om een mogelijke aantasting van mensenrechten te adresseren. Rabobank verwacht van bedrijven dat zij sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering integreren.
Financiële sector	Website Maatschappelijk Verantwoord Beleggen	3	Rabobank past de UN Global Compact en de PRI Declaration toe in haar overwegingen om te beleggen in financiële instellingen. Uit toepassing van deze standaarden vloeit voort dat financiële instellingen een duurzaamheidsrapportage publiceren en duurzaamheidscriteria integreren in hun bedrijfsvoering en inkoopbeleid. Rabobank legt financiële instellingen waarin het investeert niet op dat ze open zijn over belastingbetalingen.
Maakindustrie	Mensenrechtenbeleid	6	Rabobank heeft beleid over watervervuiling en gebruik, en sociale- en milieumanagementsystemen. Het beleid besteedt geen aandacht aan reductie van broeikasgasemissies en andere schadelijke stoffen door maakbedrijven. Wel is er beleid over arbeidsrechten en gezondheid en veiligheid op de werkvloer. Gecertificeerde sectorstandaarden op het gebied van arbeidsrechten en milieu zijn niet vereist, ook niet in risicosectoren als de elektronica- en kledingsector. Rabobank verwacht dat bedrijven een duurzaamheidsrapport publiceren, maar dit hoeft niet per se in overeenstemming te zijn met de volledige GRI-richtlijnen.
Mijnbouw	Mensenrechten-beleid/Rabobank's position on mining	6	Rabobank heeft beleid over beschermde natuurgebieden. Daarnaast omhelst het beleid een aantal basisprincipes over belastingen, arbeidsomstandigheden, veiligheid en milieu. Ook omvat het beleid verwachtingen over het hebben van een gedegen draaiboek voor crisissituaties en het voorkomen van ongelukken door gebruik te maken van de best beschikbare technieken. Er

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Olie en gas	Mensenrechtenbeleid/ Rabobank's position on oil & gas activities/beleid niet- conventionele fossiele brandstoffen	7	is beleid t.a.v. vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers. Rabobank legt bedrijven niet op dat zij locaties mijden waar de gevolgen van een ongeluk voor de omgeving onbeheersbaar zijn. Daarnaast zijn er geen duurzaamheidseisen t.a.v. conflict mineralen en controversiële praktijken als de winning van kolen en uraniummijnbouw. Van bedrijven waarin Rabobank investeert wordt een duurzaamheidsrapportage verwacht, maar niet per se in overeenstemming met de volledige GRI-richtlijnen voor de mijnbouwsector. Rabobank heeft beleid over beschermde natuurgebieden, het voorkomen van ongelukken, het hebben van een gedegen draaiboek voor crisissituaties, en het verminderen van afval door olie- en gaswinning. Bij landverwerving voor de winning van olie en gas wordt instemming (FPIC) van de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers. Rabobank legt bedrijven niet op dat zij locaties mijden waar de gevolgen van een ongeluk voor de omgeving onbeheersbaar zijn. Onconventionele vormen van olie- en gaswinning, zoals schaliegas, steenkoolgas en teerzandolie zijn volgens Rabobank onacceptabel. Ook ander relevant sectorbeleid ontbreekt, zoals respect voor de soevereiniteit van landen over de eigen grondstoffen, en het garanderen van mensenrechten in landen met een zwakke overheid of in conflictgebieden. Daarnaast missen er duurzaamheidseisen t.a.v. specifieke praktijken zoals het affakkelen van aardgas. Bedrijven waarin Rabobank investeert dienen een duurzaamheidsrapport te publiceren, maar niet per se in overeenstemming met de volledige GRI-sectorrichtlijnen. Bedrijven moeten sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering integreren.
Visserij	Dierenwelzijn/Wild catch/Aquaculture	7	Het beleid bevat verwachtingen t.a.v. handel in bedreigde diersoorten, het respecteren van Marine Protected Areas en in het bijzonder no-take zones, het minimaliseren van bijvangst en het voorkomen van overbevissing. Ook het mijden van schadelijke vistechnieken is onderdeel van het beleid. Bedrijven in de vissector dienen te voldoen aan de FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries en MSC-certificering toe te passen (maar niet voor de gehele keten en niet voor alle visserijen). Rabobank verwacht van viskwekerijen een ASC-certificatie. Ander relevant sectorbeleid ontbreekt zoals een verbod op het varen onder 'flags of convenience' (waardoor illegaal, ongereguleerd en ongerapporteerd vissen mogelijk is) ontbreekt. Bedrijven waarin Rabobank investeert dienen een

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Voeding	Dierenwelzijn/ Statement inzake gentechnologie/ Position paper veehouderij	7	duurzaamheidsrapport te publiceren. Rabobank wil met haar investeringsbeleid bijdragen aan toegang tot betaalbare en gezonde voeding voor iedereen, ook consumenten in ontwikkelingslanden. Er is beleid t.a.v. activiteiten in beschermde natuurgebieden die vallen onder de categorieën I-IV van de World Conservation Union, onder de UNESCO World Heritage Convention en de Ramsar Convention on Wetlands. Voor alle grondstoffen wordt relevante certificatie en ketenverantwoordelijkheid verwacht. Bedrijven dienen de directe uitstoot van schadelijke stoffen minimaliseren. Voor indirecte uitstoot is geen beleid. Bij landverwerving voor voedselproductie is instemming van de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers (FPIC) vereist. Bedrijven waarin de Rabobank investeert publiceren duurzaamheidsverslagen (maar niet per se in overeenstemming met de volledige GRI-regels) en integreren sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid. Rabobank heeft aandacht voor de Five Freedoms voor dieren, onder meer door initiatieven van bedrijven ter verbetering van stalsystemen te stimuleren. Beleid t.a.v. genetische modificatie ontbreekt.
Wapens	Beleid wapenindustrie/ Toelichting beleid wapenindustrie	8	Geen investering in producenten van controversiële wapens en geen financiering van leveranties van conventionele wapens aan landen die in burgeroorlog zijn of landen die mensenrechten schenden. Onderdelen of systemen die essentieel zijn voor militaire doeleinden, maar ook kunnen worden gebruikt voor civiele eindproducten ('dual-use' technologie), worden beschouwd als wapens of wapensystemen. Leverantie van conventionele wapens aan fragiele staten, landen met corrupte regimes of die een buitenproportioneel deel van hun begroting aan wapenaankopen besteden is niet uitgesloten.
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Bonussen	Visie op belonen / Overview of banking code provisions	4	Voor het grootste gedeelte van de werknemers (inclusief de Raad van Bestuur) is de bonus afgeschaft. In de internationale tak van Rabobank kunnen aan 'risk takers' bonussen van meer dan 100% van het salaris uitgekeerd worden. De bonus is voor een deel gebaseerd op niet-financiële doelstellingen, waaronder klanttevredenheid. Er is geen duidelijkheid over andere niet-financiële criteria zoals werknemerstevredenheid en impact op de maatschappij. De bank behoudt zich het recht voor om bonussen terug te kunnen vorderen. Het hoogste salaris is meer dan twintig keer hoger dan het laagste salaris.
Transparantie en	AR14 Rabobank	6	De sociale- en milieurisicomanagementsystemen

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
verantwoording	Group/SR14		van Rabobank worden omschreven. Rabobank maakt geen namen bekend van de bedrijven en overheden waarin geïnvesteerd wordt. Voor leningen geeft Rabobank een gedetailleerde uitsplitsing van de kredietportefeuille naar regio en sector. Rabobank publiceert een duurzaamheidsverslag volgens GRI-richtlijnen dat extern wordt geverifieerd. Rabobank heeft geen intern klachtenmechanisme voor individuen en maatschappelijke organisaties die geen klant zijn bij Rabobank.

Legenda:

0 = laagste score (geen beleid)

10 = hoogste score (best mogelijke beleid volgens deze methodologie)

n.a. = niet actief in deze sector en dus geen beleid verwacht

5.6 SNS Bank

5.6.1 Profiel

SNS Bank N.V. is nog steeds onderdeel van het voormalige bank- en verzekeringsconcern SNS Reaal, maar recent werd bekend dat overeenstemming is bereikt over de verkoop van de aandelen in SNS Bank aan de Nederlandse Staat voor een prijs van € 2,7 miljard. De beoogde datum van overdracht is 30 september 2015, indien de Tweede Kamer hiermee akkoord is.⁷³ In 2013 werd SNS Reaal genationaliseerd door de Nederlandse overheid en in 2014 zijn reeds belangrijke stappen gezet om de holding en de bank- en verzekeringsactiviteiten te ontvlechten.⁷⁴

Op 1 januari 2015 vond de verzelfstandiging van de bank- en verzekeringsactiviteiten van SNS Reaal plaats. De bankactiviteiten werden ondergebracht bij SNS Bank en de verzekeringsactiviteiten onder REAAL N.V., dat handelt onder de naam VIVAT Verzekeringen. SNS Reaal is nu slechts nog een financiële holding.⁷⁵

Na de verkoop van de verzekeringsactiviteiten aan het Chinese verzekeringsconcern Anbang en de beoogde verkoop van SNS Bank aan de Nederlandse Staat, is het de bedoeling dat SNS Reaal zal worden ontmanteld en opgeheven.⁷⁶

SNS Bank is de vierde grootste bank van Nederland en opereert op de retailmarkt, gericht op hypotheek, spaar- en betaalproducten. Het bedrijf opereert met vijf merken - ASN Bank, BLG Wonen, RegioBank, SNS Bank en Zwitserleven Bank.⁷⁷ ASN Bank (zie paragraaf 5.2) behoort dus ook tot SNS Bank, maar wordt apart behandeld in dit onderzoek omdat de bank een formeel eigen beleid voert en zelfstandig bij de grootste negen banken op de Nederlandse spaarmarkt hoort.

SNS Bank had eind 2014 een balanstotaal van € 68,2 miljard, waarvan € 46,2 miljard bestond uit door particuliere en zakelijke klanten toevertrouwd geld.⁷⁸ Het balanstotaal werd eind 2014 geïnvesteerd in:

- Leningen aan banken: € 2,6 miljard (3,9%);
- Leningen aan overheden: € 3,3 miljard (4,9%);
- Leningen aan bedrijven: € 2,0 miljard (3%);
- Hypotheekleningen aan particulieren en kleine bedrijven: € 48,0 miljard (70,4%);
- Beleggingen in obligaties en derivaten: € 9,7 miljard (14,3%);
- Kasgeld: € 1,1 miljard (1,7%); en
- Overig: € 1,5 miljard (1,8%).

De Eerlijke Bankwijzer verwacht dat het beleid van SNS Bank geldt voor de volgende investeringscategorieën:

- bedrijfsfinanciering;
- investeringen voor eigen rekening; en
- vermogensbeheer voor derden.

Vanaf de volgende beleidsupdate in 2016 zal de Eerlijke Bankwijzer de reikwijdte van het beleid mee nemen in de beleidsbeoordeling (zie paragraaf 1.4.2).

5.6.2 Overzicht duurzaamheidsbeleid

SNS Bank omschrijft haar eigen duurzaamheidsbeleid als volgt:⁷⁹

“Bij SNS Bank is Bankieren met de menselijke maat de missie, die handen en voeten krijgt in hun opgestelde Manifest. In het Manifest staan concrete doelen opgesteld voor korte, midden en lange termijn, zoals klanten en niet-klanten helpen om financieel weerbaarder te worden en een klimaatneutraal ambitie voor niet alleen de bedrijfsvoering maar vooral voor alle bankinvesteringen. Dat doen ze door klanten te helpen en te verleiden om energie te besparen in hun woning en toe te werken naar een klimaatneutrale balans. Ook streeft SNS Bank naar nut in plaats van rendement; extra rendement wil de bank gelijk weer inzetten ten behoeve van de klant en maatschappij.

Uit de Eerlijke Bankwijzer blijkt dat SNS Bank goed op weg is. Dat is het resultaat van inspanningen die gericht zijn op het verder verduidelijken, uitwerken en uitbouwen van haar Verantwoord Ondernemen beleid die duidelijk maakt in welke sectoren zij niet investeren en welke criteria er worden gehanteerd op onderwerpen als mensenrechten, klimaat, dierenwelzijn en biodiversiteit. De bank zal dit de komende tijd blijven ontwikkelen en verbeteren. Daarbij richten zij zich vooral op de kernactiviteiten van de bank: hypotheek, sparen en betalen voor particulieren. SNS Bank verstrekt momenteel geen nieuwe kredieten aan (klein) zakelijke klanten. Voor beleggingen hanteert SNS Bank momenteel een apart uitgebreid duurzaam investeringsbeleid.”

Het duurzaamheidsbeleid van SNS Bank heet ‘Verantwoord Investeringsbeleid’ en is van toepassing op kredietverlening en de beleggingen voor eigen rekening. De beleggingsfondsen worden beheerd door Actiam, een vermogensbeheerder die tot de verkoop aan Anbang halverwege 2015 nog bij SNS Reaal hoorde. SNS Bank heeft nog geen apart beleid voor de beleggingen en het vermogensbeheer kunnen formuleren en gebruikt het Actiam beleid daarvoor nog steeds. Voor de categorie vermogensbeheer voor derden wordt het beleid van Actiam daarom dit jaar nog gehanteerd in de beoordeling.

SNS Bank past de volgende collectieve beleidsverklaringen toe op het investeringsbeleid:

- Equator Principles;
- IFC Environmental, Health, and Safety Guidelines;
- IFC Performance Standards;
- OECD Guidelines for Multinational Enterprises;
- UN Global Compact; en
- UN Principles for Responsible Investment.

5.6.3 Overzicht beleidsscores

Een meer gedetailleerd overzicht van de scores voor het door SNS Reaal gepubliceerde beleid per thema en sector vindt u in Tabel 24.

Tabel 24 Beleidsscores SNS Bank

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
<i>Thema's</i>			
Arbeidsrechten	SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles	10	SNS Bank voldoet aan de meeste relevante principes. Geen investering in bedrijven die betrokken zijn bij schending van de ILO en OESO Richtlijnen, in ondernemingen die burgerrechten of politieke rechten ondermijnen. Uitgesloten activiteiten gedefinieerd. Bedrijven moeten naleving van arbeidsnormen in het inkoopbeleid opnemen en doorvoeren in hun keten, o door clauses in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Ook moeten ze managementsystemen en procedures over arbeidsrechten opnemen in hun bedrijfsvoering.
Belastingen en corruptie	SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles/SNS Reaal Jaarverslag 2014	7	Bedrijven die betrokken zijn bij schending van de OESO Richtlijnen (m.b.t. corruptie) zijn uitgesloten. SNS Bank stelt dat de bank belastingwetten naar letter en geest volgt maar vraagt geen openheid van bedrijven over verschuldigde belastingen en betalingen aan overheden. Bedrijven moeten beleid over belastingen en corruptie opnemen in hun inkoopbeleid en in clauses in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. SNS Bank rapporteert over belastingbetalingen in de landen waar ze actief is. Het beleid is niet duidelijk over belastingadvies aan bedrijven in belastingenparadijzen.
Dierenwelzijn	SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles/Actiam Position Papers Voting Policy	9	De Five Freedoms voor dieren worden onderschreven. Uitsluiting van dierproeven voor niet-medische doeleinden als cosmetica, fokken van pelsdieren, het gebruik van wilde dieren in bijvoorbeeld circussen, gentechologie voor commerciële doelen en handel in bedreigde diersoorten. Strengere eisen voor gentechologie voor medische doeleinden. Bedrijven moeten h beleid t.a.v. dierenwelzijn opnemen in het inkoopbeleid en in clauses in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Beleid voor dierproeven en veetransport is niet voldoende.
Gezondheid	SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles/Actiam Position Papers Voting Policy	10	Standaarden m.b.t. veiligheid en gezondheid worden benoemd. Dat geldt ook voor richtlijnen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) over reclame voor tabak en babyvoeding. Ook is er beleid over toegang tot medicijnen voor de bevolking in ontwikkelingslanden voor ziektes die te voorkomen en te genezen zijn. Tevens investeringscriteria voor schadelijke en giftige stoffen en chemisch afval op basis van de Verdragen van Montreal, Stockholm, Bazel en Rotterdam, en naleving van REACH vereist. Bedrijven moeten criteria op het gebied van

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Klimaatverandering	Actiam beleggingsbeleid energie en klimaat/ SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles/SNS Reaal Jaarverslag 2014	8	gezondheid en veiligheid in het inkoopbeleid en in clausules in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Bedrijven moeten het voorzorgbeginsel t.a.v. werknemers en omwonenden hanteren. In het kredietbeleid van SNS Bank worden activiteiten op het gebied van olie- en gaswinning en kolenmijnbouw uitgesloten. Ook kolengestookte energiecentrales worden van financiering uitgesloten. Van bedrijven in haar beleggingsfondsen verwacht SNS reductie van (broeikasgas)emissies en een bijdrage aan de omschakeling van fossiele energie naar het gebruik van hernieuwbare energiebronnen. Reductiedoelstellingen. hebben betrekking op de CO ₂ -emissies van de eigen bedrijfsvoering en is onderdeel van het woninghypotheekbeleid.
Mensenrechten	Actiam Position Paper Landgrabbing/SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles	9	SNS Bank investeert niet in bedrijven die actief zijn in landen waar mensenrechten systematisch geschonden worden. Daarbij worden de OESO-richtlijnen aangehouden. Het beleid omvat alle mensenrechten zoals die beschreven worden in de United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights. Instemming van de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers op basis van Free, Prior and Informed Consent (FPIC) is voorwaarde bij landverwerving en werving van natuurlijke grondstoffen. Bedrijven moeten naleving van mensenrechten opnemen in het inkoopbeleid en in clausules in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Er is geen beleid voor activiteiten in nederzettingen in bezette gebieden, bv. de westelijke Jordanoever in Israël.
Natuur	Actiam Position Paper Beleid Grondstoffensector/SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles	10	Duidelijke criteria voor de bescherming van biodiversiteit in ecosystemen. Beleid benoemt criteria voor bescherming van planten- en diersoorten of genetisch materiaal. Bedrijven moeten criteria voor natuurbescherming in het inkoopbeleid opnemen en in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. SNS Bank voldoet aan alle principes.
Sectoren			
Bosbouw	Actiam Position Paper Beleid Grondstoffensector/ Actiam Position Paper Landgrabbing/SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles	8	SNS Bank heeft beleid tegen ontbossing en de illegale kap en verkoop van hout. Het beleid dekt vervuiling door pulp- en papierfabrikanten. Free, Prior and Informed Consent moet altijd worden verkregen bij landverwerving en gebruik van natuurlijke grondstoffen. FSC-certificatie is verplicht voor houthakbedrijven en houtleveranciers. Bedrijven moeten het beleid opnemen in clausules in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Er is geen aandacht voor duurzame toevoer van

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Elektriciteitsproductie	Actiam beleggingsbeleid energie en klimaat/ Actiam Position Paper Landgrabbing/SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles	7	grondstoffen voor pulp- en papierproducenten. Kernenergie, kolencentrales en inefficiënte energiecentrales die op fossiele brandstoffen draaien zijn uitgesloten. De bank heeft beleid op bescherming van kwetsbare natuurgebieden. Instemming op basis van Free, Prior and Informed Consent (FPIC) van de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers is voorwaarde bij landverwerving voor energieproductie. Bedrijven moeten sociale en milieucriteria opnemen in het inkoopbeleid en in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Er zijn geen meetbare doelstellingen voor het verhogen van investeringen in hernieuwbare energie of het verlagen van investeringen in fossiele energie. Er is geen beleid voor dammen en grootschalige waterkrachtcentrales.
Financiële sector	SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles	6	SNS Bank doet alleen zaken met banken die UN Global Compact, OESO Richtlijnen, UNEP FI en PRI onderschrijven en die naar verduurzaming streven. Geen verwachtingen t.a.v. belasting- en duurzaamheidsrapportage.
Maakindustrie	Actiam beleggingsbeleid energie en klimaat/ SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles	7	Het beleid heeft betrekking op het beperken van directe broeikasgasemissies, watergebruik en -vervuiling. Het omgaan met gevaarlijke chemicaliën wordt gereguleerd door het voorzorgsbeginsel. Fundamentele arbeidsrechten moeten worden gerespecteerd. Bedrijven moeten sociale en milieucriteria opnemen in het inkoopbeleid en in clausules in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Er wordt van bedrijven niet verlangd dat ze gebruik maken van keurmerken en certificering, of dat zij de indirecte uitstoot van CO ₂ en andere schadelijke stoffen beperken. Er wordt niet van bedrijven verwacht om een leefbaar loon te betalen aan werknemers.
Mijnbouw	Actiam Position Paper Beleid Grondstoffensector/ Actiam Position Paper Landgrabbing/ SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles	9	SNS Bank verwacht van bedrijven dat zij negatieve effecten op beschermde (natuur)gebieden voorkomen. Bedrijven moeten beleid hebben voor het verminderen en lozen van afval. Een noodplan voor rampen is verplicht. Instemming op basis van Free, Prior and Informed Consent (FPIC) van de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers is voorwaarde bij landverwerving en werving van natuurlijke grondstoffen. Fundamentele arbeidsrechten moeten worden gerespecteerd. Bedrijven dienen transparant te zijn over belastingen en corruptie tegengaan. Er wordt een duurzaamheidsrapportage verlangd en het gebruik van certificering voor sommige

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Olie en gas	Actiam Position Paper Beleid Grondstoffensector/ Actiam Position Paper Landgrabbing/SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles	9	mineralen, bijvoorbeeld diamantalen. Bedrijven moeten sociale en milieucriteria opnemen in het inkoopbeleid en in clausules in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Er is geen beleid voor uraniummijnbouw en conflictmineralen. Ook is er geen beleid met betrekking tot beveiligingsmedewerkers of kleinschalige mijnbouw. SNS Bank verwacht van bedrijven dat zij negatieve effecten op beschermde (natuur)gebieden voorkomen. Bedrijven moeten beleid hebben voor het verminderen en lozen van afval. Een noodplan voor rampen is verplicht. Free, Prior and Informed Consent is niet beperkt tot inheemse volkeren maar geldt voor alle betrokken bij landverwerving en werving van natuurlijke grondstoffen. Belangrijke arbeidsrechten moeten worden gerespecteerd. Bedrijven dienen transparant te zijn over belastingen en verwerpen corruptie. Daarbij dienen bedrijven publiek te rapporteren over duurzaamheid. Bedrijven moeten het beleid opnemen in clausules in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Controversiële manieren van olie- en gaswinning zoals schaliegas, steenkoolgas en teerzandolie zijn uitgesloten van investeringen. Het ontbreekt aan beleid voor het mijden van locaties waar de gevolgen van een ongeluk niet te beheersen zijn. Ook is er geen beleid met betrekking tot beveiligingsmedewerkers.
Visserij	Actiam Position Paper Beleid Grondstoffensector/ SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles	7	Vissers vermijden beschermde gebieden, voorkomen bijvangst, overbevissing en schadelijke vistechnieken. Bedrijven moeten MSC- en ASC-gecertificeerd zijn. Bedrijven moeten het beleid opnemen in clausules in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Daarbij moeten ze ook publiek rapporteren over duurzaamheid. Er is beleid voor handel in bedreigde diersoorten. Er is geen beleid voor garnalenkwekerijen, spookvisserij en het registreren van de vangst.
Voeding	Actiam Position Paper Beleid Grondstoffensector/ Actiam Position Paper Landgrabbing/SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles	8	Bedrijven respecteren fundamentele arbeidsrechten en voorkomen schade aan beschermde (natuur)gebieden. Free, Prior and Informed Consent van alle betrokken landgebruikers is voorwaarde bij landverwerving en werving van natuurlijke grondstoffen. Bedrijven beperken de directe en indirecte uitstoot van schadelijke stoffen (zoals broeikasgassen). Watervervuiling wordt voorkomen en het pesticidegebruik beperkt. Bedrijven moeten het beleid opnemen in clausules in contracten met onderaannemers en toeleveranciers. Daarbij moeten ze ook publiek rapporteren over duurzaamheid. Het gebruik van GMO's wordt gereguleerd, maar

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Wapens	SNS Bank Verantwoord Investeringsbeleid/ Actiam Fundamental Investment Principles	9	niet uitgesloten. Er is aandacht voor dierenwelzijn van boerderijdieren, maar veetransporttijden worden niet beperkt. Geen investering in producenten van controversiële wapens en geen investering in wapenbedrijven die zaken doen met controversiële, corrupte, fragiele of mensenrechten schendende landen. Bedrijven mogen ook geen militaire goederen leveren aan landen die een buitenproportioneel aandeel van het overheidsbudget uitgeven aan defensie. Geen toepassing van 'dual-use' criterium. Het beleid stelt niet hoe er wordt omgegaan met situaties waarin sprake is van mogelijke mensenrechtenschendingen door middel van wapenleveranties.
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Bonussen	SNS Reaal Rapportage Beloningsbeleid	6	De Raad van Bestuur krijgt geen bonus. De variabele beloning is maximaal 20% van het jaarsalaris, behalve voor enkele 'risk takers', voor wie de bonus maximaal 50% van het jaarsalaris is. Het beloningsbeleid omvat een clawback-regeling 50% van de bonus wordt gekoppeld aan niet-financiële criteria, waaronder medewerkerstevredenheid en klanttevredenheid. De bonus wordt echter niet gekoppeld aan het duurzame investeringsbeleid. Het hoogste salaris is meer dan twintig keer hoger dan het laagste salaris.
Transparantie en verantwoording	SNS Reaal Jaarverslag 2014/SNS Bank Jaarverslag 2014/Actiam Fundamental Investment Principles/Actiam Engagement 1506/Actiam Position Papers Voting Policy	6	Duurzaamheidsverslag van SNS Bank volgt de richtlijnen van het GRI sectorsupplement en is extern geverifieerd. De bank publiceert geen namen van bedrijven en overheden waarin belegd wordt. Ook noemt de bank geen namen van partijen waaraan kredieten zijn verstrekt. Er is een weinig gedetailleerd overzicht van de sectoren waar de bank leningen heeft uitstaan, maar geen uitsplitsing van uitstaande kredieten in een kruistabel naar sector en regio. De vermogensbeheerder van SNS Bank publiceert engagementoverzichten en stemverslagen. De klachtenregeling op de website van SNS Bank staat open voor belanghebbenden en maatschappelijke organisaties, maar is niet onafhankelijk.

Legenda:

0 = laagste score (geen beleid)

10 = hoogste score (best mogelijke beleid volgens deze methodologie)

n.a. = niet actief in deze sector en dus geen beleid verwacht

5.7 Triodos Bank

5.7.1 Profiel

Triodos Bank financiert bedrijven, instellingen en projecten met een meerwaarde op sociaal,

ecologisch en cultureel gebied, daartoe in staat gesteld door spaarders en beleggers die kiezen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen en een duurzame samenleving. De drie hoofdonderdelen van de bank zijn: Retail and Business Banking (Nederland, België, Duitsland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk).⁸⁰

Triodos Bank had eind 2014 bij elkaar 1.017 medewerkers en ruim 530.000 klanten in Nederland, België, Groot-Brittannië, Spanje en Duitsland.⁸¹

Eind 2014 bedroeg het balanstotaal van Triodos Bank € 7,2 miljard, waarvan € 6,3 miljard bestond uit door particuliere en zakelijke klanten toevertrouwd geld.⁸² Het balanstotaal van Triodos Bank werd eind 2014 geïnvesteerd in.⁸³

- Leningen aan bedrijven en organisaties: € 3,9 miljard (54,2%);
- Leningen aan banken: € 0,6 miljard (8,4%);
- Leningen aan particuliere klanten: € 0,4 miljard (5,6%);
- Beleggingen in overheidsobligaties: € 1,2 miljard (16,7%);
- Investerings in andere obligaties: € 0,7 miljard (9,8%);
- Geld in kas: € 0,2 miljard (2,8%); en
- Overig: € 0,2 miljard (2,5%).

Naast het geld op de eigen bankbalans, beheerde Triodos Investment Management eind 2014 vermogens voor klanten, in de vorm van beleggingsfondsen en private banking mandaten, met een omvang van € 3,5 miljard.⁸⁴

De Eerlijke Bankwijzer verwacht dat het beleid van Triodos Bank geldt voor de volgende investeringscategorieën:

- bedrijfsfinanciering;
- projectfinanciering;
- investeringen voor eigen rekening; en
- vermogensbeheer voor derden.

Vanaf de volgende beleidsupdate in 2016 zal de Eerlijke Bankwijzer de reikwijdte van het beleid mee nemen in de beleidsbeoordeling (zie paragraaf 1.4.2).

5.7.2 Overzicht duurzaamheidsbeleid

Triodos Bank omschrijft haar eigen duurzaamheidsbeleid als volgt:⁸⁵

“Triodos Bank is een van de duurzaamste banken ter wereld. Onze missie is om uw geld te laten werken aan positieve maatschappelijke, ecologische en culturele veranderingen. Onze doelen:

- Bijdragen aan een samenleving waarin levenskwaliteit wordt bevorderd en menselijke waardigheid centraal staat
- Het voor mensen, bedrijven en organisaties mogelijk maken hun geld te gebruiken op een manier die mens en milieu ten goede komt en duurzame ontwikkeling bevordert;
- Onze klanten voorzien van vernieuwende financiële producten en een uitstekende klantenservice”

Triodos Bank financiert alleen bedrijven in de door haar gekozen sectoren zoals biologische landbouw en duurzame energie. In verschillende themadocumenten geeft Triodos Bank haar positie aan en presenteert het de activiteiten waar het graag in wil investeren. Daarnaast geeft Triodos Bank in het beleidsstuk 'Minimum Standards and Exclusions' aan wat de minimeisen zijn waaraan investeringen moeten voldoen en op basis waarvan bedrijven kunnen worden uitgesloten. Alle genoemde documenten zijn van toepassing op alle investeringscategorieën.

Triodos Bank past de volgende collectieve beleidsverklaringen toe op het investeringsbeleid:

- Equator Principles;
- IFC Environmental, Health, and Safety Guidelines;
- IFC Performance Standards;
- OECD Guidelines for Multinational Enterprises;
- UN Global Compact; en
- UN Principles for Responsible Investment.

5.7.3 Overzicht beleidsscores

Een meer gedetailleerd overzicht van de scores voor het door Triodos Bank gepubliceerde beleid per thema en sector vindt u in Tabel 25.

Tabel 25 Beleidsscores Triodos Bank

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
<i>Thema's</i>			
Arbeidsrechten	Minimum Standards and Exclusions /Triodos IM newsletter Basic Labour Rights/Triodos IM newsletter Standards and dilemmas	10	Alle fundamentele arbeidsrechten worden genoemd in het beleid. Verder is er beleid voor het betalen van een leefbaar loon, maximale werktijden, gezonde en veilige arbeidsomstandigheden en het verzekeren van gelijke behandeling en werkomstandigheden van migranten. Ook dienen bedrijven te beschikken over een managementsysteem ter controle op naleving van arbeidsrechten en arbeidsnormen, inclusief klachtenprocedures voor werknemers. Arbeidsnormen dienen te worden opgenomen in het inkoopbeleid en in contracten met onderaannemers en toeleveranciers.
Belastingen en corruptie	Minimum Standards and Exclusions/Triodos Bank Position on Tax/Triodos Bank AR14/Triodos Business Principles/Triodos IM newsletter Taxation/Triodos IM Voting Guidelines/ /Engagement Report 2014	8	Triodos Bank rapporteert over belastingbetalingen aan overheden, geeft geen adviezen aan klanten met het doel om belastingvoordeel te behalen en wijst corruptiepraktijken af. Dit verwacht Triodos Bank ook van de bedrijven waarin ze investeert. Bedrijven dienen ook te rapporteren over hun lobbypraktijken ten aanzien van belastingwetgeving. Er is geen beleid over ketenverantwoordelijkheid op het gebied van belastingen en corruptie bij bedrijven waarin Triodos Bank investeert.
Dierenwelzijn	Minimum Standards and Exclusions/ Triodos IM Newsletter Animal Welfare in Factory Farming	9	Triodos Bank onderschrijft de Five Freedoms of Animals. Er is ook beleid over het gebruik van proefdieren. Zeer beperkende huisvesting voor dieren is niet acceptabel. Dit geldt ook voor genetische modificatie van dieren en bontproductie. Boeren die omschakelen naar duurzame veehouderij worden ondersteund. Triodos Bank investeert niet in entertainment-activiteiten waar wilde dieren bij betrokken zijn, vereist het gebruik van certificatieschema's voor viskwekerijen en beperking van de maximale duur van veetransport tot 8 uur. Van bedrijven wordt verwacht dat ze dierenwelzijn opnemen in hun inkoopbeleid maar dit hoeft niet als contractuele verplichting te worden vastgelegd.
Gezondheid	Minimum Standards and Exclusions	9	Triodos Bank heeft beleid over de gezondheid van personeel en andere betrokkenen, het verbeteren van de gezondheid en veiligheid van werknemers en de productie en het gebruik van gevaarlijke of giftige stoffen. Triodos heeft geen publiek beleid ten aanzien van gebruik van de beste technologieën als het gaat om het reduceren van gevaarlijke stoffen.
Klimaatverandering	Minimum Standards and Exclusions/ Theme document Energy &	8	Triodos Bank heeft beleid voor het reduceren van de uitstoot van broeikasgassen en verwacht ook dat bedrijven hun directe en indirecte uitstoot van broeikasgassen publiceren en verminderen. Er

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Mensenrechten	Climate/Triodos Bank AR14/Engagement Report 2014/Triodos IM newsletters Triodos Bank website Energy & Climate/Triodos IM Voting Guidelines	8	moet een omslag komen naar een <i>low-carbon economy</i> en daarvoor moeten bedrijven omschakelen van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energiebronnen. Triodos Bank sluit investeringen in olie- en gaswinning en steenkolen uit. Bedrijven dienen zich te onthouden van lobbypraktijken die tot doel hebben om klimaatbeleid te ondermijnen. Verder wordt van ze verwacht criteria t.a.v. klimaatverandering op te nemen in hun inkoopbeleid. Er is ook beleid voor lobbypraktijken en ketenverantwoordelijkheid. Triodos heeft geen publiek beleid dat van bedrijven verlangt om criteria voor toeleveranciers t.a.v. klimaatverandering in contracten op te nemen.
	Minimum Standards and Exclusions/ Triodos Business Principles/Triodos IM newsletters		Triodos Bank heeft uitgebreid beleid dat stoelt op de VN mensenrechtenverklaringen en de OECD Guidelines for Multinational Enterprises. Bij landverwerving voor bijvoorbeeld landbouw is er beleid t.a.v. vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de inheemse en lokale bevolking. Er is wel speciale aandacht voor de rechten van vrouwen maar niet voor de rechten van kinderen. Er is beleid voor de ketenverantwoordelijkheid. Bedrijven dienen mensenrechtenstandaarden op te nemen in hun inkoopbeleid. Triodos heeft geen publiek beleid dat van bedrijven verlangt om criteria voor toeleveranciers t.a.v. mensenrechten in contracten op te nemen.
Natuur	Minimum Standards and Exclusions	9	De IFC Performance Standards worden toegepast waardoor het beleid bescherming eist van ecosystemen en beschermde gebieden. Handel in bedreigde planten- en diersoorten is onacceptabel. Triodos Bank sluit investeringen in de productie van GMO's uit. Daarnaast wordt er verwacht van bedrijven dat ze een duurzaamheidsrapportage publiceren. Criteria over natuur moeten worden opgenomen in het inkoopbeleid maar Triodos vereist van bedrijven geen contractuele verplichting voor toeleveranciers.

Sectoren

Bosbouw	Minimum Standards and Exclusions /Triodos IM newsletter Landgrabbing	7	Triodos Bank heeft beleid om High Conservation Value (HCV) gebieden te beschermen. Triodos Bank heeft beleid dat bomen niet illegaal gekapt mogen worden. Bedrijven moeten FSC of PEFC certificering halen om voor financiering in aanmerking te komen. Voor bosbouw in ontwikkelingslanden biedt PEFC echter onvoldoende waarborgen. Bij landverwerving voor bosbouw en houtkap is er beleid t.a.v. vrijwillige, voorafgaande en geïnformeerde instemming (FPIC) van de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers. Houthandelaren en de houtverwerkende industrie dienen gecertificeerd te zijn volgens de FSC Chain of Custody criteria. Pulp-en papierfabrieken dienen gebruik te maken
---------	--	---	--

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Elektriciteitsproductie	Minimum Standards and Exclusions /Triodos IM newsletters/Theme document Energy & Climate	9	van hoogwaardige technologie om het gebruik van chemicaliën en vervuiling van lucht, bodem en water tot een minimum te beperken. Bedrijven dienen hun <i>forest footprint</i> te rapporteren aan het <i>Forest Disclosure Project</i> en een duurzaamheidsrapport te publiceren. Duurzaamheidscriteria moeten worden opgenomen in het inkoopbeleid maar er is geen contractuele verplichting voor toeleveranciers. Triodos Bank stelt meetbare doelen wat betreft haar investeringen in de hernieuwbare energiesector. De bank sluit investeringen in stroomopwekking met fossiele brandstoffen, kernenergie en grootschalige waterkrachtcentrales uit. Energiebedrijven dienen een negatieve impact op beschermde natuurgebieden te voorkomen. Bij landverwerving voor energiebedrijven wordt er instemming op basis van Free, Prior and Informed Consent (FPIC) verwacht voor de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers. Triodos Bank verwacht dat bedrijven een duurzaamheidsrapport publiceren. Ook is er aandacht voor ketenverantwoordelijkheid, maar er wordt niet vereist dat bedrijven duurzaamheidscriteria opnemen in hun contracten met onderaannemers en leveranciers.
Financiële sector	Minimum Standards and Exclusions/Triodos Bank Position on Financial Institutions	5	Triodos Bank heeft beleid voor de financiële sector gespecificeerd wat betreft het publiceren van belastingbetalingen aan overheden, het uitsluiten van belastingontduiking, risicovolle handel en investeringen. Daarnaast moet er investeringsbeleid zijn over gevoelige industrieën die gebaseerd is op internationale conventies. Andere internationale standaarden en principes zoals de UN Global Compact, de Equator Principles en standaarden om witwaspraktijken en de financiering van criminele en terroristische activiteiten tegen te gaan (FATF aanbevelingen en de Wolfsberg Principles) zijn echter niet in publiek beleid vastgelegd.
Maakindustrie	Minimum Standards and Exclusions	8	Triodos Bank verwacht van bedrijven dat zij de uitstoot van broeikasgassen en het gebruik van schadelijke chemische stoffen verminderen en. watergebruik en watervervuiling beperken. Bedrijven dienen ook internationale arbeidsnormen te onderschrijven, zorg te dragen voor gezonde en veilige werkomstandigheden en een leefbaar loon te garanderen. Verder is toepassing van een sociaal en milieumanagementsysteem vereist. Ook wordt er verwacht van bedrijven dat ze sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid integreren Gecertificeerde sectorstandaarden op het gebied van arbeidsrechten en milieu zijn niet vereist, ook niet in risicosectoren als de elektronica- en kledingsector. Triodos Bank heeft ook beleid over watergebruik. Ook wordt er verwacht van bedrijven dat ze een duurzaamheidsverslag

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Mijnbouw	Minimum Standards and Exclusions /Triodos IM newsletters	8	publiceren. Triodos is niet actief in de mijnbouw voor kredietverlening. Voor beleggingen wordt deze sector niet geheel uitgesloten. Bedrijven voorkomen negatieve effecten op beschermde (natuur)gebieden. Bedrijven hebben beleid voor het verminderen en lozen van afval. Een noodplan voor rampen is verplicht. Bedrijven dienen conflicten over landrechten te voorkomen en voor de winning van natuurlijke grondstoffen is voorafgaande instemming, Free, Prior and Informed Consent (FPIC) van de inheemse bevolking en andere betrokken landgebruikers vereist. Ook dienen zij fundamentele arbeidsrechten te respecteren. Bedrijven dienen transparant te zijn over belastingen en verwerpen corruptie. Winning en handel in conflictmineralen is niet acceptabel. Onconventionele mijnbouw en steenkoolwinning worden uitgesloten van investering. Bedrijven dienen een duurzaamheidsverslag te publiceren maar toepassing van de GRI-richtlijnen voor de mijnbouwsector is niet verplicht. Er is beperkt ketenbeleid. Er is geen beleid over het herstellen van ecosystemen na het sluiten van mijnen, kleinschalige mijnbouw, de soevereiniteit van landen over hun grondstoffen. Ook is er geen beleid met betrekking tot beveiligingsmedewerkers.
Olie en gas	Minimum Standards and Exclusions	n.a.	Triodos Bank wil op geen enkele wijze investeren in deze sector.
Visserij	Minimum Standards and Exclusions	8	De bank investeert alleen in bedrijven die voldoen aan de criteria van de Marine Stewardship Council en de ASC. Er is geen beleid om misbruik van 'flags of convenience' tegen te gaan, waardoor illegaal, ongereguleerd en ongerapporteerde visserij mogelijk is. Er is wel beleid over het minimaliseren van bijvangst en spookvisserij. Er worden ook eisen gesteld t.a.v. duurzaamheidsrapportage. Verder wordt er verwacht van bedrijven dat zij sociale, economische en milieucriteria in hun inkoopbeleid en bedrijfsvoering integreren maar Triodos Bank stelt niet als vereiste dat deze criteria onderdeel zijn van de contractuele verplichtingen van toeleveranciers.
Voeding	Minimum Standards and Exclusions /Triodos IM newsletters/Theme document Food & Agriculture	9	Triodos Bank heeft beleid over arbeidsrechten, landrechten, beschermde gebieden, het reduceren van broeikasgassen, het gebruik van pesticiden en water. Daarnaast is er beleid over het recht tot voedsel, de 'Five Freedoms of Animals' en over gentechnologie. Er is ook beleid over transport en huisvesting van dieren. Van bedrijven wordt verwacht dat ze een duurzaamheidsrapportage publiceren. Ook moeten bedrijven sociale, economische en milieucriteria integreren in hun inkoopbeleid, hoewel dit niet hoeft te worden opgenomen in contracten.

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Wapens	Minimum Standards and Exclusions	9	Triodos Bank sluit investeringen in alle wapenproductie en -handel uit. Er is echter geen duidelijk beleid geformuleerd over 'dual use' technologieën.
<i>Bedrijfsvoering</i>			
Bonussen	Remuneration policy/Triodos Bank AR14	10	De directie krijgt geen bonus. Medewerkers kunnen in uitzonderlijke gevallen een gratificatie achteraf krijgen van maximaal één maandsalaris (8%).
Transparantie en verantwoording	Minimum Standards and Exclusions /Triodos Bank AR14 Verifiers declaration/Triodos Bank AR14/ Triodos IM website/Triodos Bank website/ Triodos IM Proxy voting 2014	9	Triodos Bank omschrijft haar sociale en milieu risicomanagementsysteem en dit wordt extern geverifieerd. De bank publiceert de namen van overheden en bedrijven waarin wordt geïnvesteerd. Er worden details bekend gemaakt over de investeringen. De bank publiceert de namen van bedrijven waarmee het in dialoog is over sociale en milieuonderwerpen. Ook de stemverslagen staan online. Het duurzaamheidsverslag volgt de GRI richtlijnen en dit wordt extern gecontroleerd. Er is een klachtenmechanisme voor klanten en andere belanghebbenden. Triodos Bank rapporteert onvoldoende over de consultatie met maatschappelijke organisaties en andere stakeholders.

Legenda:

0 = laagste score (geen beleid)

10 = hoogste score (best mogelijke beleid volgens deze methodologie)

n.a. = niet actief in deze sector en dus geen beleid verwacht

5.8 Van Lanschot

5.8.1 Profiel

Van Lanschot is de oudste onafhankelijke bank van Nederland (met een geschiedenis die teruggaat tot 1737. Van Lanschot heeft drie hoofdactiviteiten: Private Banking, Asset Management en Merchant Banking.⁸⁶

Eind 2014 had Van Lanschot 1.712 medewerkers in dienst. De bank heeft 36 kantoren gevestigd in Nederland en in België en heeft vestigingen in Zwitserland en de Verenigde Staten.⁸⁷

Het balanstotaal van Van Lanschot bedroeg eind 2014 € 17,3 miljard. Hiervan bestond € 10,5 miljard uit door particuliere en zakelijke klanten toevertrouwd geld.⁸⁸ Het balanstotaal werd geïnvesteerd in.⁸⁹

- Leningen aan andere banken: € 0,4 miljard (2,4%);
- Hypotheek- en andere leningen aan particulieren: € 7,5 miljard (43,4%);
- Leningen aan bedrijven: € 3,7 miljard (21,4%);
- Beleggingen in aandelen, obligaties en derivaten: € 4,1 miljard (23,7%);
- Geld in kas: € 1,2 miljard (7,0%); en
- Overig: € 0,4 miljard (2,1%).

De dochteronderneming van Van Lanschot, Kempen & Co, biedt vermogensbeheer en zakelijke bancaire diensten aan. Naast het geld op de eigen bankbalans, beheerde Van Lanschot eind 2014 een totaal vermogen van € 46,9 miljard voor klanten. Daarvan werd € 35,7 miljard discretionair beheerd.⁹⁰

De Eerlijke Bankwijzer verwacht dat het beleid van Van Lanschot geldt voor de volgende investeringscategorieën:

- bedrijfsfinanciering;
- investeringen voor eigen rekening; en
- vermogensbeheer voor derden.

Vanaf de volgende beleidsupdate in 2016 zal de Eerlijke Bankwijzer de reikwijdte van het beleid mee nemen in de beleidsbeoordeling (zie paragraaf 1.4.2).

5.8.2 Overzicht duurzaamheidsbeleid

De bank omschrijft haar eigen duurzaamheidsbeleid als volgt:⁹¹

“De kernwaarden van Van Lanschot zijn als volgt uitgewerkt voor het verantwoord ondernemen beleid:

Betrokken

Van Lanschot is betrokken bij al haar stakeholders, dat wil zeggen haar klanten, aandeelhouders, medewerkers, overheden/toezichthouders, maatschappelijke organisaties en concurrenten. Deze betrokkenheid tonen wij door structureel in gesprek te zijn met al deze partijen en zorgvuldig kennis te nemen van hun afzonderlijke standpunten (stakeholderdialogoog).

Deskundig

Van Lanschot is goed ingevoerd in de wereld van haar stakeholders, ook voor wat betreft de verantwoordondernementsthema's. Waar nodig worden onze medewerkers opgeleid om de aansluiting bij onze belanghebbenden te behouden (of te verkrijgen).

Onafhankelijk

In het verantwoordondernemendebat neemt Van Lanschot een eigen en onafhankelijke positie in, die mede is gebaseerd op de contacten met haar belanghebbenden. Hoewel wij trachten de belangen van al onze stakeholders tegelijkertijd te dienen, zal dat in de praktijk niet altijd mogelijk zijn. In het kader van het kredietbeleid kan dit bijvoorbeeld betekenen dat een bepaald krediet niet zal worden verstrekt of dat een krediet juist wel is verstrekt maar dat dat tot enig maatschappelijk ongenoegen leidt.

Gedreven

De kernwaarde 'gedreven' betekent dat Van Lanschot verantwoord ondernemen hoog in het vaandel heeft en er proactief mee omgaat. Dit betekent dat wij enkel en alleen integer willen bankieren, met respect voor de wereld waarin wij opereren met oog voor volgende generaties.”

Van Lanschot heeft voor de bancaire kernactiviteiten kredietverlening en beleggingen voor eigen rekening het document ‘Details van het verantwoord kredietbeleid’ geschreven. In aanvulling daarop zijn er richtlijnen geformuleerd voor de financiële sector in het ‘Verantwoord ondernemen-beleid voor financiële instellingen’. De investeringscategorie projectfinanciering is niet relevant voor Van Lanschot.

Vermogensbeheerder en dochteronderneming Kempen & Co licht het verantwoorde beleggingsbeleid toe op haar site en heeft een lijst met standaarden gepubliceerd waarop bedrijven worden gescreend. Deze 'Convention Library' is van toepassing op de beleggingen voor derden door Kempen & Co en op de beleggingen voor eigen rekening van Van Lanschot.

Van Lanschot past de volgende collectieve beleidsverklaringen toe op het investeringsbeleid:

- Equator Principles;
- IFC Environmental, Health, and Safety Guidelines;
- IFC Performance Standards;
- OECD Guidelines for Multinational Enterprises;
- UN Global Compact; en
- UN Principles for Responsible Investment.

5.8.3 Overzicht beleidsscores

Een meer gedetailleerd overzicht van de scores voor het door Van Lanschot gepubliceerde beleid per thema en sector vindt u in Tabel 26.

Tabel 26 Beleidsscores Van Lanschot

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
<i>Thema's</i>			
Arbeidsrechten	Details van het verantwoord kredietbeleid/Kempen & Co Convention Library	9	Uitgesloten activiteiten en praktijken zijn duidelijk gedefinieerd en toetsing van het personeelsbeleid aan alle vier fundamentele ILO principes is vereist. Genoemde richtlijnen bevatten niet alleen bepalingen ten aanzien van bijvoorbeeld werktijden, beloning, migranten, kinderarbeid, en discriminatie, maar stellen ook concrete eisen aan de gezondheid en veiligheid op het werk (gevaarlijke/chemische stoffen, afval, preventietrainingen, enz.). Ook naar de keten wordt gekeken, maar verwachtingen t.a.v. clausules in contracten van toeleveranciers ontbreken.
Belastingen en corruptie	Van Lanschot Annual Report 2014/Beleid Fiscaal Onoorbaar Gedrag – samenvatting/ Summary of Policy on Fiscally Indismissible Behaviour/Details van het verantwoord kredietbeleid/ Kempen & Co Convention Library	8	Medewerkers mogen geen fiscale adviezen verstrekken met als doel om belastingen te ontwijken. Van Lanschot heeft ook zelf geen dochterondernemingen in belastingparadijzen. Het anti-corruptiebeleid betreft zowel de eigen bedrijfsvoering als bedrijven waarin Van Lanschot investeert. In haar kredietverlening verwacht de bank van bedrijven actief in risicosectoren zoals mijnbouw en de olie- en gassector dat zij criteria met betrekking tot belastingen en corruptie opnemen in hun inkoopbeleid. Transparantie eisen over de eigendomsstructuur van een onderneming, om witwaspraktijken tegen te gaan, ontbreekt nog.
Dierenwelzijn	Details van het verantwoord kredietbeleid/ Kempen & Co Convention Library	4	Bedrijven die gebruik maken van dierproeven voor cosmetica worden uitgesloten van financiering. Van overige bedrijven die van dierproeven gebruik maken verwacht Van Lanschot toepassing van de drie V's, te weten Vervanging (zoeken naar alternatieven voor dierproeven, bijvoorbeeld computermodellen), Vermindering (afbouw van het aantal proeven en het aantal gebruikte dieren) en Verfijning (verbetering van de gebruikte methodes). De Five Freedoms voor dieren zijn in het beleid opgenomen. Beleid over beperkte huisvestingsmethoden, maar ontoereikend beleid om omschakeling naar diervriendelijke productie te stimuleren. Aan de veehouderijsector worden geen certificeringseisen gesteld. Het beleid over veetransport is ontoereikend. Geen adequaat beleid t.a.v. genetische modificatie van dieren en het produceren

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Gezondheid	Details van het verantwoord kredietbeleid/ Kempen & Co Convention Library/ Beleid Fiscaal Onoorbaar Gedrag – samenvatting	9	van daarvan afgeleide producten. Ook beleid t.a.v. het gebruik van wilde dieren voor entertainment of educatie ontbreekt. Er is ook geen ketenbeleid. Verwijzingen naar gezondheid en veiligheid op het werk, net als naar de verdragen van Montreal, Stockholm, Bazel en Rotterdam. Ook wordt er van farmaceuten verwacht dat zij de toegang tot medicijnen in ontwikkelingslanden bevorderen. Er is beleid over naleving van WHO-codes voor tabak en babyvoeding en het beperken van het chemicaliën die door de wetenschap als schadelijk worden beschouwd. Er is geen beleid voor ketenverantwoordelijkheid.
Klimaatverandering	CO ₂ doelen, maatregelen, resultaten/ Details van het verantwoord kredietbeleid	3	Van Lanschot heeft doelstellingen voor reductie van de CO ₂ uitstoot van haar eigen bedrijfsvoering maar niet voor door de bank gefinancierde emissies. Wel verwacht de bank van de bedrijven waarin ze investeert dat ze energie besparen, hun directe en indirecte broeikasemissies verminderen en daarover rapporteren. De bank heeft geen heldere strategie om door haar investeringsbeleid een bijdrage te leveren aan de omschakeling naar een economie gebaseerd op hernieuwbare energiebronnen. Er is geen beleid t.a.v. onconventionele olie- en gaswinning zoals teerzandolie en schaliegas en zeer vervuilende fossiele brandstoffen. Ook is er geen beleid op het gebied van CO ₂ compensatie
Mensenrechten	Details van het verantwoord kredietbeleid/Kempen website Asset Management/ Kempen & Co Convention Library	8	Van Lanschot verwacht van bedrijven dat ze de VN-richtlijnen over <i>business and human rights</i> (UNGPs) respecteren. Deze richtlijnen omvatten het integreren van mensenrechten in het due diligence proces en genoegdoening voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen door toedoen van het bedrijf. Bij landverwerving is instemming (FPIC) voor inheemse volkeren vereist, niet voor alle betrokken landgebruikers. Het mensenrechtenbeleid heeft speciale aandacht voor de rechten van vrouwen en kinderen. Bedrijven dienen mensenrechtencriteria te integreren in hun inkoopbeleid. Van Lanschot vereist niet dat worden vastgelegd in contractuele verplichtingen van toeleveranciers.
Natuur	Kempen & Co Convention Library/Details van het verantwoord kredietbeleid/MSCI Global Socially Responsible Indices	9	Van Lanschot verwacht van bedrijven dat hun bedrijfsactiviteiten geen negatief effect hebben op beschermde (natuur)gebieden zoals genoemd in vier belangrijke internationale overeenkomsten. Ook moeten bedrijven voldoen aan CITES-eisen m.b.t.

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
			bedreigde planten- en diersoorten. Bedrijven moeten een biodiversiteit impact assessment doen. Bedrijven actief in de productie en handel in GMOs worden door Van Lanschot niet uitgesloten. Wel dienen zij de bijkomende risico's te beheersen volgens geldende internationale richtlijnen. Beperkt ketenbeleid.

Sectoren

Bosbouw	Details van het verantwoord kredietbeleid/ Kempen website Asset Management	4	De bank onderschrijft internationale normen t.a.v. beschermde bosgebieden maar heeft geen sectorspecifiek beleid t.a.v. illegale houtkap of het gebruik van certificeringssystemen voor duurzaam bosbeheer, de houthandel en de houtverwerkende industrie. Voor deze sector beperkt de beoordeling zich tot het algemene beleid van de bank op het gebied van mensenrechten, natuur en duurzaamheidsrapportage.
Elektriciteitsproductie	Details van het verantwoord kredietbeleid/ Kempen website Asset Management	3	Van Lanschot heeft geen sectorspecifiek beleid t.a.v. de energiesector. Voor deze sector beperkt de beoordeling zich tot het algemene beleid van de bank op het gebied van mensenrechten, natuur en duurzaamheidsrapportage.
Financiële sector	Verantwoord ondernemen-beleid voor financiële instellingen.	8	Financiële instellingen moeten minstens 4 relevante conventies onderschrijven en beleid hebben voor gevoelige thema's en sectoren. Beleid ontbreekt t.a.v. verwachtingen over (belasting)betalingen aan regeringen, risicovolle handels- en beleggingsactiviteiten (handel in opties, futures en andere derivaten), Green Bonds Principles en is er een beperkt ketenbeleid en beperkte rapportage volgens GRI G4 richtlijnen.
Maakindustrie	Details van het verantwoord kredietbeleid/Kempen & Co Convention Library/MSCI ESG Monitor	9	Bedrijven waarin Van Lanschot investeert dienen arbeidsrechten te respecteren. Werknemers hebben recht op een leefbaar loon. Ook wordt van bedrijven verwacht dat ze een Milieu en Sociaal Risicomanagement Systeem invoeren en gebruik maken van gecertificeerde sector- en productstandaarden. Bedrijven dienen beleid te hebben t.a.v. de reductie van de uitstoot van broeikasgassen en schadelijke stoffen. Watergebruik dient te worden beperkt en waterverontreiniging voorkomen. Beperkt ketenbeleid en beperkte eisen m.b.t. rapportage volgens GRI G4 richtlijnen.
Mijnbouw	Details van het verantwoord kredietbeleid/Kempen & Co Convention Library/ Kempen	5	Van Lanschot verwacht van bedrijven dat hun bedrijfsactiviteiten geen negatief effect hebben op beschermde (natuur)gebieden

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Olie en gas	website Asset Management/KMConvention Library		zoals genoemd in vier belangrijke internationale overeenkomsten. Bedrijven in de sector dienen beleid te hebben voor het verminderen en lozen van afval. Een noodplan voor rampen is verplicht. De bank stelt geen verplichting tot volledig herstel van ecosystemen na sluiting van de mijn. Bij landverwerving is instemming (FPIC) van de inheemse bevolking vereist. Dit geldt niet voor alle betrokken landgebruikers. Bedrijven dienen transparant te zijn over omzet en winst en belastingbetalingen per land. Beleid t.a.v. controversiële praktijken zoals de winning van kolen en uraniummijnbouw ontbreekt, evenals beleid t.a.v. de productie en handel in conflictmineralen. Bedrijven dienen een duurzaamheidsverslag te publiceren. Toepassing van GRI-richtlijnen voor de mijnbouwsector is niet verplicht.
	Details van het verantwoord kredietbeleid/Kempen & Co Convention Library/ Kempen website Asset Management/KMConvention Library	6	Van Lanschot verwacht van bedrijven dat hun bedrijfsactiviteiten geen negatief effect hebben op beschermde (natuur)gebieden. Bedrijven in de sector dienen beleid te hebben voor het verminderen en lozen van afval. Een noodplan voor rampen is verplicht. De bank legt bedrijven niet op dat zij locaties mijden waar de gevolgen van een ongeluk voor de omgeving onbeheersbaar zijn. Van Lanschot sluit onconventionele olie- en gaswinning zoals schaliegas, teerzandolie of boringen in Noordpoolgebied niet uit. Bedrijven dienen zich te houden aan internationale arbeidsnormen en de veiligheid van hun werknemers te waarborgen. Er zijn compensatieregelingen voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen door toedoen van het bedrijf. Bij landverwerving is instemming (FPIC) van de inheemse bevolking vereist, niet van alle betrokken landgebruikers. Er is een beperkt ketenbeleid. De eisen voor duurzaamheidsrapportage zijn beperkt.
Visserij	Details van het verantwoord kredietbeleid	3	Bedrijven dienen zich te houden aan de CITES normen t.a.v. beschermde diersoorten. Ook wordt verwacht dat ze de FAO gedragscode voor verantwoorde visserij toepassen zoals het mijden van schadelijke vistechnieken. Beleid ontbreekt t.a.v. overbevissing, het voorkomen van 'spookvissen' (vissen die in netten verstrikt raken die niet meer worden gebruikt) en toepassing van certificeringssystemen als MSC en ASC.
Voeding	Details van het verantwoord kredietbeleid/Kempen & Co	8	Van Lanschot onderkent het recht op voldoende en gezonde voeding,

Onderwerp	Beleidsstukken	Beleid	Toelichting
Wapens	Convention Library/Kempen website Asset Management/KMC Convention Library/MSCI Global Socially Responsible Indices		onderschrijft de <i>Five Freedoms</i> van dieren en verwacht van bedrijven in de sector dat zij arbeidsrechten respecteren. Bedrijven dienen conflicten over landrechten te voorkomen. Bij landverwerving is instemming (FPIC) van de inheemse bevolking vereist; dit geldt niet voor alle lokale bevolkingsgroepen. Productie en handel in GMOs wordt door Van Lanschot niet uitgesloten. Wel dienen bedrijven de bijkomende risico's te beheersen volgens geldende internationale richtlijnen. Ook wordt beleid verwacht om de directe en indirecte uitstoot van broeikasgassen en andere schadelijke stoffen te beperken.
	Details van het verantwoord kredietbeleid/Kempen & Co Convention Library/Kempen & Co website Wapenbeleid	9	Van Lanschot verstrekt geen kredieten aan organisaties en individuen die betrokken zijn bij het ontwikkelen, produceren, testen, opslaan en/of onderhouden van controversiële wapens en munitie. Van Lanschot beschouwt persoonsgerichte landmijnen, clusterbommen, nucleaire, biologische en chemische wapens als controversiële wapens. Uitsluitingslijst van landen is gebaseerd op Europese sanctielijst en sluit alle relevante risico-regimes uit. Het 'dual-use' technologie criterium wordt niet juist toegepast.
Bedrijfsvoering			
Bonussen	2014 Remuneration Report/PILLAR III disclosure on remuneration in 2014/	8	Bonussen voor de Raad van bestuur zijn afgeschaft. Het bonusbeleid voor senior management en 'risk-takers' is onduidelijk. Het hoogste salaris is meer dan twintig keer hoger dan het laagste salaris.
Transparantie en verantwoording	Van Lanschot Maatschappelijk Jaarverslag 2014/Kempen & CO RI Report 2014/Ethibel certificaat	8	De bank publiceert een duurzaamheidsverslag in overeenstemming met GRI-richtlijnen(niveau B). Het MVO-Kredietbeleid is gepubliceerd op de website. De bank geeft een overzicht van investeringen naar sector en regio, zo ook een volledig overzicht van bedrijven en overheden waarin zij investeert. De bank biedt een overzicht van bedrijven met welke een engagementtraject wordt gevoerd over sociale en milieuonderwerpen. Ook stemverslagen zijn openbaar. Van Lanschot heeft geen intern klachtenmechanisme voor individuen en maatschappelijke organisaties die geen klant zijn bij de bank.

Legenda:

0 = laagste score (geen beleid)

10 = hoogste score (best mogelijke beleid volgens deze methodologie)

n.a. = niet actief in deze sector en dus geen beleid verwacht

5.9 Overzicht resultaten

Tabel 27 geeft een overzicht van de scores toegekend aan de tien geselecteerde bankgroepen.

Tabel 27 Overzicht van de scores van de tien bankgroepen

Onderwerp	ABN Amro	Aegon *	ASN Bank	Delta Lloyd *	ING	NIBC	Rabobank	SNS Bank	Triodos Bank	Van Lanschot
<i>Thema's</i>										
Arbeidsrechten	9		10		9	9	9	10	10	9
Belastingen en corruptie	6		9		5	5	5	7	8	8
Dierenwelzijn	1		9		2	6	4	9	9	4
Gezondheid	6		9		7	9	6	10	9	9
Klimaatverandering	3		9		3	4	5	8	8	3
Mensenrechten	8		9		8	8	8	9	8	8
Natuur	7		10		9	8	7	10	9	9
<i>Sector thema's</i>										
Bosbouw	5		7		6	5	6	8	7	4
Financiële sector	2		9		3	7	3	6	5	8
Maakindustrie	8		9		7	9	6	7	8	9
Mijnbouw	6		9		6	5	6	9	8	5
Olie en gas	8		n.a.		7	8	7	9	n.a.	6
Visserij	5		9		3	6	7	7	8	3
Voeding	7		9		7	7	7	8	9	8
Wapens	9		10		4	9	8	9	9	9
Elektriciteitsopwekking	5		10		4	5	5	7	9	3
<i>Operationele thema's</i>										
Bonussen	4		10		4	3	4	6	10	8
Transparantie en verantwoording	5		9		4	6	6	6	9	8

Legenda:

0 = laagste score (geen beleid)

10 = hoogste score (best mogelijke beleid volgens deze methodologie)

n.a. = niet actief in deze sector en dus geen beleid verwacht

* = scores van Aegon en Delta Lloyd worden toegevoegd na publicatie beleidsupdate Eerlijke Verzekeringswijzer in november 2015

Bijlage 1 Bronverwijzingen

- 1 The World Bank (2011), *World Development Report 2012: Gender Equality and Development*, Verenigde Staten, Washington D. C: The World Bank.
- 2 Eurodad (2014), *Going Offshore. How development finance institutions support companies using the world's most secretive financial centres*, België, Brussels: Eurodad. Online: <http://www.eurodad.org/files/pdf/548060e6e58cd.pdf>;
UNCTAD (2015), *FDI, Tax and Development. The fiscal role of multinational enterprises: towards guidelines for Coherent International Tax and Investment Policies*, UNCTAD Investment and Enterprise Division.
- 3 UNCTAD (2015), *FDI, Tax and Development. The fiscal role of multinational enterprises: towards guidelines for Coherent International Tax and Investment Policies*, UNCTAD Investment and Enterprise Division.
- 4 The Ex'tax Project in cooperation with Deloitte, EY, KPMG Meijburg and PwC (2014), *New era. New plan. Fiscal reforms for an inclusive, circular economy. Case study the Netherlands*. Nederland, Austerlitz: Stichting The Ex'tax Project, p. 9.
- 5 FAO (2006), *Livestock's long shadow, environmental issues and options*, Italië, Rome: FAO.
- 6 ISO (2010), *ISO 26000:2010 Guidance on social responsibility*, ISO.
- 7 ILO (2008), *Beyond deaths and injuries: The ILO's role in promoting safe and healthy jobs*, Korea, Seoul: ILO.
- 8 WWF International (n.d.), "Endocrine Disrupting Chemicals. Problems with toxic: EDC's. Wildlife and humans are exposed daily to these pervasive chemicals", online: http://wwf.panda.org/about_our_earth/teacher_resources/webfieldtrips/toxics/our_chemical_world/edcs/ bekeken in juni 2015;
WWF International (2001), "A Precautionary Approach to Toxic Chemicals, March 2001", online: <http://wwf.panda.org/?4103/A-Precautionary-Approach-to-Toxic-Chemicals-March-2001> bekeken in juni 2015.
- 9 UNEP, UN Water and UN Habitat (2010), *Water quality facts and statistics*, online: http://www.unwater.org/wwd10/downloads/WWD2010_Facts_web.pdf, bekeken in april 2015.
- 10 Access to Medicine Index (2015), "About the index", online: www.accesstomedicineindex.org, bekeken in september 2015.
- 11 IPCC (2013): *Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Stocker, T.F., D. Qin, G.-K. Plattner, M. Tignor, S.K. Allen, J. Boschung, A. Nauels, Y. Xia, V. Bex and P.M. Midgley (eds.)], Cambridge, Verenigd Koninkrijk: Cambridge University Press en de Verenigde Staten, New York, p. 1535.
- 12 IPCC (2007), *Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, [M.L. Parry, O.F. Canziani, J.P. Palutikof, P.J. van der Linden en C.E. Hanson, Eds.], Cambridge, Verenigd Koninkrijk: Cambridge University Press, p. 976;
Stern, N. en Groot Brittannië (2007), *The Economics of Climate Change: the Stern Review*, het Verenigd Koninkrijk, Cambridge: Cambridge University Press.
- 13 Oxfam International (2009), *Oxfam Briefing Paper 130. Suffering the Science: Climate Change, People and Poverty*, Oxfam International.
- 14 Eurodad (2014), *UN Financing for Development Negotiations: What outcomes should be agreed in Addis Ababa in 2015?*, Eurodad.
- 15 United Nations (1948, december), Universal Declaration of Human Rights, United Nations General Assembly resolution 217 A (III).
- 16 United Nations Human Rights Council (2011), *Report of the Special Representative of the Secretary General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, John Ruggie Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework, Human Rights Council, A/HRC/17/31*, Para 6. Online: <http://business-humanrights.org/sites/default/files/media/documents/ruggie/ruggie-guiding-principles-21-mar-2011.pdf> bekeken in juni 2015.

- 17 Millennium Ecosystem Assessment (2005), "Ecosystems and Human Well-being: Synthesis.", Verenigde Staten, Washington DC: *Island Press*.
- 18 USAID (n.d.), "What we do. Conserving biodiversity and forests", online: www.usaid.gov/biodiversity, bekeken in september 2015.
- 19 United States Environmental Protection Agency (n.d.), "How does electricity affect the environment? Coal", online: <http://www.epa.gov/cleanenergy/energy-and-you/affect/coal.html>, bekeken in mei 2014.
- 20 United States Environmental Protection Agency (n.d.), "How does electricity affect the environment? Natural Gas", online: <http://www.epa.gov/cleanenergy/energy-and-you/affect/natural-gas.html>, bekeken in mei 2014.
- 21 Finer, M. and C. N. Jenkins (2012), "Proliferation of Hydroelectric Dams in the Andean Amazon and Implications for Andes-Amazon Connectivity", *PLoS ONE* 7(4), doi:10.1371/journal.pone.0035126, bekeken in mei 2014.
- 22 International Rivers (2013), "Hydropower", online: <http://www.internationalrivers.org/resources/hydropower-7901>, bekeken in mei 2014.
- 23 Auty, R.M. (1993), *Sustaining Development in Mineral Economies: The Resource Curse Thesis*, London: Routledge.
- 24 Publish What You Pay Norway (2011), *The Piping Profits Report*, Norway, Oslo: Publish What You Pay Norway.
- 25 Publish What You Pay Norway (2011), *The Piping Profits Report*, Norway, Oslo: Publish What You Pay Norway.
- 26 Vewin (2013), "EZ-onderzoek schaliegas onvoldoende, risico's gebagatelliseerd", online: http://www.vewin.nl/nieuws/paginas/EZonderzoek_schaliegas_onvoldoende_risicos_gebagatelliseerd_42.aspx, bekeken in september 2015.
- 27 FAO (2010), *World review of Fisheries and Aquaculture*, FAO Fisheries Department., online: <http://www.fao.org/docrep/013/i1820e/i1820e01.pdf>, bekeken in september 2015.
- 28 Marine Conservation Institute (n/d), "Destructive Fishing", online <https://www.marine-conservation.org/what-we-do/program-areas/how-we-fish/destructive-fishing/>, bekeken in april, 2015.
FAO (2015), "Destructive fishing practices", online: <http://www.fao.org/fishery/topic/12353/en>, bekeken in april, 2015.
- 29 ICTSD (2012), *Tackling perverse subsidies in agriculture, fisheries and energy*, Switzerland, Genève: ICTSD.
- 30 FAO (2015), "Ghost fishing", online: <http://www.fao.org/fishery/topic/14798/en>, bekeken in april 2015.
- 31 FAO; UNEP (2010), *Report of the FAO/UNEP Expert Meeting on Impacts of Destructive Fishing Practices, Unsustainable Fishing, and Illegal, Unreported and Unregulated (IUU) Fishing on Marine Biodiversity and Habitats*, Italië, Rome: FAO.
- 32 FAO (2014), *FAO Global Aquaculture Production Volume and Value Statistics Database Updated to 2012*, FAO, online: <ftp://ftp.fao.org/FI/STAT/Overviews/AquacultureStatistics2012.pdf>, bekeken in april 2015.
- 33 FAO (2005), *Voluntary Guidelines to support the progressive realization of the right to adequate food in the context of national food security*, Italië, Rome: FAO, p. 5, online: <http://www.fao.org/3/a-y7937e.pdf>, bekeken in september 2015.
- 34 SIPRI (n.d.), "SIPRI Military Expenditure Database", online: http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database, bekeken in december 2014.
- 35 International Peace Bureau (2012), *Opportunity Costs: Military Spending and the UN Development Agenda*, Switzerland, Genève: International Peace Bureau, p. 16.
- 36 Feinstein, A., Holden, P. en Pace, B. (2011) "Corruption and arms trade: sins of commission" in SIPRI (eds.), *SIPRI Yearbook 2011*, Groot Brittannië: Oxford University Press, p. 13-37.
- 37 VOX CEPR's Policy Portal (2012, januari 12). "Bankers' bonuses and the financial crisis", online <http://www.voxeu.org/article/bankers-bonuses-and-financial-crisis> bekeken in april 2015.
- 38 ABN Amro Groep (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 2.
- 39 ABN Amro Groep (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 2.

- 40 ABN Amro Groep (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 5; Duncan Robinson (2015, april 9), "ABN Amro IPO back on Dutch government's agenda", *The Financial Times*, online: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/581db55e-dec5-11e4-b9ec-00144feab7de.html#axzz3aa7yBUa0>, bekeken in mei 2015.
- 41 ABN Amro Groep (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 3, 77.
- 42 ABN Amro Groep (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 260, 344.
- 43 ABN Amro Groep (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 3, 77.
- 44 ABN Amro Groep (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 59.
- 45 ABN Amro (n.d.), "Duurzaam bankieren", online: <https://www.abnamro.com/nl/duurzaam-bankieren/index.html>, bekeken in augustus 2015.
- 46 ABN Amro, "Organisatie – Strategie en kernwaarden", online: <https://www.abnamro.com/nl/over-abnamro/organisatie/strategie-en-kernwaarden/index.html>, bekeken in augustus 2015.
- 47 ASN Bank (2015, april), *Verslag ASN Bank 2014*, p. 3, 46.
- 48 ASN Bank (2015, april), *Verslag ASN Bank 2014*, p. 66.
- 49 ASN Bank (2015, april), *Verslag ASN Bank 2014*, p. 66, 73, 74.
- 50 ASN Bank (2015, april), *Verslag ASN Bank 2014*, p. 52.
- 51 ASN Bank, "Over de ASN Bank", online: <https://www.asnbank.nl/particulier/wie-zijn-wij.html>, bekeken in augustus 2015.
- 52 ING Groep (n.d.), "About Us – Profile", online: <http://www.ing.com/About-us/Profile-Fast-facts/Profile.htm>, bekeken in mei 2015; ING Groep (2015, mei), ING Bank Fact Sheet Q1 2015
- 53 ING Groep (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 100, 172.
- 54 ING Groep (n.d.), "About Us - Our progress on restructuring", online: <http://www.ing.com/About-us/Profile-Fast-facts/Our-progress-on-restructuring.htm>, bekeken in mei 2015.
- 55 ING Groep (n.d.), "About Us - Our progress on restructuring", online: <http://www.ing.com/About-us/Profile-Fast-facts/Our-progress-on-restructuring.htm>, bekeken in mei 2015.
- 56 ING Groep (n.d.), "About Us - Our progress on restructuring", online: <http://www.ing.com/About-us/Profile-Fast-facts/Our-progress-on-restructuring.htm>, bekeken in mei 2015.
- 57 ING Bank (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 21.
- 58 ING Bank (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 21.
- 59 ING (2015), "ING Waarden", online: <http://www.ing.com/Over-ons/Compliance/ING-Waarden-1.htm>, bekeken op 17 augustus 2015.
- 60 NIBC (n.d.), "About Us – History", online: <https://www.nibc.com/about-us/history.html>, bekeken in mei 2015; NIBC Bank (2015, april), *Jaarverslag 2014*, p. 8.
- 61 NIBC (n.d.), "About Us – History", online: <https://www.nibc.com/about-us/history.html>, bekeken in mei 2015; NIBC Bank (2015, april), *Jaarverslag 2014*, p. 8.
- 62 NIBC Bank (2015, april), *Jaarverslag 2014*, p. 7.
- 63 NIBC Bank (2015, april), *Jaarverslag 2014*, p. 66, 67.
- 64 NIBC Bank (2015, april), *Jaarverslag 2014*, p. 66.
- 65 NIBC Bank (2015, april), *Jaarverslag 2014*, p. 66.
- 66 NIBC, "Bankieren met Toekomstvisie", online: <https://www.nibc.nl/csr/bankieren-met-toekomstvisie.html>, bekeken op 17 augustus 2015.
- 67 Rabobank Groep (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 8.
- 68 Rabobank Groep (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 8.
- 69 Rabobank Groep (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 146, 147.
- 70 Rabobank Groep, "Geconsolideerde Jaarrekening 2012", *Rabobank Groep*, Maart 2013, p. 4.

- 71 Rabobank Groep (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 59.
- 72 Rabobank Groep (2014, december), "Samen Duurzaam Sterker. Onze bijdrage aan duurzame ontwikkeling tot 2020", Rabobank Groep, p. 2.
- 73 SNS Bank N.V. (2015, augustus), "Update over verplaatsing SNS Bank N.V.", online: <https://www.snsbanknv.nl/nieuws/2015/8/28/update-over-verplaatsing-sns-bank-n-v>, bekeken in September 2015.
- 74 SNS Reaal (2015, mei), *SNS REAAL NV Jaarverslag*, p. 3.
- 75 SNS Reaal (2015, mei), *SNS REAAL NV Jaarverslag*, p. 3.
- 76 SNS Reaal (2015, mei), *SNS REAAL NV Jaarverslag*, p. 3.
- 77 SNS Bank (2015, april), *Jaarverslag 2014*, p. 6.
- 78 SNS Bank (2015, april), *Jaarverslag 2014*, p. 110, 231.
- 79 SNS Bank, (2015, 30 juli), "Verantwoord ondernemen volgens SNS Bank", e-mail SNS Bank.
- 80 Triodos Bank (n.d.), "What we do – Core Activities", online: <https://www.triodos.com/en/about-triodos-bank/what-we-do/core-activities-business-lines/>, bekeken in mei 2015.
- 81 Triodos Bank (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 5, 21.
- 82 Triodos Bank (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 48.
- 83 Triodos Bank (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 48, 63, 98.
- 84 Triodos Bank (2015, maart), *Jaarverslag 2014*, p. 4.
- 85 Triodos Bank, "Missie", online: <https://www.triodos.nl/nl/over-triodos-bank/wie-wij-zijn/missie/>, bekeken in augustus 2015.
- 86 Van Lanschot (n.d.), "About Us", online: <https://corporate.vanlanschot.nl/en/about-us>, bekeken in mei 2015; Van Lanschot (2015, april), *2014 Jaarverslag*, p. 6.
- 87 Van Lanschot (n.d.), "About Us", online: <https://corporate.vanlanschot.nl/en/about-us>, bekeken in mei 2015; Van Lanschot (2015, april), *2014 Jaarverslag*, p. 6.
- 88 Van Lanschot (2015, april), *2014 Jaarverslag*, p. 68.
- 89 Van Lanschot (2015, april), *2014 Jaarverslag*, p. 68, 162.
- 90 Van Lanschot (2015, april), *2014 Jaarverslag*, p. 4.
- 91 Van Lanschot Bankiers (n.d.), "Verantwoord Beleid", *Website Van Lanschot Bankiers*, bekeken in september 2015.